

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

13

CINIUS YAYINLARI

**Ömer Avni Mahallesi, Dümen Sokak, No: 11, B1 kat,
Gümüşsuyu/Taksim
Tel: (212) 528 33 14
<http://www.ciniusyayinlari.com>
admin@ciniusyayinlari.com**

**Ertürk Özel
60 DAKIKADA LOZAN ZAFERİ**

BİRİNCİ BASKI: Ocak, 2023

ISBN 978-625-6940-04-8

**Baskı ve cilt:
Cinius Sosyal Matbaası
Ömer Avni Mahallesi, Dümen Sokak, No: 11, B1 kat,
Gümüşsuyu/Taksim
Tel: (212) 528 33 14**

Sertifika No: 52793

© ERTÜRK ÖZEL, 2023

© CINIUS YAYINLARI, 2023

Printed in Türkiye

60 Dakikada Lozan Zaferi

**Amerika, Avustralya, Almanya, Fransa,
Norveç ve İspanya Basınından Örneklerle**

Ertürk Özel

 Cinius Yayınları

*Bu çalışmayı;
çalışmalarına daima güvenen,
bunca zaman desteğini esirgemeyen
ve en önemlisi verdikleri değeri
en zor zamanlarımda bana hissettiren
çok değerli okurlarıma
ve sosyal medya takipçilerime
ithaf ediyorum.
İyi ki varsınız...*

Ertürk Özel

İçindekiler

Ön Söz.....	8
Chronicling America Arşivlerinde Lozan Anlaşması ile İlgili Öne Çıkan Haberler.....	13
New York Times Gazetesi Arşivlerinde Lozan Anlaşması ile İlgili Öne Çıkan Haberler.....	114
Avustralya Basını Trove Arşivlerinde Lozan Anlaşması ile İlgili Öne Çıkan Haberler.....	151
Alman Basınında Lozan Anlaşması Üzerine Çıkmış Haber Örnekleri.....	210
Lozan Anlaşması'nın Fransız Basını ve Meclisindeki Yansımalarından Örnekler.....	225
Lozan Zaferiyle İlgili Norveç Basınından Bazı Örnek Haberler.....	244
Lozan Anlaşması'nın İspanyol Basınında Yankıları.....	250
Kaynakça.....	267
Yazarın Notu.....	269

Ön Söz

İngiliz Basınında Lozan adlı ikinci çalışmadan sonra yabancı basın üzerine yapılan bu üçüncü çalışmada, Amerika ve Avustralya gazetelerinde Lozan zaferi ve anlaşmanın neticesi üzerine çıkmış haberlere geniş yer ayrılmıştır.

Amerika ve Avustralya basınından haberleri aktardıktan sonra Almanya, Norveç ve İspanya basınında yine Lozan zaferi ve anlaşmanın neticesi üzerine çıkmış bazı örnek haberler değerli okurların ilgisine sunulmaya çalışılmıştır.

Bunların yanında henüz anlaşmayı onaylamayan ve onaylamak için 1924 yılında toplanan Fransız meclisinde anlaşmaya dair nelerin konuşulduğu, hangi itirafların yapıldığı, Fransız siyasilerin anlaşmayı nasıl yorumladığı, neden onaylamak istemediği ve onaylamaya razı geldiği, resmî tutanaklar üzerinden kısaca aktarılırken, Fransız basınından da bazı haber örneklerine yer verilmiştir.

Anlaşmanın imzalanma tarihi, imzalanmasından hemen hemen bir hafta önce resmen belli olmuş ve ilan edilmişti. Buna istinaden Amerika ve Avustralya basınında imza gününden birkaç gün öncesinin ve birkaç gün sonrasının haberleri aktarılmaya ve böylece yabancılar tarafından Lozan Anlaşması'nın nasıl değerlendirildiğinin daha net anlaşılmasına katkıda bulunmaya gayret edilmiştir. Böylece Lozan Anlaşması'nın neticesinin dünya çapında nasıl yorumlandığı da anlaşılmaya çalışılmıştır.

Amerika basınından haberlerin bir kısmı *Chronicling America* arşivinden, bir kısmı *New York Times*, bir kısmı da *Brooklyn Daily Eagle* gazetesi arşivlerinden aktarılmıştır.

Avustralya basınından haberler ise *Trove* arşivinden alınmıştır.

Ancak Avustralya'nın farklı ulusal basın arşivi de bulunmaktadır ki bu arşivin haberleri incelendiğinde, farklı yönde değerlendirmelerin olmadığı anlaşılmaktadır.

Amerika ve Avustralya basınından aktarılan bu haberler, özellikle seçilmiş haberler değildir. Her bir haber, basınının kalamında bulunan yüzlerce gazetede verilmiş haberle aynı haberdur. Yani bu kitapta okunacak her haber, sadece yukarıda belirtilen arşivlerde değil, bu ülkelerin başka ulusal ve üniversiteler düzeyinde bulunan arşivlerindeki sayısız gazetede de görülebilir.

Dolayısıyla bu çalışmada aktarılmış olan haberler, bu iki ülkenin basınlarının Lozan Anlaşması'nı nasıl yorumladığı üzerine temsili haberleri ifade etmektedir.

Lozan Anlaşması, Türk tarihinin şüphesiz en kıymetli anlaşmalarının başında geliyor. On iki yıl boyunca sürekli savaş vermiş bir devletin ve milletin, bağımsızlığını tüm dünya devletlerine tasdik ettirdiği bu barışı özel kılan nokta, askerî ya da bölgesel uzlaşmalardan ziyade kapitülasyonların kaldırılmış olmasıdır.

Önceki çalışmada kapitülasyonların bir devleti ne duruma getirebildiği incelenmişti. Tıpkı İngiliz basınındaki tepkiler gibi diğer ülkelerin basınlarında da aynı tepkileri görmek mümkündür.

Lozan Anlaşması'nın bir "Türk zaferi" olarak görülmesinin en büyük sebebi de budur... 1919'da parçalanmanın arifesinde olan bir devletin, kendisini parçalamanın planlarını yapanların bütün ayrıcalıklarını dört sene sonra tarihin çöplüğüne atabilmiştir.

Elbette bu kitabın konusu, başlığından da anlaşılacağı üzere Lozan Anlaşması'nın sadece neticesi üzerine basın bünyesinde bir incelemedir.

Burada bir ayrıntıyı ifade etmek lazım gelir. Lozan Anlaşması'nın sekiz ay süren müzakerelerini basın üzerinden takip etmek, anlaşmayı basın üzerinden verilen bilgilerle değerlendirmek hiç şüphesiz büyük bir hata olacaktır. Kaldı ki bu tutum, böylesine değerli bir anlaşmaya haksızlıktır.

Lozan Anlaşması'nın içeriği, öncelikle ve muhakkak müzakere tutanakları üzerinden öğrenilmeli ve değerlendirilmelidir. Bu noktadan sonra hakkında bilgi sahibi olunan müzakerelerin basına nasıl yansıdığı elbette ayrıca araştırılabilir. Bir önceki çalışma olan *İngiliz Basınında Lozan* adlı çalışmada yapılmaya çalışılan buydu. Bu çalışmada da anlaşmanın *yalnızca neticesi* üzerine görüşler incelenmiştir.

Lozan Anlaşması'nın bir Türk zaferi olarak görülmesinin başlıca sebebi şüphesiz kapitülasyonların kaldırılmış olmasıdır.

Ancak bunun yanında Lozan Anlaşması, ayrıca bir *diplomasi zaferi* olarak da görülmüştür. Peki niçin bir diplomasi zaferi olarak görülmüştür?

Bu sorunun cevabı en iyi şekilde Lozan müzakere tutanakları okunduğunda anlaşılabilir ancak genel itibarıyla yorumlamak lazım gelirse denilebilir ki burada İsmet Paşa'nın müzakere yeteneği kendisini göstermektedir.

İsmet Paşa, Lozan'a ilk gittiği günler için yıllar sonra kendisini "amatör bir diplomat" olarak tarif etmişti. Ancak bu amatörlük görünen o ki müzakerelerde ayrıca motivasyonumuz olmuş ve hatta müzakere yöntemimizi de belirlemiştir.

Nitekim müzakerelerde fark edilmektedir ki Türk temsilciler, çoğu zaman karşı tarafın katıyen kabul etmeyeceği teklifleri en başta sunmuşlardır. Bu teklifler kabul edilmediğinde Türk tarafı karara güya razı gelmiş gibi davranmış, ardından asıl elde edilmek istenen teklifler hem o meselede öne sürülmüş hem başka meselelerde tavizler aranmıştır.

Hatırlanacağı üzere basın bunu *Oryantal pazarlık* olarak ifade etmişti ve *Türklerin pazarlıkta ilk teklif ettiği fiyatı hiçbir zaman unmadığını, müşterisi almaktan vazgeçtiğinde peşinden gidip fiyatı düşürdüğünü* yazmıştı. Lozan müzakerelerindeki Türk tutumu da bu şekilde görülmüştü.

Buna istinaden Lort Curzon, “*Biz burada halı alıp satmıyoruz. Milletlerin kaderiyle uğraşıyoruz. Mezara girene kadar pazarlık yapamayız,*” şeklinde bir karşılık vermişti. Curzon hem tutumlarıyla hem Kamara’daki iletişimiyle önce İngiliz basınında sonra da Kamara’da tepki görmüştü.

İşte bunun gibi hadiseler ve müzakerelerdeki tutumumuz bir araya geldiğinde ortaya bir *Türk diplomasi becerisi* çıkmıştır ve bu beceri, Lozan’dan zaferle ayrılmıştır.

Bu sebeple yabancı basın ve çok çeşitli isimler, Lozan’ı hem bir Türk yani *Türkiye’nin zaferi* hem de *Türk diplomasi zaferi* olarak tanımlanmışlardır.

Bu çalışmada yabancıların bu değerlendirmeleri aktarılmaya çalışılmıştır.

Ertürk Özel
Eylül 2022

**Chronicling America
Arşivlerinde
Lozan Anlaşması ile
İlgili
Öne Çıkan Haberler**

TURK VICTORY OVER ALLIES IS COMPLETE

European Powers Defeated at Lausanne on All Major Points, But Near East War Is Avoided.

Amerika basınının bir parçası olan ve Lozan sürecine fazlasıyla ilgi gösteren *Evening Star* gazetesi, her türden ve her kaynaktan bilgiyi aktaran gazetelerden biri. Yani bu gazetede ilk ağızdan açıklamalar da görülebilmekte, propaganda türünden aktarılmış haberler de bulunmakta.

Gazete, Lozan Anlaşması'nın imzalanmasından iki gün önce şu ifadeleri kullanıyor:

“Salı günü Lozan'da, iddialara göre Avrupa ülkeleri ile Müslümanlar arasındaki sorunları çözecek bir anlaşma imzalanacak. Bu anlaşma, Dünya Savaşı'nda Türklerin Almanya ile ittifak kurmasından bu yana neredeyse sürekli var olan askerî çatışma durumuna son verecek.

Ancak büyük sorunlar ve yabancı devletlere olan ta-vizler, petrol imtiyazları ve borçları; hakem heyetinde henüz çözülmüdi. (...)

Müttefikler, çözülmesi gereken bir başka ana sorunla baş başa kaldılar: Ruhr sorunu.

Yakın Doğu sorunu, Ruhr sorunuyla aynı anda devam ettiği ve İngiltere ile Fransa'nın ulusal çıkarları Yakın

Doğu'da değişiklik gösterdiği süre boyunca kalıcı bir anlaşma şansı mümkün görünmedi.

Türkler Sömürgecilere Bırakıldı

Türkler ve müttefikler Sevr Anlaşması'nı imzaladıklarında tüm Türkiye, Batılı devletlerin sömürüsüne açık hâle geldi. Eski imtiyazlar olduğu gibi kaldı ve yeni imtiyazlar dayatıldı.

Türk uyrukluğu, Avrupalı kurnaz devlet adamlarının envrine amade olan sultanların döneminde olduğundan daha fazla alay konusu oldu. Müttefikler, biledikleri diplomasi bıçaklarıyla kesip oydular.

Eski Türkiye savaş alanına dönmüş bir hâlde kaldı. Mezopotamya, Filistin ve Türkiye'nin Avrupa'daki topraklarının büyük kısmı Türklerden alındı. Açıkçası bu görünüm, İslamiyet için iyi bir görüntü değildi.

İşte tam o sırada savaşta yenilmiş fakat ruhu yenilmemiş bir ordu komutanı olan Mustafa Kemal ortaya çıktı. Boyun eğmez bir cesarete sahip, muazzam bir vatan sevgisiyle dolup taşmış bu adam, Türk milletini Avrupa devletlerinin emirlerine direnme ve Türk milletinin kaderine büyük ihtimalle etki edecek İstanbul hükûmeti ve fermanlarını çiğneme çağrısı yaptı.

Onun sahip olduğu coşku bulaşıcıydı. Savaştan sonra ordusunun çekirdeğinden kalan askerleri ve subayları onun safında toplandı. Ankara'da sözüm ona milliyetçilerin yeni başkenti kuruldu ve Türkiye'nin gerçek hükûmetinin bu olduğu ve kararlarına uyulması gerektiği söylendi.

Halkın sadık desteğiyle Türkiye'nin eski hâline getirileceği açıklandı. Eski Türkiye dendi fakat vatandaşlık hakkının mübadelesinden başka bir şey bilmeyen Türkiye değildi bu... Dışarıdan gelen emirlere itaat etmeye hevesli Türkiye de değildi. Aksine ulusal onurunu sonuna kadar korumak için dimdik ayakta duracak, coğrafi ve siyasi varlığının dış dünya tarafından tamamen yok edilmesine engel olacak bir Türkiye olacaktı.

Sevr Anlaşması'nın getirdiği haksızlıklar ısrarla belirtildi ve Türklerin çıkarlarına aykırı olduğu söylenerek anlaşmanın geçersizliği duyuruldu.

Mustafa Kemal'in çağırısı ülkenin dört bir yanında duyuldu ve başarılı oldu. Türklerin eskimiş asırlık bedenine yeni bir kalp yerleştirildi ve padişahın hükûmeti tarafından imzalanan hiçbir anlaşmaya boyun eğilmeyeceği, Avrupa'nın Türklerin haklarına ve topraklarına saygı duyması gerektiği duyuruldu.

Konstantin Savaşa Gidiyor

Bu arada eski Bizans İmparatorluğu'nun yeniden canlanacağı sözünü vermek gibi çeşitli gerekçelere sarılan Yunanistan Kralı Konstantin, Türklere karşı bir fetih seferberliği başlattı. Ordularını Anadolu'ya götürdü. Avrupalı milletler tarafları destekledi.

Fransızlar Türklere, İngilizler Yunanlara yakın durmakta kendi siyasi nüfuzlarını koruma ve hatta genişletme imkânı görüyordu.

Fransızlar Türklere silah tedarik ettiler. İngiltere de Yunanlara silah vermekle itham edildi.

Her halükârda aylarca felaket getirecek olaylar yaşandı ve sonunda Türkiye ve Yunanistan'ın yıpranmış orduları, müşkül hâlde silahlarına dayandılar.

Rusların yardımıyla gizlice hazırlıklar yapan Mustafa Kemal, aniden doğudan saldırı yaptı ve Yunanlara büyük bir darbe indirdi. Yunanlar aceleyle denize doğru kaçmaya başladı. Dağılmışlardı. Aşağılayıcı bir biçimde yenildiler.

Türkiye vatansever çabalarla yanıp tutuşuyordu. Sonunda, yıllar boyunca dış güçler tarafından Türklere takılan prangalar kaldırılacaktı.

Sonunda Yunanların Türkiye'den zorla atılmasıyla Mustafa Kemal Türkiye'de belirli yerleri, özellikle Sevr Anlaşması'yla Avrupalı birliklerin kontrolünde bulunan İstanbul'u işgal etme tehdidinde bulundu.

Fransızlar Türklerle ayrı anlaşma yaparak (yani Ankara Anlaşması'yla) çıkarlarını korumaya çalıştı.

İngilizler Fransızları, müttefiklerin kararlı bir şekilde birlik olmaları gereken bir zamanda İngiliz çıkarlarına karşı bilerek Türklerle anlaşmaya gitmekle suçladı.

Fransızlar davadan dönmesine rağmen İngilizler, Çanakkale ve İstanbul'da Türklere karşı müttefik amaçları sürdürmeye ve Türklerin müttefikleri denize dökme planlarına karşı durmaya devam etme kararı aldılar.

Mesele en tehlikeli noktaya vardığında Mudanya ateşkesi yapıldı ve Türkler ile Yunanlar arasında barış sağlanması da dâhil olmak üzere pek çok sorun, Lozan konferansına bırakıldı.

Doğu yarım kürenin devlet adamları sekiz ay boyunca Lozan'da, Ankara'nın milliyetçi nizamnamesinde ilan edilen her ilkenin arkasında durmaya kararlı olan Türkler karşısında çekiştiler, mücadele verdiler ve ulusal çıkarlarını korumaya çalıştılar.

Dönüm Noktasında Taviz Vermediler

Müttefikler müzakerelerde üstün durumda görünür gibi olduğunda Ankara, Türk temsilcilerin başı olan İsmet Paşa'ya taviz vermemesi için bir mesaj gönderdi ve İsmet Paşa da böyle yaptı; taviz vermedi.

Dünya, müttefiklerin teslimiyetine tanık oldu. Türkleri Meriç Nehri sınırında tutmak dışında müttefikler Lozan'da muhtemelen hiçbir noktada kazançlı çıkmadılar.

Kapitülasyonlar, yani Türklerin müttefiklerin savaş öncesi ve sonrası imtiyazları ve Türkiye'deki yargı haklarını tanımak durumunda olduğu hükümler, uzlaşmaya bırakıldı.

Lozan Anlaşması, müttefiklerin taleplerinin hakkaniyetini hiçbir şekilde tanıımıyordu.

Müttefikler, tam serbestlik taahhüt ettikleri boğazlar meselesinde yine mağlup oldular.

Nitekim boğazlar açık kalacak fakat doğrudan doğruya müttefiklerin değil, Türklerin kontrolünde olacaklar.

Müttefiklerin her birinin bu önemli stratejik noktada (31 Aralık'a 1923'e kadar) bir gemi bulundurmasına izin verildi. Bölgesel ve finansal olarak Türkler üstün durumdalar. Sevr Anlaşması altında Mezopotamya'nın ve bununla birlikte Filistin'in mandası kabul edilmiş olsa da Türkiye'nin ana toprakları bir bütün olarak kaldı.

Dahası, Paris Barış Konferansı'nda açığa vurulduğu üzere Türkleri Avrupa'dan tamamen çıkarma konusunda müttefiklerin övündükleri hırsları, rezil bir şekilde başarısız oldu.

Türkler; sürekli erteleyerek, kendilerinininkinden başka herhangi bir koşulda müzakere etmeyi kesinlikle reddederek, müttefiklerin müzakereleri Yakın Doğu'da savaşa sebep olacak bir kırılma noktasına zorlama konusundaki isteksizlikleri ve Mustafa Kemal'in birleşmiş bir milleti ve her olasılığa karşı hazır bir orduyu arkasında bulundurmadaki ustalığı neticesinde varoluş hakkını kazandılar.

Türkiye, ağır iktisadi ve mali yaptırımlar altında tökezlemek yerine özgür ve bağımsız olarak yoluna devam etme hakkını elde etti. (...)

Avrupa'nın şansölyelerinde Kemal'e karşı az da olsa ilgi duyulduğu, müzakerelerde müttefiklerin tüm önemli noktalarda teslim olmasının asıl sebebinin Kemal olduğu ve Lozan dışında çözülmesi gereken sorunlar bulunduğu için

60 Dakikada Lozan Zaferi

Kemal'in iktidarını ortadan kaldırıp onun yerine Avrupa'nın görüşlerine daha bağlı birinin tesis edilmemesi beklenemez.

Bu daha önce başka çevrelerde yapıldı ve Türkiye'de de yapılabilir. (...)"

NEAR EAST TREATY BLOTCH TO ALLIES

**Great Powers Lose Much of
Prestige and Honor, De-
clares Andre Tardieu.**

BY ANDRE TARDIEU.

**Former French High Commissioner
to the United States.**

Aynı gazete Fransız Yüksek Komiser Andre Tardieu'nun Lozan Anlaşması üzerine açıklamalarını aktarıyor. Neredeyse bütün siyasetçiler gibi Tardieu da Lozan'dan şikâyetçi. Başlıkta Lozan Anlaşması'nın müttefikler için kara bir leke, yabancı devletler için saygınlık ve onur kaybı olduğu yazılmış.

Tardieu'nun açıklamaları şöyle:

"Önümüzdeki salı günü artık ismi her neyse, Lozan Anlaşması imzalanacak. Buna gerçek bir anlaşma demek çok zor çünkü çözemediği sorunlar, çözdüklerinden çok daha fazla.

Müttefiklerin savaşa neden girdiği düşünüldüğünde ve Sevr Anlaşması ile kıyaslandığında Ağustos 1920 ile Ağustos 1923 arasında müttefik devletlerle Türkiye arasında bir savaşın yaşandığı ve bu savaştan Türkiye'nin zaferle çıktığı düşünülebilir.

Ancak burada savaştan ziyade tüm meselelerde olduğu gibi bu konuda da (Dünya Savaşı'nda) elde edilmiş olan ortak galibiyetin meyvelerini tutarsızlıklarla, zıtlıklarla ve bencilce bir bayağılıkla yok etmeye kararlı bir Avrupa siyaseti sergilenmiştir.

Açıkcası bu sanki herkesin herkesle yer değiştirdiği ve böylece tüm salonda karmaşanın yaşandığı bir kadrile' benziyor. Bunun da ötesinde gelecekte sanki daha kötü sorunlar ortaya çıkacak gibi duruyor.

Savaş Dönemi Uzlaşması

Savaş esnasında müttefikler Doğu'ya dair iki-üç sade fikir üzerinde uzlaşmıştı. Bu fikirler şöyleydi:

1- 1914'te bir sebep veya açıklama olmadan savaş ilan eden Almanlaşmış Türkiye, Bulgaristan'ın Almanya'nın yanında savaşa girmesine sebep olmuş, Bolşevik ayaklanmasını desteklemiş, Batılı devletlerin işini ciddi biçimde karmaşık hâle getirerek savaşı uzatmış ve binlerce müttefik asker hayatını kaybetmişti.

¹ 18. yüzyılda İngiltere'de ortaya çıkan, çok sayıda çiftlerin bir arada oynadıkları, çeşitli figürleri olan bir salon dansı.

2- Türkler modern uygarlıktan ne kadar uzak olduklarını bir kez daha açıkça göstermişlerdir.

3- Balkanlar'daki bölgesel çatışmaların sona ermesi, Türklerin Avrupa'dan atılmasıyla sağlanmalıdır.

Bu fikirler; Fransa'nın eski Başbakanı Briand'ın 1916'da savaşta tarafsız kalanlara açıkladığı savaş amaçlarına, Wilson'un 1918'de açıkladığı 'On Dört Prensip'e ve Osmanlı imparatorluğu'nun kalıntıları hakkında kati olarak görüşlerini defalarca açıklayan Sevr Anlaşması'na dayanır.

Ancak bunları Lozan Anlaşması'nda göremezsiniz.

Sergilenen Politika

Avrupa siyasetinin sergilediği politika, Almanya'ya sergilenenle aynı olmuştu. Fakat Almanya meselesi devam ederken, Türkiye'nin durumu resmî bir belge ile neticelenmişti.

1919'da ihtiyatlı adımlar atan İngiltere, durumu bu noktaya getiren siyaseti sergilemeye başladı. Sönüklüğüyle dikkat çeken bir ateşkes ile Türklerin ilgisini çekmeye çalıştı.

Fakat altı ay sonra İtalyan birlikleri İzmir yakınlarında haksız bir şekilde çıkarma yapınca, İngiltere Yunanları bu şehre çıkarma yapmaya teşvik etti ve parasını diğer ata yatırdı.

Sonunda İstanbul'un yönetimini üstlenip 1920 baharında, Yunanları Osmanlı İmparatorluğu'nun kalıntıları

üzerine kurulmuş olan Ankara hükûmetine doğru ilerlemeye ve ezmeye teşvik etti.

Altı ay sonra Fransa zıt bir siyaset benimsedi. Yunan-Türk savaşı şiddetlenirken, 1921'de Ankara Anlaşması'nı imzalayarak Mustafa Kemal'in zaferini garanti etmiş oldu. Bu sırada ve ardından Çanakkale meselesinde Amerika kamuoyu, Fransa'nın Türkiye yanlısı politikasından oldukça rahatsızdı. New York'taki kalabalıklar, İngiliz savaş gemilerinin Çanakkale'ye girerken çekilmiş görüntülerini alkışlıyordu. Bir yılın ardından Fransa ile Türklerin arası bozuldu. İngiltere, ticari çıkarlarını korumak için bundan faydalanırken, önceden Türk barbarlığına karşı keskin davranan Amerika ise Anadolu'nun bayındırlık işlerinde Avrupalıların yerine Amerikalı imtiyazlılara yer veren Chester projesinin düzenlenmesi için Türklere dostça davranıyordu.

Fransa'nın Türk Mirası

Bütün bunların, büyük devletlerin ileri görüşlülüğünü veya tutarlılığını gösterdiğini kimse söyleyemez. Fransa Türkiye'de büyük bir maddi ve manevi mirasa sahipti.

Türklerin borcunun %75'i Fransa'ya olan borçtu. Avrupalı işletmeleri aynı orana Levant'ta sahipti. Okulları ve hastaneleri vardı. Lozan Anlaşması ile bunların hepsi feda edildi!

İngilizler, patronları olacakları büyük bir Yunanistan üzerine bahse tutuşuyorlardı. Sonunda Yunanistan ye-

60 Dakikada Lozan Zaferi

nildi ve Doğu Trakya'dan ve Batı Trakya'nın bir bölümünden sürüldü.

Türkler, Ruslar ve Almanlar arasındaki uzlaşa her gün biraz daha güçlenirken; uzun tecrübelerin sonunda ortaya çıkan tüm tehlikeler içinde İstanbul yeniden Türklerin oldu.

İngiltere'nin elinde kalan tek şey, Çanakkale'deki istihkâmlar. Fakat bu ne kadar sürer, bunu gelecek gösterir.

Hristiyan azınlıklara sahip çıkma görevi konusunda pek ikna edici bir dil kullanan Amerika'ya gelince, 1919'da Ermeni davasını terk etti. İnsani meseleler yerine şimdi Ankara ile iş görüşmeleri yapıyor. Dün olduğu gibi yarın da Hristiyanlara katliam yaparken koyun muamelesi yapmaya kararlı olan şu Ankara ile...

Bütün bunlarda ne mantık bulunur ne şeref. Bu sözlerim bazılarını gücendirebilir fakat hakikatin kendi doğruları vardır. Bu konuda hakikat şudur ki bu Doğu sorununda bütün büyük devletler, şereflerinin bir kısmını, saygınlarının da çoğunu kaybettiler.

WORLD PEACE ADVANCED BY STRAITS SETTLEMENT

Agreement on Navigation of Dardenelles Long Held Vital in Europe, and U. S. Now Is Signatory.

Bir başka başlıkta ise *Evening Star*, boğazlarla ilgili düzenlemelerin yapılmasıyla dünya barışının sağlandığı yazıyor.

Gazete Lozan Anlaşması üzerine şunları aktarıyor:

"Sonunda Çanakkale ve boğazlardaki seyrüsefer faaliyetlerinin düzenlendiği aktarıldı.

Müttefiklerle Türkler arasındaki müzakereler bu noktaya geldiyse, sanılan o ki gelecekte bir barış gerçekleşecektir. Aslında sorunun bu düzenlemesi, Yakın Doğu'da kalıcı herhangi bir barış planı için gerekli görülüyordu.

Boğazların ve civar suların dünya ticaretine ve milletlerin savaş gemilerine belirli kısıtlamalarla serbest bırakılmasının sağlandığı anlaşılmaktadır.

Metninin hâlâ yayınlanması beklenen bu yeni anlaşmaya göre Türkler, savaşın sonunda kaybettikleri toprakların önemli bir kısmını geri aldılar. Diplomatik zaferleri, geçen sonbaharda Mudanya ateşkesi imzalanmadan önce Yunanlara karşı kazandıkları zaferden daha az değildi. Müttefik milletler ve eski Türk hükûmeti arasında müzakere edilen ancak hiçbir zaman onaylamayan Sevr Anlaşması'nda Türkler, şu bir gerçek ki İstanbul'u elinde tutmuştu.

Ancak batısındaki yeni Türk sınırı pratikte İstanbul bölgesi ile sona eriyordu. Bu durum Yunanistan'ı İstanbul karşısında hâkim bir konumda bırakıyordu.

Tampon Bölge Planlandı

Yeni kurulan sınır hattıyla beraber Türkler artık geniş bir alanı elinde bulunduruyor. Bu, Edirne de dâhil İstanbul'u korumak için bir tür tampon bölge.

Anlaşıldığı kadarıyla Yunanistan ile Türk toprakları arasındaki hat boyunca her iki ulus tarafından hiçbir tahkimat ve askerî birliğin bulunmadığı, yirmi mil genişliğinde bir tarafsız bölge için düzenlemeler tamamlandı.

Türkler 1453 yılından beri İstanbul'a sahipler. Burası bir imparatorluk şehriydi ve Türkler işgal etmeden önce ticaret merkeziydi. Yakın zamanda Avrupa devletleri, örneğin Rusya'nın bu büyük merkeze sahip olmasının tüm Avrupa'nın dengesini bozacağı teorisiyle şehrin -Dünya Savaşı dönemi hariç- başka ellere geçmesine karşı isteksiz oldular.

Savaş sırasında savaşın sonlanmasıyla merkezi devletlerin ve Türkiye'nin parçalanması hâlinde İstanbul'un Rusya'ya verileceği konusunda müttefiklerin geçici bir anlaşmaya vardıklarının bildirildiği doğrudur.

Elbette bu tasarı, Rus devriminden ve dolayısıyla Rusya'nın bu plandan ayrılmasından önceydi.

Kolay Savunulan Bir Şehir

İstanbul, öyle bir noktada ki bir deniz saldırısına karşı sadece Çanakkale ve boğazın girişlerine tahkimat yapmakla bile savunulabilir. Ne kadar iyi savunulabildiği de zaten Dünya Savaşı esnasında görüldü.

Türkiye'nin ve halifeliğin başkenti olan bu şehrin güvenliği Çanakkale ve boğazların seyrüsefer sorunuyla da yakından ilişkilidir.

Bu boğazlar, Romanya ve Bulgaristan'ın tek su yolu çıkışıdır ve yılın bir bölümünde buzlanan kuzey tarafı hariç Rusya'nın da deniz yoluyla tek çıkış noktası.

Bu boğazlar, batı ile doğu arasında büyük miktarda ticaretin geçtiği kanallardır.

Seyrüsefer sorununun çözülmesinin gerekliliği, Başkan Wilson'un müttefiklere ve düşmanlarına iletlediği ünlü on dört maddenin on ikincisinde açıklanmıştı. Wilson'un, nihai bir barış anlaşmasının temel alınması gerektiğine inandığı kabul edilmişti.

Wilson 12. maddede şöyle demişti: 'Osmanlı İmparatorluğu'nda Türklerin oturdukları, çoğunluk sağladıkları bölgelerin bağımsızlığının sağlanması, Türk egemenliği altında bulunan diğer unsurlara da özerk bir gelişme için tam ve engelsiz bir fırsatın sağlanması, Türk boğazlarının uluslararası garanti altında tüm devletlerin ticaret gemilerine açılması..'

Amerika'nın Geniş Çıkarları

Bu, Amerika'dan İstanbul'a ve Çanakkale'ye uzanan önemli bir sesleniştir. Ancak Yakın ve Orta Doğu'daki mevcut ve muhtemel Amerika çıkarları, Çanakkale Boğazı'nın seyrüsefer sorununun adil çözümünü burada önemsiz bir çıkar hâline getirdi.

Amerika sermayesi yeni alanlar arıyor. Şu an yeni Türk hükûmeti tarafından tanınan Chester tavizleri oldukça kapsamlı. Türk topraklarındaki ve Mezopotamya'daki petrol sahaları da oldukça geniş. Bu bölgelerde diğer milletlerle beraber Amerikalılar için de fırsatlar sunan bir açık kapının bulunması, hükûmetin politikasıdır.

Türkler İstanbul'u aldıkları ilk zamanlarda hemen hemen boğazlara ve Karadeniz'e kıyısı olan tüm toprakları da aldılar. Dolayısıyla bu sular Osmanlı İmparatorluğu içindeydi ve Türkler bu suların seyri üzerinde mutlak bir kontrol kurmuşlardı.

Bu durum, 'Osmanlı İmparatorluğu'nun eski kuralı' olarak tanındı. Yani Türkiye'nin izin verdiği herhangi bir seyrüsefer, bir haktan ziyade bir ayrıcalık meselesi olarak görülüyordu.

Ancak savaşlar ve diplomatik dalavereler yoluyla boğazların ve Karadeniz'in serbestliği, mümkün olduğunca eski kurala bağlı kalınmış olsa da Türkiye'den yavaş yavaş koparıldı.

Bir süre sonra diğer devletler, birbirlerinin hırslarını kontrol altına almak için boğazlarda milletlerin savaş gemi-

lerinin seferlerinin sınırlandırılması konusunda Türkiye'yi desteklediler.

Türkiye ile çeşitli Avrupa devletleri arasında boğazların hem tüccarlar hem de savaş gemileri tarafından kullanımına ilişkin sayısız anlaşma yapılmıştır.

Bu noktada müttefikler ile Türkiye arasındaki Lozan Barış Anlaşması uyarınca boğazlar düzenlemesinin tüm ticari gemilerin geçiş serbestliği sağladığı; bununla beraber barış zamanında savaş gemilerinin geçişine izin verdiği ancak bir Karadeniz devletinin elinde bulunan filodan daha büyük olmasına izin vermediği anlaşılmaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri bu anlaşmanın parçası değil. Bu ülke Türkiye'ye hiç savaş ilan etmedi. Ancak şu anda Amerika Birleşik Devletleri ile Türkiye arasında yeni bir anlaşma yapılıyor. Amerika'nın bu sulara seyrüsefere ilişkin haklarının güvence altına alınmaması düşünülemez.

Türkler Sürekli Savaşta

Türklerle barış, son zamanlarda Birleşik Devletler Kongresi'ne yaz tatili gibi geldi. 1911'de Türk-İtalyan savaşı yaşandı. 1912'deki Birinci Balkan Savaşı ve 1913'teki İkinci Balkan Savaşı ve ardından 1914'ten itibaren Dünya Savaşı yaşandı ve barış ihtimali ancak şimdi beliriyor.

Türkler sürülmüştü fakat sürekli toparlandılar. Batı sınırları, Birinci Balkan Savaşı'nda büyük ölçüde sınırlandırılmıştı. İkinci Balkan Savaşı'nda geri döndüler.

Dünya Savaşı'nda Türkler çok daha fazlasını kaybetti. Mütarekeden sonra Yunanlara İzmir'in yönetimi verildi.

Ancak Yunanlar, kendilerine fazla güvendiler ve Türkler tarafından kovulduktan sonra Türklerin Lozan'da müttfiklere neredeyse dikte edecek bir konuma gelmelerine sebep oldular.

Öte yandan eski Türk topraklarının büyük dilimleri güneye ve doğuya doğru kesildi. Suriye ve Mezopotamya'nın mandası Fransa ve İngiltere'ye verildi. Türklerin en azından uzun vadede buraları geri alacağına inanmak için pek az neden bulunuyor.

Sovyetler Türklere Yardım Etti

Rusya'nın Sovyet hükûmeti, yeni Türk hükûmetine para, silah ve diğer devletler üzerinde sürekli etki eden bir ittifak tehdidiyle azımsanmayacak kadar destek oldu.

Çanakkale'deki deniz faaliyetlerine ilişkin Rusya'nın herhangi bir anlaşmaya rıza göstermesi sıkça önem arz etmiştir. Rusya, Lozan'da yapılan anlaşmanın boğazlarla ilgili düzenlemesini imzalamaya davet edilmiş ve bu davet kabul edilmişti.

Amerika'da, Türkiye ile barışın yapılmasının ve boğazlar sorununun çözülmesinin, Avrupa ve Yakın Doğu şartlarını iyileştirmeye doğru götüreceğine inanılıyor. Bölgede uzun süredir yoğun olan savaş bulutları, başka bir yıkıcı çatışmayı da tehdit ediyor.

Türkler stratejik bir konuma sahip. Diğer milletler, Müslümanların başka topraklarda alevlenmesi olasılığı sebebiyle Türklerle savaşa girmenin sorumluluğunu alamadılar.

60 Dakikada Lozan Zaferi

Anlaşma ile ilgili en ilgi çekici haberler arasında bulunan bu haber, 23 Temmuz tarihli *New Britain Herald* gazetesinde bulunuyor.

Gazete, İngilizlerin Lozan'da "Ruslara karşı bir diplomasi zaferi kazandığını" yazıyor.

See England's Second Big Victory in Diplomacy

By The Associated Press.

London, July 23.—British diplomacy is 'pluming' itself over what foreign office officials regard as Great Britain's second diplomatic victory within three months over soviet Russia's untraditional diplomatic methods — the decision of Russia to accept the Lausanne convention regarding the Turkish straits.

At the start of the Lausanne conference Great Britain maintained that Russia should take part only in the sessions dealing with the straits.

Habere göre Rusya'nın boğazlar sözleşmesini imzalaması İngilizler için bir zafer olarak görülmüş durumda.

Şaşırmamak lazım. Boğazlardan geçecek gemilerin rejimi üzerine hararetli tartışmalar yaşanmıştı. İtiraf etmek lazım ki bu tartışmalarda Rus tarafı İngilizlerin ithamlarının altında kalmamıştı.

Önceki çalışmadan hatırlanacağı üzere bizzat Rusya'nın, bu anlaşmayı *Rusya'yı ablukaya almak* olarak görmesine rağmen önce taviz vermeye sonra imzalamaya yanaşması, İngilizler için bir başarı olarak görülmüş durumda. Haberde bu zaferin İngilizlerin aldığı ikinci zafer olduğu belirtilmiş.

İlki ise Rusya'nın Lozan'da sadece boğazlar müzakerelerine davet edilmiş fakat diğerlerine edilmemiş olması olarak görülmektedir.

Turkey as Victorious Nation.

Turkey, although vanquished in the world war as an ally of Germany, came to the council table at Lausanne as a victorious nation. Turkey's reconstructed armies had completely routed the Greek forces.

The Turko-Greek war produced a great soldier—Ismet Pasha, who, in the negotiations here, has shown himself to be one of the great statesmen of Europe. Ismet worsted the celebrated Lord Curzon, British secretary of state for foreign affairs, at the first stage of the Lausanne conference.

Evening Star 24 Temmuz'da, Dünya Savaşı'nda yenilen Türkiye'nin Yunan ordularını bozguna uğratmakla Lozan'a muzaffer bir devlet adamı olarak gittiğini ve Lozan'da İsmet Paşa'nın Lord Curzon'u yendiğini yazıyor.

Gazete, İsmet Paşa'nın Lozan'da iki kartı oynadığını vurguluyor. Bunlardan ilki, Avrupa'nın doğuda ne pahasına olursa olsun barış yapma tutkusu, diğeri ise Türkiye'nin coğrafi konumu itibarıyla bir dünya devleti olmasının önemini abartması.

Gazete, haberin başlığına ise İsmet Paşa'nın diğer devlet adamlarını yendiğini ve bunu en hayati meselelerde istediğini alarak yaptığını yazıyor.

PEACE PACT SIGNED BETWEEN TURK AND EUROPEAN POWERS

**İsmet Pasha Worst States-
men of Other Nations, Gain-
ing Most Vital Points.**

**12 YEARS OF WARFARE
FOR MOSLEMS ENDED**

Imperial Valley Press gazetesi, 24 Temmuz'da anlaşmayı bir Türk-Yunan Anlaşması olarak tanımlamış. Hemen sağda görüleceği üzere gazete, anlaşmanın *Osmanlıları yeniden Avrupa kıtasında bulunmasını sağladığını* belirten bir başlık atmış.

Hemen altında, antik kentin (yani İstanbul'un) tahliye edilmesinin ve Çanakkale'nin Türklere geri verilmesinin gerektiği vurgulanmış.

Açıklamalarında ise gazete, bir Doğu devleti olarak Türkiye'ye yeni bir can verildiğini yazmış. Devamında oldukça çarpıcı ifadeler bulunuyor:

“Kemal Paşa, modern tarihinin tüm dönemleri boyunca Türklerin Avrupa'daki başarısızlığından sonra Anadolu'daki Osmanlı İmparatorluğu'nu modernize edip edemeyeceğini ispat edebilmesine olanak sağlayacak tavizler elde etti.

Lozan Anlaşması hükümleri altında Türklerin kazandığı başlıca ayrıcalıklar; yabancılara karşı kendi yöntemleriyle yargıyı yürütme ve imparatorlukta Hristiyan azın-

60 Dakikada Lozan Zaferi

lıkları Batılı devletlerin müdahalesi olmaksızın yönetme hakları oldu.

Dünya Savaşı sonunda imzalanan barış anlaşmasıyla Türkiye'nin elinden alınan Trakya'daki Türk egemenliği yeniden tasdik edildi.

Türkiye hünerli bir diplomasiyle Dünya Savaşı'ndaki kayıplarını Lozan'da geri almış olsa da bu anlaşmayı, Hristiyanların zararına bir Müslüman zafer olarak görmek hata olur. Avrupa'nın asıl arzusu, Anadolu'da barış yapmak ve düzeni korumaktır. (...)"

Dönemin meşhur gazetelerinden *Bismarck*, Lozan'ın imzalandığı gün Türkiye'nin kaybettiklerini geri aldığını, görüleceği üzere büyük manşetten vermiş.

TURKEY SCORES VICTORY.

Turkey, in conference with the great powers at Lausanne, has forced England, France, Italy, Japan, Greece and Rumania, to most of her conditions. Ex-Premier Lloyd George says it's the most humiliating treaty England ever signed. Jugo-Slavia refused to negotiate with Turkey.

Şimdiden aktarmak gerekirse aynı gazete 4 Ağustos'ta Türkiye'nin zafer kazandığını yazmaya devam etmiş ve Türkiye'nin İngiltere'yi, Fransa'yı, İtalya'yı, Japonya'yı, Yunanistan'ı ve Romanya'yı, sunduğu şartların çoğuna zorladığını vurgulamış. Gazete Lloyd George'nin açıklamalarına da yer vermekte.

Alaska Daily Empire gazetesi, anlaşmayı ilk sayfadan manşetine taşıyor. *Lozan Anlaşması Türklerle Diğer Devletler Arasında İmzalandı* başlığı atan gazete, Türkiye'nin Trakya'yı almasıyla Doğu ve Batı arasında yeniden bir köprü olacağını vurguluyor. Bu ifadeyi diğer pek çok gazetede görmek mümkün.

Devamında gazete, İstanbul'un yeniden Türklere verildiğini yazarken, Türk-Yunan mübadelesini, *tarihin en hayret verici ve en acımasız insan hareketi* olarak tanımlanmış. Anlaşmanın, Ermeni sorununu çözmediğini de ayrıca vurgulamış.

Casper Daily Tribune gazetesi de önekinde benzer ifadeler kullanıyor. *Yakın Doğu Barışı İmzalandı* başlığı gazete Avrupalı devletlerin, Türklere pek çok tavizde bulunduğunu vurguluyor.

Osmanlı Devleti'nin borçlarının, daha önce imparatorluğa bağlı olan devletler arasında paylaştırıldığını, Yugoslavya'nın bu devletlerden biri olduğunu ve anlaşmayı imzalamayı reddettiğini yazan gazete; anlaşmanın 143 maddeden oluştuğunu ve bu maddelerin siyasi, finansal, iktisadi, iletişim ve diğer maddeler olarak beş bölüme ayrıldığını aktarıyor.

Gazetenin, Çin'in Washington'da elde etmeye çalıştığı ya da Japonya'nın yirmi yıllık bir mücadeleden sonra kurtulduğu kapitülasyonlardan Türkiye'nin tek bir kalem hareketiyle kurtulduğu vurgusu, şüphesiz son derece ibretliktir.

"Türkiye Almanya'nın müttefiki olarak Dünya Savaşı'nda mağlup olmuş olsa da Lozan masasına muzaffer bir millet olarak geldi. Türkiye'nin yeniden kurulan ordusu Yunan kuvvetlerini dağıttı. Türk-Yunan savaşı, İsmet Paşa gibi büyük bir askeri ortaya çıkardı ve kendisi, Avrupa'nın en muhteşem devlet adamlarından biri olduğunu gösterdi. İsmet, şöhretli Lord Curzon'u, Lozan konferansının ilk görüşmelerinde alt etti."

TURKS SEE PEACE AFTER DOZEN YEARS

Near East Treaty Will End Long Period of Active Warfare

New Britain Herald gazetesi aynı gün Türklerin on iki yıl sonra barış yaptığını, Lozan Anlaşması'nın savaşı sonlandırdığını yazıyor.

Gazete, haberinde Avrupa'nın Almanya ile barış yapmaya çalıştığı bir sırada Dünya Savaşı'ndan yenilgiyle ayrılan Türkiye'nin muzaffer bir millet olarak Lozan masasına gelmekle her şeyin allak pullak ettiği yazıyor.

Türk-Yunan savaşı sonunda ortaya büyük bir asker olarak çıkan İsmet Paşa'nın, Lozan'da kendisinin Avrupa'nın en büyük devlet adamlarından biri olduğunu gösterdiği, bu gazetede de belirtilmekte.

Aynı şekilde diğer gazeteler gibi *New Britain* gazetesi de İsmet Paşa'nın Lozan'da Lord Curzon'u alt ettiğini yazıyor...

Türklerin iki kartı oynadığı; bunlardan birinin Avrupa'nın ne pahasına olursa olsun barış yapma hırısı, diğerinin de yine Türkiye'nin coğrafi konumunu yani boğazlara sahip olması üstünlüğünü kullanması noktasında aşırıya kaçtığı bu gazetede de vurgulanmakta.

"This treaty marks the definite re-establishment of peace in the world," is the outstanding phrase in a letter addressed to President Scheurer by the conferees, thanking the Swiss for their hospitality.

It is a fact that, notwithstanding rumblings and rumors of war to come, peace has formally been established among the nations for the first time since the beginning of the war in 1914. The results of the negotiations at Lausanne have raised the hopes of peace advocates in all parts of the world. Eyes turn instinctively to the Ruhr now, in the hope that a settlement of the German reparations tangle is to

25 Temmuz'da *Evening Star* gazetesinin satır aralarında geçen "*Bu anlaşma, dünyada barışın kesin olarak yeniden tesis edildiğini gösteriyor,*" ifadesinin, İsviçre'ye misafirperverlikleri için teşekkür eden ve konferansa katılanların Başkan Scheurer'e hitaben yazdığı mektupta öne çıkan ifade olduğu aktarılmakta.

Yeniden savaşın çıkacağı yönde söylentiler çıkmış olmasına rağmen 1914'ten beri milletlerin ilk defa resmen barış sağladığı da ayrıca vurgulanıyor...

VICTORY FOR TURKS.

British Press Agrees That Ottoman Empire Has Won Great Diplomatic Triumph.

London, July 25.—The outstanding note of all comment in today's newspapers on the signing of the Near East peace treaty at Lausanne yesterday is a frank admission of Turkey's complete diplomatic victory over the allies. The new treaty nevertheless is regarded by some commentators as a good one.

New Britain Herald, Türk Zaferi başlığı atıyor ve şöyle yazıyor: "İngiliz basını, Osmanlı İmparatorluğu'nun müthiş bir diplomatik zafer kazandığını kabul ediyor."

Açıklama şöyle:

"Bugünün gazetelerinde dün Lozan'da imzalanan anlaşmayla ilgili tüm yorumların dikkat çekici noktası, Türkiye'nin müttefiklere karşı tam bir diplomatik zafer kazandığının açıkça itiraf edilmesidir."

ISMET PASHA was authorized by the Angora government to sign the peace treaty formulated at Lausanne, and the act of signing was set for July 24. The treaty represents a triumph for Turkey and for the United States—the latter because on the demand of Minister Grew validation of prewar concessions is omitted and the open door policy prevails. The Turks gain practically everything for which they contended, and even their concessions were modified so that the treaty would not be rejected at Angora. For instance, they objected to a provision that each allied nation should keep two warships in the Dardanelles until the final ratification of the treaty, so the pact as finally drawn says each allied nation shall keep one warship there “at the invitation of the Turkish government.” The Turkish delegates

The Bozeman Courier gazetesi özetle anlaşmanın Türkler için bir zaferi temsil ettiğini yazarken; Türkiye'nin, mücadele ettiği her şeyi kazandığını ve imtiyazların yeniden düzenlendiğini belirtiyor.

GREEKS ARE HUMILIATED

No Joy in Athens Over Signing of Lausanne Treaty.

By United Press

ATHENS, July 25.—There was no joy in Greece over the signing of the Lausanne treaty which brought to an end the Greeco-Turkish war. Humiliation of the disastrous defeat of Greek arms was recalled and national shame at the loss of Thrace stirred up by the news from Lausanne. Greece has been warring more or less constantly for eleven years.

GREEKS ARE BITTER

Ancient Enemies Stage Big Celebration Over Lausanne News

By United Press Licensed Wire

LAUSANNE, July 25.—Follow-

The Indianapolis Times ve Imperial Valley gazetesi, Yunanlar Küçük Düşürüldü ve Yunanlar Acı İçinde başlıkları altında aynı ifadelere yer vermişler:

“Türk-Yunan savaşına bir son veren Lozan Anlaşması’nın imzalanması, Yunanistan’da sevinç yaratmadı. Lozan’dan gelen haberlerle Yunan ordularının korkunç yenilgisinin yarattığı aşağılanma hafızalarda yeniden canlandı ve Trakya’nın kaybedilmesiyle Yunanların millî utancı körüklendi.”

TURKEY WINS LAUSANNE POT.

Turkey comes out of Lausanne proud and erect, a member in good standing of the family of nations, in full fellowship in the League of Nations, and with political gains that more than offset the territorial loss. Practically every concession demanded by the Angora government was granted, and the European nations gain peace plus the responsibility for the mandated territory.

Whether Turkey can sustain the duties and obligations that go along with her new position will only be answered as time goes on. If such observers as Arthur J. Toynbee, for example, are justified, then we may expect a dignified and stable government at Angora, rather than at Constantinople. The ancient capital will remain as Turkish, but is likely to be supplanted as the capital of the nation by the newer seat from which the Young Turks and Nationalists have put up their battle for recognition of

25 Temmuz'da Türkiye'nin Lozan'da kazandığını yazan *The Omaha Morning* gazetesinin verdiği haber şöyle:

"Türkiye; Lozan'dan Milletler Cemiyeti ile tam bir dostluk içinde ve Uluslar Ailesi'nin² itibarlı bir üyesi olarak ve toprak kayıplarını telafi etmekten ziyade siyasi kazanımlarla, gururla ve başı dik çıkıyor.

² Google, bu ifadeyi, "1648'de Westphalia Antlaşması'nı imzalayan Batı Avrupa devletlerine uygulanan mecazi bir terimdir." şeklinde çevirmekte. Burada kastedilen Türkiye'nin Batı ile bir araya gelmesi, Batı ile dost olması olsa gerektir.

Neredeyse Ankara hükûmetinin talep ettiği her taviz verildi ve Avrupalı uluslar, barışın yanı sıra manda altındaki bölgelerin sorumluluğunu aldı.

Türkiye'nin, bu yeni konumunda üzerine aldığı sorumluluk ve yükümlülükleri taşıyıp taşıyamayacağı zamanla cevaplanacak.

Ancak, örneğin Arthur J. Toynbee gibi gözlemciler haklıysa o hâlde İstanbul yerine Ankara'da onurlu ve istikrarlı bir hükûmet umabiliriz. Antik başkent Türk olarak (yani Türklerde) kalacak.

Ancak, Genç Türklerin ve milliyetçilerin ulusal ve siyasi haklarının tanınması için savaşlarını verdikleri yeni bölgenin, ulusun başkenti olarak yerini alması da muhtemel ki o savaş, Lozan'da zaferle biten bir savaş oldu.

Verilen tavizlerin başında, hatta bu aynı zamanda Amerika'yı en çok etkileyecek olanı; kapitülasyonların kaldırılması yani yabancıların Türk topraklarında kendi hukuk mahkemelerinin olduğu ve kendi vatandaşlarının yararına diğer özel ayrıcalıklarını koruduğu çok eski bir sistemin kaldırılması geliyor...

Yabancı milletlerin hukuk danışmanlarının bulunmasını içeren hükümde bazı noktalar aynı olsa da tüm davalar Türk mahkemeleri önünde olacak.

Türkiye'de çok sayıda vatandaşımız var; öğretmenler, misyonerler vb. ve bu yeni anlaşma ile statüleri ciddi anlamda değiştirilecek.

Yakın gelecekte Türkiye'deki azınlıklara gösterilecek tutumu dünya büyük bir ilgiyle izleyecektir.

Daha en başında bu antlaşma, Türkiye ile Yunanistan arasında acil bir nüfus mübadelesini gerektirdiği için büyük bir acı ve yoksulluğu doğurabilir. Çünkü mübadele, modern tarihte eşi görülmemiş bir insan hareketini ifade ediyor ve dokunduğu herkese zarar ve ıstırap vereceği kesin.

Ermeni sorunu ise açık bir sorun olarak kaldı. Türkiye'nin azınlıklara adil davranacağına dair verdiği umumi bir sözün ötesinde bütünüyle güvenilecek hiçbir taahhüt onlara verilmedi. Türk'ün Ermeni'ye nasıl bir adalet sunacağı da geçmişteki icraatlardan anlaşılabilir.

Yaklaşık 500 yıl önce Türkler, Bizans İmparatorluğu'nun büyük başkentinin sahibi oldular ve zaman geçirmeden fetihlerini Avrupa'ya doğru devam ettirdiler.

Sonunda döndüler ve günümüze kadar devam eden bir dizi müzakereye başladılar. Anlaşma üzerine anlaşmalar imzalandı. Çoğu, kısa zamanda feshedildi.

Amaç her daim boğazların kontrolü olmuştu ve şimdi bile bu mesele çözülmüş değil.

Anlaşma sadece daha fazla sorun vadediyor. Türk'ün kendine çekidüzen verdiği ve saygın bir vatandaş olmayı arzu ettiği eğer gerçekse, işte o zaman umut vardır.

ABD'yi İsviçre'de temsil eden Bakan Grew, ülkemizin Türkiye ile çıkarları ve ilişkileri konusunda İsmet Paşa ile görüşmelerde bulunuyor fakat henüz bir sonuca varılamadı.

60 Dakikada Lozan Zaferi

İngiltere, Mezopotamya petrolü konusunda ayrıcalık bir muamele sağlamayı başaramadı. İngiltere'nin bu başarısızlıktaki tesellisi, diğer devletlerin de benzer şekilde başarısız olduğunu bilmek.

Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda bu anlaşma, mağlup bir ulusun bir konferansta kazandığı eksiksiz ve kapsamlı bir zaferdir.

Bu zafer; masanın diğer tarafındaki hiçbir ulusun, Türkler tarafından kabul edilmeyecek bir talebi Türklere zorla kabul ettirmek için savaşa başvurmak istememesinden kaynaklanan bir zaferdir.

Böyle bir antlaşma, samimi bir uzlaşmanın hayati bir unsurundan yoksundur.”

60 Dakikada Lozan Zaferi

The Brooklyn Daily Eagle (Brooklyn, New York) • 25 Jul 1923, Wer

fuston. When Turkey capitulated in 1918 it was a complete capitulation, the results of which were embodied in a treaty signed at Sevres. The Imperial Government never ratified it. The agreement remained a piece of parchment full of pious diplomatic hopes. Then came Kemal Pasha from Angora, supported by France, and, sweeping King Constantine and his legions into the sea, made himself master of the Near East. He tore the Treaty of Sevres into shreds, played off France against Great Britain and molded a new Turkish world nearer to his heart's desire. Peace has been signed on his terms; Turkey has risen from defeat to dictate its own future. The Geneva ho-

Aynı gün Amerika'nın Türkiye'yi yakından takip eden ilgili gazetesi *Brooklyn Eagle* de ilginç vurgularda bulunuyor. *Lozan'da Son* başlıklı haberin bir kısmı silik olsa da aktarılmaya değer bazı ifadeler dikkatleri çekmekte....

Öncelikle Dünya Savaşı sonunda Türklerin tamamen teslim olduğunu ve neticesinde Sevr'in imzalandığını fakat onay-

lanmadığını hatırlatan gazete; ardından Kemal Paşa'nın ortaya çıktığını, Fransa'dan destek görerek Kral Konstantin'i denize döktüğünü ve kendisini Yakın Doğu'nun efendisi durumuna getirdiğini yazıyor.

Kemal Paşa'nın Sevr Anlaşması'nı yırtıp attığını ve Fransa ile İngiltere'yi birbirine düşürdüğünü ifade eden gazete, Gazi'nin gönlündeki tutkuya yakın bir Türk dünyası biçimlendirdiğini yazıyor.

Gazete çok net bir şekilde Lozan barışının, Kemal Paşa'nın sunduğu şartlar temelinde imzalandığı ifade ediyor ve Dünya Savaşı'nda aldığı yenilgiden sonra ayağa kalkan Türkiye'nin kendi geleceğini diğer devletlere dikte edecek noktaya geldiğini belirtiyor.

Gazete şöyle devam ediyor:

“Fransa ve İngiltere'nin kaygı ve çıkar çatışmalarının uyumlu bir rekabeti imkânsız kıldığı bir vaziyet içinde tüm bunların güç kullanarak başarıldığını iflah olmaz bir hayalperestten başkası inkâr edemez.

Böylesine adaletsiz ve kusurlu bir dünyada Kemal Paşa, bu kadar açık bir yol izlemekle ve görüldüğü üzere bu kadar başarılı olmakla suçlanabilir mi, bundan emin değiliz.

Kendisini Avrupa'ya tekrar geri getirdi. İstanbul Türklerde kaldı. Tüm birlikler tahliye olacak. Türkiye; Suriye, Mezopotamya ve Filistin gibi toprakları yitirmiş olsa da Kemal Paşa, bir kalem hareketiyle adli kapitülasyonlardan kurtuldu.

Yani ülke diğer medeni devletlerle tamamen eşit bir duruma getirildi ve bu şekilde saygınlığını artırdı. (...)

NEW TREATY BRINGS PEACE TO NEAR EAST

Turkey Makes Great Gains
By Terms Of Pact Signed
At Lausanne, While Many
Problems Yet To Be Solved

KEMALISTS WILL JOIN
IN LEAGUE OF NATIONS

All Foreign Troops Will Be
Withdrawn From Constanti-
nople Which Is Definitely
Awarded To Angora Leaders

Birmingham age-herald 25 Temmuz'da Yeni Anlaşma Do-
ğu'ya Barış Getiriyor, Türkiye Lozan'da İmzaladığı Anlaşma ile
Büyük Kazanımlar Elde Etti, Fakat Çözülmeyen Sorunlar Devam
Ediyor, Kemalistler Milletler Cemiyeti'ne Katılacak, Tüm Yabancı
Birlikler Ankaralı Liderlere Bırakılan İstanbul'u Tahliye Edecek
şeklinde başlıklar atmış.

Omaga Morning gazetesi 25 Temmuz'da Osmanlılar İstanbul'u ve Doğu Trakya'yı geri aldılar, ifadelerini kullanıyor.

Turk Peace Treaty Signed at Lausanne

Ottomans Retain Constantinople, Regain Eastern Thrace, Enter League of Nations.

By Associated Press.

Lausanne, July 24.—The Lausanne

The TURK'S TRIUMPH *As Seen by Lloyd George*

Terming the Lausanne treaty and the triumph of the Turk a probable disaster to civilization and a humiliation of the Western powers, Lloyd George, special contributor to *The Indianapolis Times*, in his next article outlines the causes of the allies diplomatic retreat and warns that peace has not been secured. Barbarism, he says, has extended and perpetuated its sway from Black Sea to Mediterranean, through the Lausanne agreement.

Indianapolis Times gazetesi ise 26 Temmuz'da Lloyd George'nin açıklamalarını vermek yerine çok kısa özetinden bahsediyor ve haberinde *Türk Zaferi* başlığını kullanıyor.

(George'nin açıklamalarına az sonra geniş şekilde yer verilecek.)

WASHINGTON, D. C.,
JULY 26, 1923

SWORD AND SCIMITAR SURRENDER TO THE PEN

By HERBERT KAUFMAN.

GOOD news and bad. Civilization heaves a sigh of relief as the Near East treaty is concluded and one political volcano subsides.

Every negotiating nation except Jugoslavia sensibly signs the Lausanne agreement. İsmet Pasha brings back to Constantinople less bacon than he demanded and more than Kemal expected. There's a statesman for you.

Bismarck and Gladstone would have drawn different maps if his equal had represented the Porte when those two adept boundary shifters sowed Europe with dragons' teeth.

Belgrade delegates alone deny their country's responsibility for the proportionate share of the debts that justly go with re-nationalized Turkish territory.

But that won't matter in the long run. Jugoslavia itself, hybrid stop-gap of Versailles politics, wasn't designed for permanence.

A house of cards hastily thrown together from diplomacy's marked deck and therefore destined to go the way of all such continental experiments.

Aynı gün *Washington Times* gazetesi, Kılıç ve Pala Kaleme Teslim Oldu başlığı atmış. Haber şöyle:

"Bir iyi bir de kötü haber... Yakın Doğu anlaşması neticelenirken medeniyet rahat bir nefes alıyor ve bir büyük politik volkan sakinleşiyor.

Yugoslavya hariç tüm müzakereci ülkeler Lozan Anlaşması'nı makul bir şekilde imzaladı.

60 Dakikada Lozan Zaferi

İsmet Paşa, İstanbul'a talep ettiğinden az ve Kemal'in umduğundan fazla başarıyla döndü. Burada bir devlet adamı söz konusu...

İki sınır değiştirici isim Bismarck ve Gladstone, Avrupa'da anlaşmazlıkları körükledikleri dönemde Babıali'yi temsil etmiş olsaydı, daha farklı haritalar çizerlerdi.

Belgrad temsilcileri yeniden Türkiye'nin olan topraklara ait borçların onlara uygun bölüştürülen payı için kendi ülkelerinin tek başına sorumluluğunu reddediyor.

Fakat bu uzun vadede önemli olmayacak çünkü Versay siyasetinin durak noktası olan Yugoslavya, kalıcı olarak tasarlanmadı.

Diplomasinin işaretli destesinden aceleyle bir araya getirilmiş ve bu nedenle Avrupalı deneyimlerin yolundan gitmeye mahkûm karttan bir ev..."

60 Dakikada Lozan Zaferi

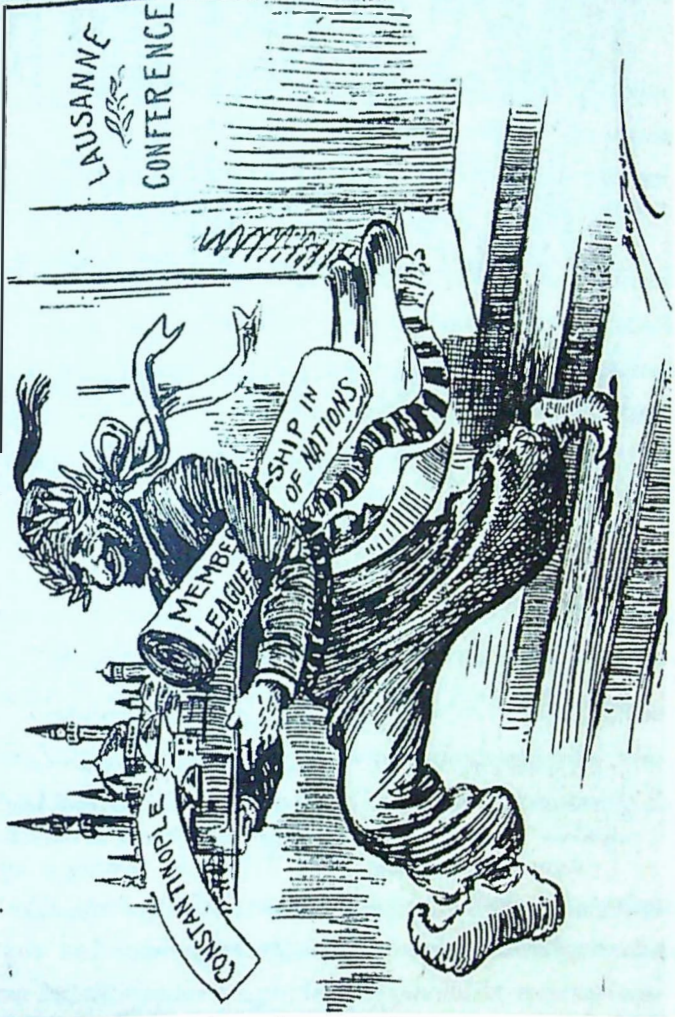
Turk Victory at Lausanne Conceded in British Press By Associated Press.

London, July 25.—The outstanding note of all comment in today's newspapers on the signing of the near east peace treaty at Lausanne yesterday is a frank admission of Turkey's complete diplomatic victory over the allies. The new treaty, nevertheless, is regarded by some commentators as a good one.

The Times describes the document as a model of generosity and justice.

Bir önceki çalışmadan da hatırlanacak olan bu haber, 26 Temmuz tarihli *Omaga Morning* gazetesine ait. Haber Londra kaynaklı. Lozan'da Türklerin elde ettiği zaferi, bütün İngiliz basınının kabul ettiği ve gazetelerin genelinde Türkiye'nin müttefiklere karşı diplomatik bir zafer elde ettiğini yazdığı aktarılmakta.

JULY 26, 1923—THIRTY-SIX PAGES.

Evening Star ise 26 Temmuz'da ibretlik bir çizime yer vermiş... Elinde İstanbul'u ve kolunun altında Milletler Cemiyeti dosyasını tutan Türk, Lozan konferansından mutlu bir şekilde ayrılıyor...

TURKS GLOAT OVER LAUSANNE VICTORY

Charged With Most Crimes in
War, Yet Imposes Will on
Allied Nations.

BY CONSTANTINE BROWN.

By Cable to The Star and Chicago Daily News.
Copyright, 1923.

CONSTANTINOPLE, July 26.—The
Turks are proud of their victory at Lau-
sanne, especially because it was won, not

Aynı gün *Evening Star*, Türklerin yenilgiye uğrattığı
düşmanına karşı sevinç içinde olduğunu yazıyor ve Lozan'da elde
ettikleri zaferden gurur duyduklarını vurguluyor.

Gazetenin haberi şöyle

*“Türkiye Dünya Savaşı'nda yenilmesine ve medeni-
yete karşı diğer yenilen uluslardan daha fazla suç işlemekte
itham edilmesine rağmen kendi şartlarını dayatmayı ve ken-*

disi için savaş öncesi dönemden daha iyi bir durum sağlamayı başardı.

Arabistan, Filistin ve Suriye'nin kaybedilmiş olmasının bir önemi yok çünkü bu eyaletler, sürekli çıkan isyanları nedeniyle imparatorluk için yararlı olmaktan çok her daim sıkıntılı olduğunu gösterdi.

Türkiye'nin herhangi bir savaş tazminatı ödemesi gerekmemesi, bununla birlikte savaştan önce altın ve sterlin cinsinden bulunan borçlarını, aynı para birimlerinde ödemeyi reddetmesi, Türkiye'nin kaybını fazlasıyla telafi ediyor.

Yabancıları Vergilendirme Hakları

Öte yandan kapitülasyonların kaldırılması, Türk hükûmetine, şimdiye kadar vergilendirmeden muaf tutulan yabancıları vergilendirmede serbestlik getiriyor.

Böylece Türkiye, iç koşulların istikrara kavuşması durumunda ülkenin hızlı bir mali toparlanmaya gitmesini mümkün kılacak bir mali politika benimseme konusunda da serbest olacak.

Ne yazık ki hükûmet ve millet hâlâ fazlasıyla 'yabancı karşıtı' ve her şey gösteriyor ki Lozan'da Hristiyan azınlıkların Müslümanlarla aynı hak ve güvenlikten yararlanacakları yönünde verilen sözlerin geçerliliği kalınayacak. Ermeniler ve Yunanlar, bu durumdan sorumlu olan müttefiklere çok öfkeliler.

Önde gelen yerel bir Hristiyan, bugün şu açıklamayı yaptı:

'Müttefikler silahlarını Türkiye'ye doğrulttuğu dönemde bize verdikleri sözlere körü körüne itaat ettiğimiz ve alımakça inandığımız için bugün cezalandırılıyor.

Eğer biz, bizi baskı altı tutanlara (yani Türkiye'ye) karşı süren savaşta müttefiklere yardım edersek, tam bir özgürlüğün tadını çıkaracağımıza ve gelecekte göreceğimiz zulümlere karşı bizi koruyacaklarına dair tüm güvenceleri, müttefiklerin yetkilileri, kendi hükûmetleri adına bize verdi. Fakat bize ihtiyaçları kalmayınca biz Türklerin insafına bırakıldık.

Hristiyanlar Başboş Bırakıldı

Bu ülkenin alacaklıları birkaç yüz milyon frank tasarruf etsin diye İngilizler ve Fransızlar, neredeyse Türkiye ile savaşa gireceklerdi. Fakat Türkleri bize insanca davranmaya zorlamayı akıllarından bile geçirmediler.

Bu ihanetin sonucu; Anadolu'dan ve Trakya'dan süren ve yeni yuvalar aramak için dünyayı dolaşan fakat belli ki kimsenin yuva teklif etmeye istekli olmadığı yüzbinlerce Ermeni ve Rum oldu.

Bu yıl bitmeden yaklaşık 100 bin Hristiyan daha, sırf demokratik özgürlük için sözde mücadele eden müttefiklere karşılıksız verdiğimiz destek yüzünden ülkeyi terk etmek zorunda kalacak."

"Turk Triumph at Lausanne"

Discussed at Institute of Politics Meeting.

By the Associated Press.

WILLIAMSTOWN, Mass., July 27.—Henry Morgenthau, former ambassador to Turkey, gave the first address at the opening session of the institute of politics here today. He discussed the triumph of the Turks at Lausanne, deplored the failure of the United States to enter the conference, except as an observer, and urged that this country should now assume its full duties as a world power.

"The Lausanne conference," said Mr. Morgenthau, "undoubtedly teaches the world this great lesson—that until the big powers disregard their selfish aims and the rapacity of some of their business men and will unite in establishing a proper system of international customs and laws any small band of determined men, as the Kemalists in Turkey or the bolsheviks in Russia, can at any time threaten the peace of the world."

27 Temmuz'da ise yine aynı gazete *Lozan'da Türk Zaferi* ifadeleriyle birlikte attığı başlık altında ünlü bir isme, Osmanlı Devleti'nin ABD Büyükelçisi Henry Morgenthau'ya yer vermekte.

60 Dakikada Lozan Zaferi

Tıpkı İngiliz basınında ve İngiliz siyasilerde olduğu gibi Morgenthau da büyük devletlerin tavrını eleştiriyor ve Lozan Anlaşması'nın büyük devletler için bir ders niteliğinde olduğunu söylüyor.

Morgenthau, büyük devletlerin ve iş adamlarının bencilik ve açgözlülükten kurtularak bir araya gelip kendi sistemlerini belirleyene kadar Kemalistler ya da Bolşevikler gibi küçük fakat kararlı adamlardan oluşmuş grupların her an dünya barışını tehlikeye atabileceğini vurguluyor.

Bu haber ilerleyen günlerde farklı gazetelerde daha geniş açıklamalarla da verildiği ilerleyen sayfalarda görülecek...

The sick man of the East proved himself to be in unusual health while in Switzerland. At Lausanne Ismet met and gained concessions from the strong men of the West.

The End At Lausanne

The Lausanne peace conference was, or seemed, almost as long and harrowing as the war; yet on the general principal that peace is better than war one can be glad that

27 Ağustos'ta Doğu'nun hasta adamı İsviçre'de olağandışı bir sağlığa sahip olduğunu kanıtladı. İsmet, Lozan'da Batı'nın güçlü devlet adamlarıyla karşı karşıya geldi ve onlardan tavizler aldı, yazan *Roanoke Rapids Herald* gazetesi, haberine şöyle devam ediyor:

“Lozan Barış Konferansı, neredeyse savaş kadar uzun ve üzücüydü. Yine de barışın savaştan daha iyi olduğu düşünülürse konferansın nihayete varmasından dolayı memnuniyet duyulabilir.

Sevinmenin tek sebebi de bu. Lozan Anlaşması, büyük devletlerin sırf ahlaki ve entelektüel kusurları yüzünden Türkler tarafından pataklandığını tarihe yazmaktadır.

Devletler pataklandı fakat faturayı Yunanlar ve Ermeniler ödüyor. Devletlerin cezası fazla olabilir.

60 Dakikada Lozan Zaferi

*Yakın Doğu sorununun gerçekten hiçbir şeyi çözme-
yen başka bir geçici düzenlemesine razı oldukları için üzerle-
rine düşen hesabı zamanında ödemek zorunda kalacaklar.*

(..)

*Türkiye ile Avrupa'yı bir araya getiren üst aklın,
gerçekte Bay Grew olduğunu ima eden mesajlara bakılırsa
işler beklendiği kadar hızlı ilerlemiyor.*

*Bundan böyle temsilcilerimiz artık gözlemci olama-
yacak. Onlar zaten zaferle dolup taşmış İsmet Paşa'ya üstün-
lük sağlamaya çalışan diplomatlar..."*

The treaty of Lausanne makes sure the re-establishment of the Turk in Europe. Thus one of the greatest gains which it was hoped that civilization had won in the defeat of Germany and her allies has been renounced. Christianity can but hang its head at the result of that long-drawn out Lausanne conference.

Brownsville Herald gazetesi, şu ifadelere yer vermiş:

“Lozan Anlaşması, Türk’ün yeniden Avrupa topraklarında bulunmasını sağlıyor. Böylece, Almanya’nın ve müttefiklerinin yenilgisiyle medeniyetin kazandığı sanılan en büyük kazançardan vazgeçilmiş oldu. Hristiyanlık, bu uzun soluklu Lozan konferansı yüzünden utançla başını öne eğebilir.”

In the peace treaty at Lausanne last week, the Turks seem to have won out. In other words Greece was all over Turkey, but now it's Turkey back into Constantinople and Greece has to back out or be buried in a pot of ashes. No Turks allowed in Greece and no Grecians allowed in Turkey.

Arizona state miner gazetesi 28 Temmuz'da Geçen hafta Lozan'daki barış anlaşmasında Türkler galip gelmiş görünüyor. Diğer bir deyişle Yunanistan Türkiye'ye saldırıyordu fakat şimdi Türkiye İstanbul'u geri aldı ve Yunanistan ya vazgeçmek ya da gömülmek durumunda... ifadelerini kullanıyor.

Lloyd George Says—

LAUSANNE PACT HITS AT ALLIES

Former British Premier Declares Near East Peace Treaty
Portends Disaster for Civilization—Lauds
Cunning of Turk Delegates.

By DAVID LLOYD GEORGE

Former British Prime Minister

Copyright, 1923, by United Feature Syndicate.

LONDON, July 28.—The Turk may be a bad ruler, but he is the prince of anglers. The cunning and patience with which he lands the most refractory fish, once he has hooked it, is

The Indianapolis Times 28 Temmuz'da Lloyd George'nin açıklamalarını aktarıyor. Ancak açıklamaların tamamı verilmiş durumda değil. Tıpkı Avusturalya basınındaki gibi ABD basınında da George'nin açıklamaları parça parça verilmiş durumda.

Bir önceki çalışmada Lloyd George'nin açıklamaları aktarılmıştı. Fakat ABD basınında da karşılaşıldığına göre George'nin açıklamalarının tamamını bir kez daha hatırlamakta fayda olacaktır...

İngiliz basınında George'nin açıklamalarının tamamını veren gazetelerden biri, *Bir Türk Zaferi-İngiliz Saygınlığına Darbe* başlığı atan *Western Morning* gazetesi, diğeri ise *Türkler Lozan'da Nasıl Kazandı-Lloyd George'nin Medeniyetin Başarısızlığı*

Üzerine Açıklamaları-Tarih Bir Maymun Isırığıyla Değişti büyük başlıkları atan *Western Mail* gazetesidir.

George'nin tarihi açıklamaları şu şekilde verilmektedir:

“Türkler belki kötü yönetici olabilirler fakat onlar balıkçıların kralıdır. Kurnazlık ve sabır... Leman Gölü kıyısında biz altı ay boyunca nasıl bir oyuna şahit olduk? Balık ağa bir kere takılır gibi oldu. Bu aniden kesilip biten ilk konferanstı.

(şubatta kesilen ilk Lozan görüşmesini söylüyor)

Kurnaz Doğulu, oltanın ipini bol bırakıyordu. Amerika ve İtalya'nın kancaya takılacağı zamanın geleceğini çok iyi biliyorlardı.

Oltanın makarasını sardılar, sardılar... Bazen gerginleşti ve kasıldı fakat kopmuyordu. Zaman ve sabır onu sonunda İngiltere, Fransa, İtalya ve Amerika'nın kıyılarında karaya oturmuş, çaresiz, yarımsız, kuyruğu sallanmayan, kesik kesik parlayan ve yaz güneşinde zorlukla soluyan dev tarponlarla ödüllendirdi.

Bir Türk Zaferi:

Lozan Anlaşması imzalandığında, İsmet Paşa'nın yüzünde bir gülümseme vardı. Ankara, büyük bir Türk zaferi elde edildiğini açıkladı. Bu doğru.

Eğer Türkler kurnazlık ettiği kadar yönetmeyi de bilseydi, dünyadaki en heybetli imparatorluk olurdu. Ne yazık ki onlar kötü yöneticiler oldular.

Daily Telegraph muhabiri; dünyanın en güçlü dört devletinin, birkaç İngiliz ilçesine eşit toplam nüfusa sahip bir imparatorluğun sefil ve çökmüş kalıntılarının tuzakları arasında verdiği mücadeleyi bize zaman zaman aktardı.

Bu muhabirin birkaç gün önce yazdıklarını size aktarıyorum:

‘Mevcut konferansın tutanakları çok daha olağanüstü bir dizi taviz ve teslimiyet sunuyor. Daha önce yıpratılmış olan şey, şu an iyice bayatlamış durumda. Müttefikler barış uğruna kendi haklarını müsriflikleri ile bizzat kendileri tüketti. Lozan’daki Avrupalı delegelerin ve Ankaralı temsilcilerin (sanki hepsi Batılı temsilciler gibi) çizdiği tablo, tavırları kadar yenilgileriyle de onursuz bir görünüm aldı.’

Bu vahim sözler yazıldığından beri devletler, aşağılanma bataklığının derinliğine sürüklendiler.

Batı İtibarına Darbe:

The Times muhabiri de anlaşmadan sonra bu olağanüstü anlaşmanın Batı’nın saygınlığına vurduğu darbeye duyduğu derin öfkenin acısıyla haberini yaptı.

Bu anlaşmanın medeniyet karşısında ifade ettiği felaketin boyutunu ölçmek için sadece yapılması gereken, Türkiye’deki müttefiklerin savaşmakla neyi hedeflediklerinin bir özetini çıkarmak.

Son yüzyıl gösterdi ki Türklere varlık, namus ya da Hristiyan unsurların hayatı daha fazla emanet edilemez.

1915'in başlarında Fransa, Rusya ve bizim aramızda, savaşın sonunda Türkiye'nin yığılı nüfusuyla beraber parçalanacağı bir dizi anlaşmalar yapılmıştı.

Kilikya ve Suriye Fransa'ya, Mezopotamya İngiltere'ye, Ermenistan ve İstanbul Rusya'ya, Filistin İngiltere ve Fransa'nın ortak kontrolüne ayrılmıştı. Arabistan bağımsızlığını ilan edecekti ve çölün dışında kalan fakat Şam'ı, Halep'i, Humus'u içine alacak büyük bir bölge, İngiltere ve Fransa'nın idaresi altında yeni kurulacak Arap devletine katılacaktı. İzmir ve çevresi, müttefiklere katıldığı takdirde Yunanistan'a tahsis edilecekti. Boğazlar garnizon ve askerlikten arındırılacaktı.

İtalya'nın Payı:

İtalya savaşa katıldığında Türkiye'nin parçalanması durumunda Güneydoğu Anadolu'nun gelişimi için İtalya'ya tahsisi düşünüldü.

Bu paylaştırılan bölgeler savaştan önce, kökeni ve görünümü itibarıyla hiç de Turani olmayan, bilakis Batılı bir nüfus tarafından ekilip geliştirilmişti. Müttefiklerin Türkiye'ye dair savaş politikasını kısaca özetledim.

Şimdi Lozan Anlaşması'yla İstanbul, Kilikya ve Güneydoğu Anadolu Türk'e kaldı. Ermenistan bağımsız bir devlet oldu. Nüfusları ekseriyetle Türk ve Müslüman olan Kilikya ve Anadolu nüfusunu Hristiyan idarecilerin yönetimine verilecek olunmasının tasarlanıyor olmasına karşılık 1915 önerilerine birçok itiraz yapılabilirdi.

Fakat Sevr'in değiştirilmiş hâli güvenilir di ve gerçekteleşmiş olsaydı, milyonlarca insanın Türk yönetiminden kurtulmasına vesile olacaktı.

Dünya, Türkiye'nin çalışkan ve zeki Ermeni nüfusuna bir zamanlar oldukça cömert ikramlarda bulunmuş olan bu toprakların bereketini yenileme ve böylece iyi şeyleri zenginleştirme fırsatından da büyük ölçüde yararlandırırdı.

Türk Egemenliği Daha Da Uzatıldı:

Bu toprakların bereketini kurutan barbar istilası (yani Türkler), Sevr Anlaşması'yla iç bölgelere itilmişti fakat Lozan Anlaşması, onların hâkimiyetini Karadeniz'den Akdeniz'e uzattı ve ebedileştirdi.

Ben Sevr'in niçin ve hangi sebeplerden dolayı olduğunu anlattım. Peki Lozan'ın anlamı ne? Bu anlaşma, milletlerin ve devlet adamlarının basiretsizliğinin, hainliğinin, benciliğinin ve korkaklığının bir bileşimidir. Hepsinden öte bu sorunla uğraşırken, kader en zalim tabiatı içindeydi.

Rus devrimi, o büyük ülkeyi Türkiye'nin mazlum ırklarının koruma sorununun çözümünden mahrum etti ve gücü zalimlerin yanına bıraktı. Başkan Wilson, Ermenilerin mandaterliğini almaya meyilliydi. Gerçekleşseydi, kim bilir ne farklı bir hikâye olurdu. Kim bilir yeni nesiller nasıl bir hikâyeyi anlatacaktı.

Sonra Sonnino'nun Quirinal'dan ayrılması gerçekteleşti. Halefleri iyi adamlardı ama izledikleri politikanın İtal-

ya'ya en iyi hizmeti ettiğinden şüphelerim var. Buna gelecek karar verecek.

Fransa'nın Sinsi Girişimi:

Karar ne olursa olsun iş işten geçti ve Türkiye'nin bir başka parçalanması ve bölünmesi gerçekleşene kadar ve bu olmadıkça İtalya, 1919'daki şansını yitirmiş ve telafi edememiş olacak. O günler gelir mi?

Ardından Kilikya'da bir Fransız kontrolü ve Mustafa Kemal ile müzakereler (yani Ankara Anlaşması) yapıldı ki hem bu kontrol hem de görüşmeler tek başına ve gizliden gerçekleşti çünkü müttefikler, neler döndüğüne dair bilgilendirilmediler.

Ölümcül bir teşebbüstü bu ve bu teşebbüs, müttefiklerin Türklerle etkili bir şekilde uğraşmasına olanak sağlayan birlikteliğini ortadan kaldırdı. Bu beraberlik bir daha hiçbir zaman tam anlamıyla tekrar oluşmadı.

Son ölümcül değişim ise Yunanların Venizelos'a karşı başlattığı isyandı. Venizelos'un, Pericles'ten bu yana kendi ırkı tarafından bir köşeye atılan en muhteşem devlet adamı olduğu pek çok kez söylendi.

Sorumluluk aldığı hiçbir konuda milletini başarısızlığa uğratmadı. Onun kılavuzluğu reddedildiğinde uğursuzluklar başladı.

Kral Aleksander bir maymun tarafından öldüğünde, Yunanlar Konstantin ve Venizelos arasında bir karar vermek durumunda kaldı. Yaptıkları seçim, ülkelerini perişan etti.

Bir ulusun başına, yönetme sağduyusu olmayan inatçı bir adamı seçmekten daha korkunç başka hiçbir felaket gelemes.

Konstantin başa geçmeden önce Yunanistan, yardım almadan müttefiklerin az bir teşviki ile Mustafa Kemal'in kuvvetlerini kolayca sindirebilmiş hatta süratle Anadolu içlerine sürmüştü.

Askerî yeteneklerine göre seçilmiş ve yeterli donanma sahip ordu, Ankara'nın ordularını yenilgiye uğratmıştı.

Saraylı Generaller:

Konstantin'in gelişiyle bu askerlerin yerini saraylılar aldı. Dünya Savaşı'nda Konstantin'in yaptığı hainliğini unutmayan Fransız, İngiliz ve İtalyan kamuoyunun, müttefik prensipleri hiçe sayarak Konstantin'i tahta çıkaran Yunanlara karşı tavrı değişti. İlgisiz devletler düşman oldu; düşman güçler harekete geçti.

Son facia, Yunan ordusunun Anadolu içlerine kahrmanca fakat aptalca ilerlemesiyle başladı ki kaçınılmaz geri çekilmeyle sonuçlandı.

Hanedanla ilgili nedenlerinden dolayı Konstantin, Anadolu'daki ordularının başına zihinsel durumu inceleme altında olan kaçık bir generali (Trikopis?) atadığında mesele nihayete erdi.

İyi yönetildiğinde Yunanlar cesurca savaştılar; ancak Fransızların da bildiği üzere onlar iyi yönetilmediğini

fark ettiklerinde, kendilerine olan güvenleri bitti. Güvenleri bitince cesaretleri de bitti.

Daha Kemalist saldırı Yunan hattına varmadan Yunan ordusu yenilmişti ve tam geri çekilme içindeydi çünkü saldırı başladığında panik de başladı ve panik, iyi bir orduyu param parça etti.

Maymun Isırığı Trajedisi:

O ordunun dağılmasıyla Anadolu'nun kurtuluş umudu da bitti. Doğu ve muhtemelen Batı'nın tarihi de bir maymun ısırığıyla değişti.

Daha sonra yapılabilecek tek şey, büyük bir politikanın kalıntılarını kurtarmak oldu. Geçen yıl eylül ve ekim aylarında müttefikler ve ortakları tarafından terk edilen İngiliz askerleri ve denizcileri, İstanbul'u korkunç bir katliamdan kurtardığında, Batı medeniyeti, vahşetin Avrupa'ya dönüşüne karşı son savaşını başlatmış oldu.

Mudanya ateşkesi, bir Sevr Anlaşması değildi fakat Lozan'dan kesinlikle çok daha iyiydi. Sevr'den Mudanya'ya yaşananlar bir geri çekilmeydi fakat Mudanya'dan Lozan'a yaşananlar bir hezimet oldu.

Onurlu Bir Barış Değil:

Peki bundan sonra ne olacak? Lozan bir son değil. Bir dönüm noktası. Kimse bunun onurlu bir barış olduğunu söyleyemez. Barış bile değil.

60 Dakikada Lozan Zaferi

Yeniden hayat bulmuş bir Türk ile uğraşan birinin umudu olabilir. Fakat İzmir'in yakılmasından, on binlerce Yunan'ın öldürülmesinden anlaşılıyor ki Türk hâlâ aynı Türk.

Size tekrar The Times gazetesinden bir alıntı aktarıyorum: 'Elde edilebilecek tüm kanıtlar, yeni Türklerin aslında hâlâ eski Türkler olduğu inancını doğrularken; Türkiye'de aydınlanma ve kardeşçe sevginin olduğu bir çağın gelişti, ki bunu resmî olarak umut etmek yerindeyken, en iyi ihtimalle yabancıların aşağılanması, en kötü ihtimalle kanlı bir kaos olacaktır.'"

LAUSANNE PACT FAVORS TURKEY,

SEVEN NATIONS SIGN TREATY
ESTABLISHING PEACE IN
NEAR EAST

PEACE TREATY SIGNED

ISMET PASHA IS PROVEN GREAT-
EST DIPLOMAT IN EUROPE
AT CONFERENCE

The Colorado Statesman gazetesi, Lozan'da Türkiye'nin kazandığını ifade eden bir büyük bir başlık atıyor. Alt başlıkta ise İsmet Paşa'nın Avrupa'nın konferanstaki en büyük diplomatı olduğunu ispat ettiğini yazıyor.

Bu başlık altında, önceki haberlerin birebir aynısı olan ve Türklerin lehine olan açıklamalar verilmiş.

Evening
Star gazetesi 28
Temmuz'da
Türkiye'de siya-
setin bölündü-
ğünü yazıyor.

Haber
şöyle:

"Türk-
lerin Lozan'da
elde etmeyi
başardıkları
muzaffer barış,
Türk liderler
arasındaki
uyumu bozmuş
gibi görünüyor.
Mustafa Kemal
Paşa'nın önün-
de ciddi sorun-
lar gözüktüyor.

Ulusal

*bağımsızlık savaşını sona erdiren liderler şimdi bölünmüş
durumda. Bazıları monarşinin yeniden kurulmasından yana;
bazıları ise cumhuriyeti destekliyor.*

Turkey Is Torn By Internal Row Among Leaders

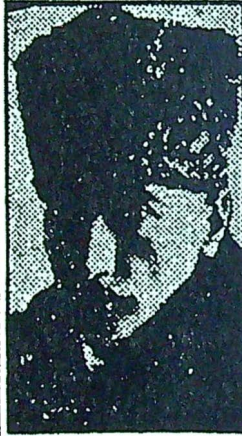
BY CONSTANTINE BROWN.

By Cable to The Star and Chicago Daily
News. Copyright, 1923.

CONSTANTINOPLE, July 28.—

The victorious peace the Turks

succeeded in con-
cluding at Lau-
sanne seems to
have disturbed
the apparent
harmony among
the Turkish
leaders, and se-
rious troubles
are looming up
before Mustapha
Kemal Pasha,
president of the
grand national
assembly and
commander-in-
chief of the
army.

Mustapha Kemal.

The leaders
who brought to
an end the fight
for national independence now are
divided, some favoring the re-estab-
lishment of a monarchy and others
favoring a republic.

Some advocate the wholesale ex-
pulsion of Christians and others

60 Dakikada Lozan Zaferi

Bazıları Hristiyanların toptan ülkeden çıkarılmasını savunurken; diğerleri yabancılar lehine savunma yaparak yabancı sermayenin gelmesini arzu ediyor.

Gelecekteki gelişmeleri tahmin etmek zor ancak Kemal'in konumunun büyük ölçüde sarsıldığı açık.”

THEATERS
QUESTIONS AND
ANSWERS

BROOKLYN DAILY EAGLE

NEW YORK CITY, SUNDAY, JULY 26, 1923

WOMEN
FASHIONS
SCOUT NEWS

Turkey Harvests Fruits of Victory From War Which Her Allies Lost

Nation Which Five Years Ago Was to Be Pushed Back From the Bosphorus Into Asia Remains and Pushes Greeks Back Into Europe in Most Heartless Forced Migration in History-Sick Man of Europe Rejuvenated.

LEADING FIGURES IN TURKEY'S TRANSFORMATION AND RESURRECTION FROM LIMBO OF NATIONS VANQUISHED IN THE WORLD WAR

MUSTAFA KEMAL PAŞA, TURKISH DICTATOR

ISMET PAŞA, TURKISH DICTATOR

STANLEY BALDWIN, BRITISH PRIME MINISTER

The cartoon illustrates the political landscape of Turkey and Britain in 1923. Mustafa Kemal Paşa, the leader of the Turkish War of Independence, is shown in a military uniform, symbolizing his role as a military dictator. Ismet Paşa, another key figure in the Turkish government, is depicted in a suit, representing the civilian side of the leadership. Stanley Baldwin, the British Prime Minister at the time, is shown in a suit, representing the British perspective on the situation in Turkey. The cartoon suggests a complex relationship between these three figures, likely related to the negotiations and the final outcome of the war.

Brooklyn Eagle gazetesi 29 Temmuz'da son derece kıymetli ve geniş değerlendirmelere yer vererek diğer Amerika gazetelerinden farkını bir kez daha belli ediyor.

Müttefikleri Dünya Savaşı'nda Kaybetmiş Olan Türkiye Bugün Barışın Meyvelerini Topluyor başlığı atan gazete, anlamlı bir de görsele yer vermiş...

Sağda İngiltere Başbakanı Stanley Baldwin çizilmiş. Bunun sebebi, Lozan Anlaşması imzalanırken kendisinin, İngiltere'nin başbakanı olmasıydı. Solda Mustafa Kemal Paşa bulunuyor. Ortada ise İsmet Paşa çizilmiş. Elini kulağına götürmüş ve bir şeyler duymak ister gibi...

Duyamak istediği yön, Mustafa Kemal Paşa'nın bulunduğu taraf. Bu çizimle İsmet Paşa'nın Lozan boyunca Ankara'dan talimat alışı anlatılmak istenmiş olabilir mi? Mümkün. Belki de bu bir zafer ifadesiydi? Nitelikim İsmet Paşa'nın altında açıklama olarak *Türkiye'nin Diploması Dehası* yazılmış.

Üst başlıkta ise *Dünya Savaşı'nda Yenilmiş Ulusların Belirsizlikten Dönüşümüne ve Dirilişine Öncülük Eden İsimler* ifadesi kullanılmış. Şüphesiz sadece bu başlıkla bile İngiltere'ye bir taş atılırken, Türklere de övgüler yönetilmiş durumda.

Haber metnine gelindiğinde küçük başlıkta gazete bundan beş yıl önce boğazlardan Asya yönüne sürülmek istenen bir milletin, Yunanları Avrupa'ya püskürttüğünü ve tarihin en kalpsiz zorunlu göçüne tabi tuttuğunu ifade etmiş. Gazete bu durumu, *"Avrupa'nın Hasta Adamı Gençleşiyor"* şeklinde tanımlamış.

Geniş açıklama ise şöyle verilmekte:

"Alman Kayser'in büyük macerasında Korkunç Türk'ün talihsiz müttelikleri olan Almanya, Avusturya ve Bulgaristan, dünya milletleri listesinden silinmeye engel olma noktasında gösterdiği gayret sonucu bitmiş ve iflas etmiş bir durumda.

Türkler ise; Dünya Savaşı'nda orduları galip gelmiş olan İngiltere, Fransa, Japonya ve İtalya'nın (uzlaşmayı) kabul etmesiyle bugün büyük zaferlere imza attı.

Geçen hafta imzalanan Lozan Anlaşması, Türk'ün multeşem 'dönüşünün' dünyaya duyurulmasıdır. Bu anlaşma modern diplomasinin en kusursuz ve en şaşırtıcı mucizesidir.

Türkler kendi oyunlarında yani gizli diplomasislerinde düşmanlarını alt ettiler. Asya'nın fesli takmış kafaları, Avrupa'nın şık ipek şapkalarıyla süslenen kafalara göre üstünlüklerini kanıtladılar.

Birkaç yıl önce Türkler hasta olduğunda, Avrupa'nın devlet adamları Sevr'de toplandılar ve Türkiye'nin var olmasına izin verecekleri koşulların ana hatlarını çizen bir anlaşma hazırladılar. Türklere uygun gördükleri varoluş ise acınacak hâlde sefil bir var oluştu.

Öncelikle Türkler Avrupa topraklardan çıkarılacak ve İstanbul uluslararasılaşacaktı. Geriye sadece adı kalacak olan Osmanlı İmparatorluğu ise önerilen anlaşmayı hazırlayan devletleri bir daha asla tehdit edemeyeceği kadar boğazlardan uzaklaştırılacak ve haritada sadece bir noktadan ibaret kalacaktı.

Fakat Avrupa'nın doyumsuz diplomatları kendi aralarında tartışmaya başladılar. Her biri, bahtsız Türklerden olağanüstü çıkarlar sağlamaya çalıştılar. Frak giymiş devlet adamları, ganimeti birbirlerinin elinden kapmaya ve birbirilerini kandırmaya çalışırken kıskançlık ve hile baş gösteriyordu.

Padişah pılısını pırtısını toplayıp kapı dışarı edildiği ve antik düşman Yunanların adamakıllı dayağı yediği sırada hükûmet biçiminin yenilendiği ve özgürleştiği bir devrim meydana geldi.

Ardından Türklerin yeni temsilcileri, eski dünyanın temsilcileriyle müzakere etmek için Lozan'daki konferansta bir araya geldi.

Yeni Türk diplomasisi büyük bir zafer kazandı... Neticice herkesi şaşkına çevirdi. Türkler neredeyse her istediğini aldı. Evet belki boğazlar konusunda istediği kontrolü sağlamadı fakat arkasına yaslanıp gelecekte bunun da gerçekleşmesini bekleyebilir.

Şu an Londra dışında olan Lloyd George, Lozan Anlaşması'nı, İngiltere'nin uzun tarihi boyunca imzalamadığı en utanç verici anlaşma olarak tanımladı. Stanley Baldwin'in yerine iktidarda kendisi olsaydı bu anlaşmayı asla imzalamayacağını çok açıkça ifade etti.

Yönetme iradesine ve gerçekleştirme gücüne sahip iki kuvvetli ve nüfuzlu adam, Türkiye'nin yenilenmesinden ve Avrupa topraklarında yeniden güç sahibi olmasından sorumludur.

Bu adamlardan biri; soğuk mavi gözlere, kare yüz şekline ve Roosevelt'inki gibi taviz vermez gözüken bir çene-ye sahip ve nazik konuşan fakat büyük bir sopa (yani savaş tehdidi) taşıyan bir adam... Onun adı Mustafa Kemal. O, doğuştan bir lider ve büyük yeteneklere sahip bir asker. Avrupa onun görüldüğü kadar güçlü olduğunu öğrendi.

Diğeri de asker; uyanık, kurnaz, hesapçı, çağın en büyük devlet adamlarından biri olduğunu kanıtladı. O da İsmet Paşa.

Bir tek gaye bu ikiliyi harekete geçirdi: Yeniden inşa edilmiş bir memleket.

*Her ikisi de aynı hayali kuruyordu: Yabancı boyun-
duruğundan kurtulmuş ve Türklerin olan bir Türkiye, yeni-
lenmiş bir İstanbul ve yurdun kaynaklarının en üst seviyede
geliştirilmesi. (...)*

Kemal Paşa ve Napolyon

*Napolyon sabırsız düşüncelerle Alpleri aşmak istedi-
ğinde, bunun imkânsız olduğu yönündeki öğütleri elinin
tersiyle itmişti. Mustafa Kemal ve İsmet Paşa da ne istedik-
lerini biliyorlardı ve Napolyon'u harekete geçiren aynı demir
irade ile bunu sağlamak istediler. Hiçbir şey imkânsız değil-
di...*

*1918 yılı, Türkiye'nin en çaresiz durumda olduğu
yıldı. Manevi ve siyasi olarak çökmüştü. Müttefikler kılıçla-
rının uçlarını Türkiye'nin boğazına dayamıştı. Kendi şartla-
rını ona ve çaresiz bir padişaha dayatmaya hazırdılar ve en
az onun kadar çaresiz hükûmeti, şartları kabul etmekten
başka çözüm göremiyordu. Bu onun için teslimiyetten başka
bir şey gibi durmuyordu...*

*Kemal olmasaydı kesin ve koşulsuz bir teslimiyet
sağlanırdı...*

*Müttefik komiserler her şeyi zorbalıkla yapıyor ve
Türlere hiçbir istisna göstermiyorlardı.*

Sevr Anlaşması Türkiye için çok ağırdı. Sultan onu sineye çekmeye hazırды fakat güçlü adam Kemal, bambaşka bir tabiattaydı.

Türkiye, Kemal'de somutlaşan yeni bir duyguyla sürüklendi. Kendi hükûmetine karşı bir devrimci olarak başlamıştı. Balfour'un ondan bir 'haydut' olarak bahsetmesinden kısa süre geçmişti ki 'köhne kalabalıktan' ya da bilinen adıyla 'saray ahalisinden' tamamen koptu.

Küçük bir kent olan Ankara'da yeni bir başkent tesis etti ve orada, amacı yabancı boyunduruğundan kurtulmuş bir ulus olmak olan Türk milliyetçilerinin tanınmış lideri hâline geldi.

Sultan'ın kabul etmeye razı olduğu Sevr Anlaşması'nın onaylanmasına engel olmak için Millet Meclisi'ni Ankara'da kurdular.

Sevr Anlaşması'nı Türkiye hariç tüm devletler onayladı. Türkiye ise hiçe saydı. Hatta gözden geçirildikten sonra bile Kemal'in umurunda olmayacaktı.

Yunanları Yendiler

Yunanlar iyi silahlanmış ve 300 bin kişilik bir kuvvetle Ege'ye yayıldılar fakat Kemal, arkasında güçlü bir orduyla onları darmadağın etti ve giderek daha heybetli bir isim hâline geldi.

Fransız ve İngilizlerin çıkarları Yakın Doğu'da bir türlü kesişmiyordu. Kemal, birinin çıkarını diğerinin çıkarı-

na karşı oynayarak (yani birbirine düşürerek) bu durumdan akıllıca faydalandı. Karışık meselelerdi...

Kendi amaçlarına hizmet ettiği müddetçe Kemal bunu yapmaya devam etti. Fransızlar Yunanlara karşı Türklere yardım ediyordu. Sonra Kemal, arkasındaki güçlü orduyla, oldukça soğukkanlı bir şekilde müttefiklere, işgal ettikleri İstanbul'u terk etmelerini emretti.

Kemal'in konumu çok netti: Türkiye yabancı boyunduruğunda olmamalı, Türkiye'nin bağımsızlığı tanınmalı, ulusal sınırlar dâhilinde tüm topraklar tamamen hür olmalı ve İstanbul ile Marmara Denizi'nin güvenliği garanti edilmeli. Ayrıca belirttiğine göre kapitülasyonların sürdürülmesi hiçbir şekilde kabul edilmeyecekti.

Türkiye Kendi Şartlarını Korudu

Konferansa ilk katıldığında Türkiye'nin tutumu buydu. Bu konferansta İsmet Paşa, müttefikler arasındaki en yetenekli diplomatla bile başa çıkabileceğini gösterdi.

İlk devrede herhangi bir netice alınmadı ve nisan ayında konferansın ikinci devresi başladı. Sonuç, Türkiye'yi fazlasıyla memnun edecek bir anlaşmanın imzalanması oldu.

Bu anlaşma gereğince İstanbul yeniden Türkiye'nin oldu. Türk yabancı birliklerin tahliye olması kararlaştırıldı. Yunanistan'daki Türkler kendi anavatanlarına dönerken, Türkiye'deki Yunanlar da Yunanistan'a döndü.

60 Dakikada Lozan Zaferi

Barış Türkiye'nin şartları üzerine imzalandı. Yakın Doğu üzerinde dolaşan savaş bulutları dağıldı. Müttefikler, 'Her şey barışı sağlamak içindi.' dediler.

Bir devrimci olarak yola çıkan güçlü adam Kemal, tüm Türkler tarafından 'yurdun kurtarıcısı' olarak görülen biri hâline geldi.

Eski müttefikleri perişan hâlde yatarken Türkler savaşı kazandılar. Padişahların ölümü sonrası fikirleri değişir mi? Bunu zaman gösterir.

Yine de 1918'de işi bitmek üzere olan bir milletin Kemal ve İsmet Paşaların çabalarıyla 'geri dönüş' hikâyesi, gerçekten inanılmazdı. Dünya Savaşı'nın hengamesinden, bundan daha şaşırtıcı bir şey çıkmadı.

Y, JULY 30, 1923

PRESS COMMENT ON PEACE IN THE EAST

A Turkish Triumph

(Cleveland Plain Dealer)

When finally it came to a point of making peace between Greece and Turkey, the actual combatants played relatively unimportant roles. This remained true of Greece throughout the negotiations. The wily Turks, however, soon realized the great strength of their position, and by skillful maneuvering they won more than they could possibly have taken by force of arms. Really the Lausanne treaty is a Turkish triumph, and Ismet emerges as the most commanding figure of the conference.

30 Temmuz tarihinde *Birmingham age-herald* gazetesi çeşitli gazetelerin Lozan Anlaşması ile ilgili açıklamalarını aktarıyor.

Örneğin, başlığın hemen altında belirtildiği üzere *Cleveland Plain Dealer* gazetesi, Lozan Anlaşması'nı "Türk Zaferi" olarak tanımlamış.

Gazetelerin anlaşma ile ilgili açıklamaları şöyle aktarılmış durumda:

*“Bir Türk Zaferi
(Cleveland Plain Dealer)*

‘Yunanistan ve Türkiye arasında barış yapma noktasına gelindiği vakit aslında gerçek kavgacılar, nispeten önemsiz roller üstlendiler. Müzakereler boyunca bu durum Yunanistan için geçerliydi.

Ancak kurnaz Türkler kısa sürede konumlarının büyük önemini anladılar ve ustaca dolaplar çevirerek silah zoruyla alabileceklerinden daha fazlasını kazandılar.

Gerçekten de Lozan Anlaşması bir Türk zaferidir ve İsmet, konferansın en hâkim kişisi olarak karşımıza çıkıyor.’

*Türklerin Açık Gözlülüğü ve Soğukkanlılığı
(Detroit Free Press)*

‘İtilaf devletleri halklarının herhangi bir savaşa karşı duyduğu nefret, bu durum üzerinde etkili oldu. Lozan konferansı başladığında Ankara hükûmeti, kendi isteğiyle geri çekilmeyi seçmediği sürece sadece askerî bir seferberlikle yok edilebilecek ve baskı yapmasını sağlayan fiziksel bir konumdaydı. Fakat bu türden bir şey yapmayı seçmediler.

Türklerin başarısındaki asıl unsur, onların açıkgozlü ve devlet adamlarının soğukkanlı olmalarıydı. Sahip oldukları tüm silahları kullanmayı bilen temsilcilere sahiplerdi ve bu silahları sonuna kadar kullandılar.’

60 Dakikada Lozan Zaferi

*Uygarlık İçin Bir Waterloo
(Columbia State)*

‘En dikkatli gözlemcilerin bile bu ölümcül konferansın başından beri korktuğu şey, anlaşmanın medeniyet karşısında bir Waterloo olmasıydı ve Lozan Anlaşması, böyle olduğunu kanıtladı.

Böyle bir konferans hiç olmamalıydı. Dünya Savaşı’ndan galip ayrılan devletler, Türklere kendi şartlarını zorla kabul ettirmeli ve uygulamalıydı.

Avrupalı devletlerin kabinelerinin gaf ve suçlarına rağmen bu mümkün olmuştu fakat Lozan’da, kendi hükûmetleri ve yetenekli devlet adamları tarafından desteklenen yetenekli ve kararlı temsilcileri olsaydı zafer yine kazanılabilirdi.

Mesele bu noktaya geldiği için diplomasinin hilecileri olan Türkler, yetersiz ve korkak hükûmetlerce konferans masasına gönderilen en düşük nitelikte ikinci sınıf adamlara üstünlük sağladılar.

Türkler; Avrupa ve Amerika’yı dehşete düşürdüler ve bir savaşın neticesinden toplanabilecek en iyi meyveleri, savaşın galiplerinden kaptılar.’

*İki Baskın Sebep
(Chicago Daily News)*

‘Bu küçümsenmiş Türklere Avrupa’nın güçlü milletleri tarafından verilen tavizlerin çok çeşitli sebepleri bulunuyordu. Bunlardan en önemlisi, hiç şüphesiz Yakın Doğu’daki Fransız ve İngiliz çıkarlarının çatışması oldu. Müttfikler

arasında doğan işte bu çatışma, beraberce hareket etmeyi imkânsız hâle getirince Türkler bundan faydalandılar.

Bununla birlikte aynı öneme sahip bir başka husus; Türklerin, tüm müzakerelerde İslam dünyasının tam ilgisi ve sevgisiyle desteklendi. Bu etki, Fransa ve İngiltere için oldukça hassas bir etkiydi çünkü onların pek çok tebaası, Peygamber'in yolundan gidenlerden oluşuyordu.'

Türkler Daha Fazla Kabul Gördü

(New York Herald)

'Çeşitli devletler, Yakın Doğu'daki talep ve özlemlerinden taviz verdiler. Mustafa Kemal, Kral Konstantin'in ordularını dağıtmadan önce Türklere gösterilmesini yeterli gördükleri saygıdan daha fazlasını onlara gösterdiler. Ulaşmaları, Türklerin Avrupa'dan atılmasına yetmedi...'

Varsaymak...

(St. Louis Globe-Democrat)

'(...) Batılı bir sorun üzerinde bölünmüş olan Batılı devletler ne yenilenmiş ne de yenilenmemiş bir Türkiye ile etkili bir şekilde başa çıkacak durumdaydı ve bunun hangisi olduğunu henüz bilmiyoruz.'

Temel Neden

(St. Louis Post-Dispatch)

'Lozan'da zaferi kazanan ve Türkiye'yi Avrupa haritasına dâhil eden sebep İsmet Paşa ve Türk meslektaşlarının diplomatik hünerleri değildi.

60 Dakikada Lozan Zaferi

Bunun sebebi, Yakın Doğu'daki ulusal çıkar çatışmaları ve Türkiye'nin savaş tehdidiydi. Anlaşma barışı getiriyor fakat Balkan düşmanlığı ve Ermenistan'ın yeniden Türk yönetimi altındaki kaderi belirsiz durumda. Türkiye'nin Milletler Cemiyeti'ne girmesi, dengeleyici bir etken.'"

One provision of the treaty already has aroused denunciation by many, including Marquis Curzon. This is for the forcible exchange of the Christian peoples in Anatolia for the Moslem population of Europe—a compulsory migration by which hundreds of thousands of people will have to leave their ancestral homes. Lord Curzon called this “a thoroughly bad and vicious solution for which the world will have to pay the penalty for one hundred years to come”; and one of the British delegates said it was “the most retrograde international act in two hundred years.” The Turks demanded this exchange as a part of their policy of rooting out Christianity from Turkey. They will not permit the return to Anatolia of several hundred thousands of Armenians, and indeed the Armenians receive no consideration whatever in the treaty. What was once the vast Ottoman empire is now a comparatively small state, but it is wholly independent and presumably self-sufficient. Ismet Pasha has done a great piece of work for his country.

1 Ağustos tarihli *The Bozeman Courier* gazetesi, Curzon'un Lozan'a öfke kustüğünü yazıyor. Bunun sebebi Türk-Yunan mübadelesi. Gazeteye göre Curzon, Türk-Yunan mübadelesini, *bedelini dünyanın gelecekte de ödemek zorunda kalacağı kötü ve kısır bir çözüm* şeklinde tanımlıyor.

60 Dakikada Lozan Zaferi

Haberin sonunda gazete, *“Bir zamanlar geniş topraklara sahip olan Osmanlı İmparatorluğu şimdi nispeten küçük bir devlet olsa da tamamen bağımsız ve muhtemelen kendi kendine yeterli. İsmet Paşa ülkesi için çok büyük işler yapmıştır.”* yazmakta.

VANQUISHED TURKEY REGAINS SUPREMACY

**Willey Ishmet Wins With Diplomacy
At Lausanne What Troops Lost
In Near-East War**

Lausanne.—Peace is reestablished in the Near East. The treaty of Lausanne now bears the signatures of Great Britain, France, Italy, Japan, Greece, Rumania and Turkey, and after a diplomatic struggle lasting for months the vanquished Turk is again supreme in the Near East. Ishment Pasha, soldier and statesman, has won back with diplomacy what his troops lost in battle.

Cody Enterprise gazetesi 1 Ağustos'ta yenik Türkiye'nin (yani Dünya Savaşı'nda yenilmiş Türkiye'nin), Anadolu'da egemenliğini yeniden kazandığını yazıyor.

Gazete mühim bir vurgu da yapıyor ve askerî birliklerin savaşta kaybettiği ne varsa İsmet Paşa'nın Lozan'da kazandığını yazıyor.

Lausanne—Under the treaty just signed by Turkey and the powers, Turkey is given back Constantinople and Thrace. By it Turkey becomes a member of the league of nations. All Turks in Greece are to return to Turkey and all Greeks in Turkey must return to Greece. The treaty is a great victory for the Young Turk party.

2 Ağustos'ta *Wolf Point Herald* gazetesi; Türkiye'nin İstanbul ve Trakya'yı geri aldığını, Milletler Cemiyeti'nin bir üyesi olacağını ve mübadele ile ilgili yazarken son cümlesinde şu ifadeleri kullanıyor:

"Bu anlaşma, Genç Türkler için müthiş bir zaferdir."

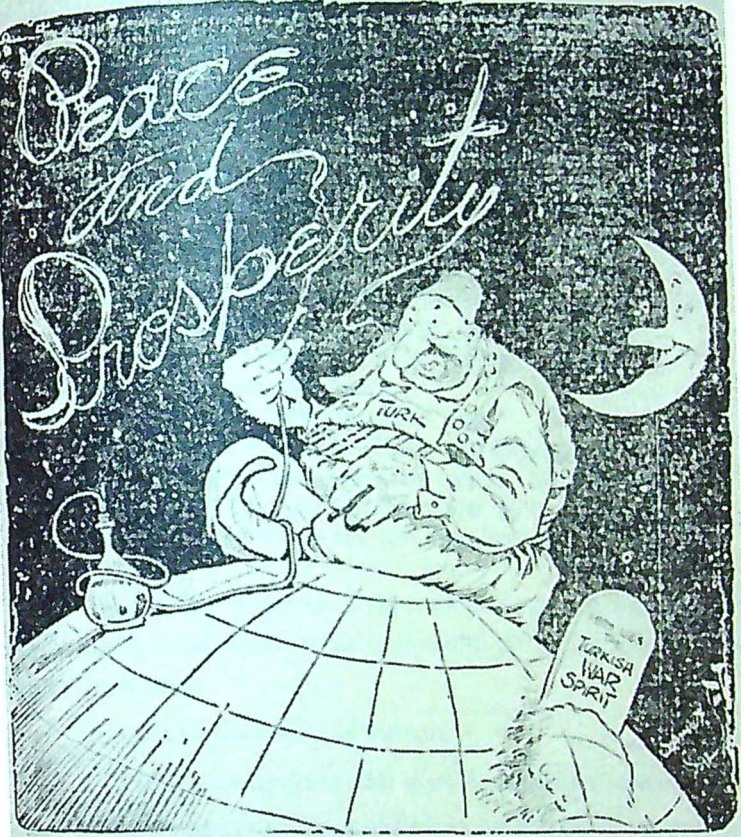
The Kevin Review gazetesi de aynı haberi aynı görselle ve birebir aynı cümlelerle vermekte...

Mebbe those Lausanne conferees were good to the Turk because he is "the sick man of Europe."

"Belki o Lozan konferansının Türklere faydası oldu çünkü Türkler, Avrupa'nın hasta adamıydı."

- *The Indianapolis Times*-

SIFTIN' PARTY

Brownsville Herald gazetesi Lozan Anlaşması'na dair pek çok noktaya değiniyor.

Diplomatik çevrelerin Lozan Anlaşması'nda parlak bir gelecek görmediklerini ifade eden gazete ayrıca Türklerin müzakerelerde müttefiklere direndiğini, artık savaşın bittiğini, ticaretin başlayacağını ve tüm dünyanın daha önce hiç olmadığı kadar bu barışı konuştuğunu vurguluyor.

60 Dakikada Lozan Zaferi

Gazete bir de görsel eklemiş. Göğsünde Türk yazan ve dünyanın üzerinde oturan bir Türk elindeki nargilenin dumanıyla *Barış ve Refah* yazıyor.

Yanında savaşın bittiğini ifade eden bir mezar ve taşında *Türk Savaş Ruhu* yazılmış. Görselin başlığı ise *Keyfi Yerinde*.

The "Winnings" at Lausanne

Well, our job of "observing" at the Lausanne peace conference is finished. Our "observer" will presently deliver a long-winded report, which we now proceed to condense and publish in advance, to wit:

The Turks, united by defeat in the big war, have won all they were after from the allies, divided by victory.

Turkey is admitted to the league of nations on an "equality" basis.

Foreign troops and warships get out of Turkey.

Foreigners in Turkey must submit to Turkish courts.

"Exchange of populations," as between Greeks and Turks, will proceed, regardless.

The allies get a Turk promise of peace!

The American diplomats remain at Lausanne to arrange a separate Turco-American treaty. We will later on be able briefly to inform the reader as to how much apple the Turks leave on the core for Uncle Sam, if any.

A star has to be put in the margin of the text.

Seattle Star gazetesi 2 Ağustos'ta *Lozan'da Kazanımlar* başlığı atmış fakat *Kazanımlar* kelimesini de tırnak içine alarak gönderme yapmış.

Gazete şu ifadelere yer vermiş:

"Dünya Savaşı'nda aldıkları mağlubiyet sonrası birleşen Türkler, savaş sonrası aldıkları zaferle bölünen müttefiklerden istediği her şeyi aldılar.

Türkiye Milletler Cemiyeti'ne kabul edildi, hem de denk bir temelde.

Yabancı birlikler ve savaş gemileri Türkiye'den çıkıyor. Türkiye'deki yabancılar bundan böyle Türk mahkemelelerine boyun eğmek zorunda....

60 Dakikada Lozan Zaferi

Türk-Yunan mübadelesi her şeye rağmen devam edecek. Müttefikler Türklerden barış sözü almış!

Amerikalı diplomatlar ayrı bir Türk-Amerika anlaşması düzenlemek için Lozan'da kalıyor.

Türklerin, eğer kaldıysa Sam amcaya kaç tane elma bıraktıklarını daha sonra kısaca okuyucuya açıklayabileceğiz.”

world war--a suppliant who would have accepted any terms imposed upon her and considered them to be merciful--today overlord Europe, defeats Europe's most doughty diplomats, hoodwinks America and placates us with specious phrases, while smiling upon the signatures of the powers, signatures which guarantee the validity and stability of her new recrudescence!

Temet Pasha, as great in the fields of diplomacy as he proved himself to be in the fields of war, made playthings of men like Curzon, England's boasted master of the art of international diplomatic finesse.

No wonder that Turkey is ablaze in the enthusiasm of a national rejoicing. Lausanne marked the high tide of Turkish diplomatic achievement. What Turkey desired, that she obtained. By direction and by direction she dictated the terms of the treaty which just has been signed; and that is the plain cold truth of the matter.

And the wise men of Lausanne call this new parchment a "peace" treaty! Stronger than ever, Turkey will dominate, with her ancient cruel intolerance, her subject peoples; gloating over her reacquisition of coveted territory, she will have to meet, and will meet with vengeful force, the inevitable efforts of

8 Ağustos'ta *Brownsville Herald* gazetesi, şu ifadelere yer veriyor:

"Türkiye, Hristiyanlığın savunucularının mağrur ve kendinden emin açıklamalarına rağmen Avrupa'da kaldı.

Dünya Savaşı'nın sonunda diz çöken, sefil, yalvaran bir yalaka, kendisine dayatılan her şartı kabul edip onu merhametten sayan Türkiye; bugün Avrupa üzerinde baskı kuruyor, Avrupa'nın en yiğit diplomatlarını bozguna uğrattıyor, Amerika'yı aldatıyor ve devletlerin, bir yandan yanaltıcı ifadelerle bizi sakinleştirirken, bir yandan onun yeniden var oluşunun geçerliliğini ve sağlamlığını garanti eden imzalarına sırtıyor.

Savaş alanlarında kendini kanıtladığı kadar diplomasi alanında da kendisini kanıtlayan İsmet Paşa, uluslararası usta diplomasi sanatı konusunda İngiltere'nin övündüğü Curzon gibi adamları oyuncaklar etti.

Peki tabii Türkiye ulusal bir sevincin coşkusu içinde alev alev yanıyor. Lozan, Türk diplomatik başarısının zirvesine damgasını vurdu.

Türkiye neyi istediye onu aldı. Talimat üstüne talimatlarla Türkiye, imzalanan anlaşmanın şartlarını zorla kabul ettirdi ki bu, meselenin apaçık soğuk gerçeğidir.

Şimdi Lozan'ın bilge adamları bu yeni parşömene 'barış' anlaşması diyorlar!

Her zamankinden daha güçlü hâle gelmiş olan Türkiye, gıptaıyla bakılan topraklarını yeniden ele geçirmekten sadistçe zevk alarak eski zalim hoşgörüsüzlüğüyle tebaa halklarına her zamankinden daha güçlü bir biçimde hükmedecek.

Yoksul halkların kendilerine ait olanı ya da sahip oldukları şeyleri yeniden kazanmaya yönelik kaçınılmaz çaba-

60 Dakikada Lozan Zaferi

larına intikamcı bir güçle karşı koymak durumunda kalacak ve koyacaktır.

İstanbul bir kez daha Türk şehri ve gücün merkezi oldu. Kendi hurslarına, kıskançlıklarına, açgözlülüklerine ve geçmişteki ibretlere karşı körlüklerine yenik düşen müttefik milletler, gelecekteki acı sona kadar oynanması gereken oyunda, kartları kendilerine karşı dağıttılar.

Lozan müzakerelerinin sonucu olan bu anlaşmadan dolayı Hristiyan medeniyetinin mutlu olmak için hiçbir sebebi bulunmuyor.”

PALESTINE CONTROL BY BRITISH SCORED

**Jews Declare They Have Less
Rights Than Under Turk-
ish Regime.**

By the Associated Press.

CARISBAD, August 11 (Jewish Tel-

11 Ağustos'ta Yahudilerle ilgili bir haber bulunuyor *Evening Star* gazetesinde. Filistin'deki Yahudilerin, İngiliz yönetiminden şikâyetçi olduğu ve Türklerin yönetimindeyken daha fazla hak ve özgürlüklerinin bulunduğunu açıkladıkları aktarılıyor.

Gazeteye göre haberin kaynağı, Kudüs ve Tel Aviv'de İbranice çıkan *Haaretz* gazetesinin editörü olan Dr. Glickson.

Aynı zamanda on üçüncü Siyonist Kongresi'nin bir delegesi olan Glickson, Yahudilerin bir anavatan inşa etme çabalarına İngilizlerin engel olduğunu açıklıyor.

Filistin'deki İngiliz yönetimini suçlayan editör, Filistin yönetiminin Yahudilere karşı olan temel yükümlülüklerini ihlal ettiğini ileri sürüyor ve yönetimin Türklerde olduğu dönemde, Yahudilerin daha fazla hakları bulunmuş olduğunu vurguluyor.

NOW WILL THE TURK BE GOOD?

"It is a new Turkey," said Ismet Pasha, after he had affixed his signature to the treaties with the United States. We sincerely hope it is. The old Turkey was a stench in the nostrils of decency; not because of its religion, so much, or the backward ways of its people, but for the character of its leadership. Turkish politicians of the old regime were a cynical lot, with little regard for anything, least of all their pledged word. Lacking in vision to comprehend what place might be theirs in the scheme of the world, they sat astride the path of commerce between east and west for almost 600 years, doing nothing to help anyone, but making all the trouble they could for everybody.

Not at all times have the Turks been to blame. A succession of solemn treaties, mounting high in numbers, marks the passage of time since 1454, and these were as often violated by the European powers as by the Turk. Ambition, greed, lust for power, all the evil motives of centuries of misrule in Europe, were shown in the dealings with Turkey. Incapable of carrying on a successful war against the increasing power of Europe, the sultan and his crew lazily waited for the conflict of European interests to bring something to Constantinople, and

The Omaha Morning gazetesî 9 Ağustos'ta *Türkler Artık Güvenilir mi Olacak?* diye soruyor ve eski Türkiye'nin yöneticilerinin alaycı ve ciddiyetsiz olmasından yakınıyor.

Gazete, 500 yıl boyunca ticaret yolu üzerinde olan yani Anadolu'da bulunan Türklerin, kimseye yardım etmediklerini ve sadece sorun çıkardıklarını yazıyor. Kapitülasyonlarla yabancıların Türkiye'de Türklerden çok daha refah içinde yaşadığını unutan hatta belki de haberi bile olmayan gazete; Avrupa'daki hırsın, açgözlülüğün ve iktidar hevesinin Türkiye ile ilişkileri etkilediğini vurguluyor ve Türklerin Avrupa'daki çıkar çatışmalarından faydalandığını ifade ediyor.

60 Dakikada Lozan Zaferi

Ancak Lozan Anlaşması'yla Türkiye'nin ulusal bir karakter kazandığının da altı çiziliyor. Gazete buna istinaden Türkiye'nin, 1453'te Fatih Sultan Mehmet'in atını Ayasofya katedraline sürdüğü günden bu yana sahip olmadığı özgürlüğe şu anda sahip olduğunu yazıyor.

MONDAY, AUGUST 13

BRITAIN TO LEAVE TURK TERRITORY

General Harrington to With-
draw with 12,000 Soldiers
From Golden Horn

REGRET DEPARTURE

Patience and Restraint of
Troops Highly Com-
mended

Mo
Th
Jan
to
T
Sun
fro
Sch
in
of
acti
B
and
two
Dic
Buh
ent
of

W

The Bismarck Tribune gazetesi 13 Ağustos'ta, İngilizlerin Türk topraklarından ayrılıyor olduğunu yazıyor ve General Harrington'un birliklerine yönelik emir ve açıklamalarını aktarıyor. Bu haberler bir önceki çalışmada görülmüştü.

Gazetenin altını çizdiği dikkat çekici nokta, General Harrington ve 12 bin askerin Haliç'e veda ettiğinde buradaki tüm Hristiyan ırklar arasında gerçek bir pişmanlığın olacağını fakat eğitilmiş Türk sınıfı arasında en küçük bir üzüntünün yaşanmayacak olduğunu yazmasıdır...

Uncle Sam and Lausanne

Some time ago, we, editorially, promise to tell you, in brief, when our ambassadors at Lausanne signed the treaty with the Turks, how much apple the Turks left on the core for Uncle Sam.

Well, there wasn't any core.

Barring that American citizens in Turkey will be subject to Turkish courts, things are just about as they were when we stood in with the allies to "drive the Turks out of Europe."

"College life's in a state of innocuous desuetude," says California educator. We thought so.

Farmers near railroads should paint their cows a bright red.

19 gün önce Türklerin, eğer kaldıysa Sam amcaya kaç tane elma bıraktıklarını daha sonra kısaca okuyucuya açıklayabileceğiz, yazar *Seattle Star* gazetesi bugün itibarıyla sözünü tutuyor ve Sam amcaya hiç elma kalmadığını ifade ediyor.

Gazete, tahmin edileceği üzere bu elma-çekirdek ifadeleleriyle aslında Amerika'nın daha doğrusu Türkiye'de yaşayan Amerikalıların çıkarına ne kaldığını sorgulamaktadır.

Tam da buna istinaden gazete; son paragrafında Türkiye'deki Amerikalıların Türk mahkemelerine tabi olacağını ve işlerin, Türkleri Avrupa'dan sürme konusunda Amerika'nın müttefiklerin yanında olduğu dönemden beri aynı olduğunu yani bu yönde bir değişimin hiç yaşanmadığını vurgulamakta.

Chronicling arşivinden son görsel, fikir vermesi açısından 4 Şubat 1923 tarihli Evening Star gazetesinden...

4 Şubat, hatırlanacağı üzere Lozan konferansının kesildiği gündü. 4 Şubat'ta İsmet Paşa, müttefik temsilcilerin kapitülasyonlar konusunda direktmesi üzerine konferansı terk etmişti. Görsel bununla ilgili...

Karikatürde Türk yine artık alıştığımız şekliyle çizilmiş. Kafasında fesi, ince burunla ayakkabısı, şalvarı ve kaba bir görüntüsü olan bir adam.

Karşısında ise bir Avrupalı diplomat... Önünde "Müttefikler" yazıyor.

Türk'ün arkasında görüleceği üzere dosyalar var. Üzerinde "taviz" yazıyor. Türklerin Lozan'da aldığı tavizler ifade

60 Dakikada Lozan Zaferi

edilmiş fakat Türk bunca aldığı tavizle yetinmiyor ve ***“Daha yok mu?”*** diye soruyor.

Türk’ün daha yok mu diye sorduğu taviz ise Avrupalı diplomatın kolunun altındaki dosyada yazıyor. Nitekim dosyanın üzerinde ***“Türkiye’deki Yabancılar Üzerinde Müttefik Yetki”*** ifadesi bulunuyor.

Yani burada kastettiği şüphesiz kapitülasyonlardır. Yani yabancıların Türkiye’de sahip oldukları ayrıcalıklar.

İşte Türk bu ayrıcalıklar konusunda da yabancıları taviz vermesini bekliyor.

Bu yüzden karikatürün başlığı, *Aç Gözlü Türk* şeklinde yazılmış.

**New York Times
Gazetesi Arşivlerinde
Lozan Anlaşması ile
İlgili
Öne Çıkan Haberler**

CONSTANTINOPLE, July 22 (Associated Press).—On the day of the signing of the peace treaty at Lausanne the Turkish light cruiser Hamidieh will fire a salute to the allied fleets in the Bosphorus. There will also be an exchange of flag salutes. This will be the first official friendly contact between Turkey and the Allies for nine years.

The public rejoicings will be increased through the coincidence that Tuesday is the Mussulman religious feast of the Courban Balram (Feast of the Sacrifices). All quarters of the city are making big preparations for three celebrations—of peace, of the Courban Balram and of the anniversary of the constitution. The mosques will be illuminated and the minarets decorated with garlands of light.

23 Temmuz'da gazete, İstanbul'dan dün itibarıyla gelen bir haberi aktarıyor.

Buna göre Lozan Anlaşması'nın imzalanacağı gün boğazda Hamidiye zırhlısının top atışıyla müttefik filoyu selamlayacağı bildiriliyor.

Bunun yanında bayrakların da selamlanacağı (ünlü selamlama töreni) yazılmakta.

Gazete bu olayın dokuz yıllık bir süre sonunda yani 1914'te Dünya Savaşı'nın başlamasından sonra Türkiye ile müttefik devletler arasında gerçekleşen ilk resmî ve dostça yakınlaşma olduğunu ifade ediyor.

Gazete, salı gününün Kurban Bayramı'na denk geldiğini de belirtmiş.

60 Dakikada Lozan Zaferi

Not: Salı günü, ayın 24. gününe yani Lozan Anlaşması'nın imza edileceği güne denk gelmektedir.

Gazete; bu iki günün aynı güne denk gelmesi dolayısıyla coşkunun daha da arttığını, camilerin ve minarelerin ışıklandırıldığını aktarıyor.

LLOYD GEORGE HITS CABINET.

Ex-Premier Blames Conservatives for Ruhr Crisis and Turk Treaty.

LONDON, July 23 (Associated Press).

—Former Premier Lloyd George, addressing a meeting of National Liberals—his followers in the Liberal Party—tonight, contended that the Coalition Government had succeeded for nine months in preventing the French from entering the Ruhr, but since the present Government came into power, with a policy of greater friendship for France, "that act of folly has been perpetrated and the economic life of Europe thrown into confusion, while the most humiliating peace with Turkey this country ever signed has been concluded."

Mr. Lloyd George complained that lack of generosity on the part of official Liberals had caused a division of the party which had put the Laborites in the position of alternative Government to the present one. He predicted that when the country found itself faced with some great emergency the "wretched squabbles of the Liberal Party" would vanish and their regard for the country's interests would reap-

Aynı gün olan 23 Temmuz'da Lloyd George'nin açıklamaları *New York Times* gazetesinde de veriliyor. Denilebilir ki Lloyd George'nin açıklamaları tüm dünyada yankılanmıştır.

SWISS OFFICIALS GIVE LAUSANNE PEACE FEAST

**Grew Attends It—His Parleys
With Turks Suspended Pending
Word From Home.**

LAUSANNE, July 23 (Associated Press).—A great dinner to celebrate the advent of peace was given tonight by the Swiss Federal Council. All the delegates to the Near East Conference and Joseph C. Grew, the American Minister to Switzerland, were present. M. Scheurer, President of the Swiss Confederation, presided.

At 3 o'clock tomorrow afternoon the ceremony attending the signing of the Treaty of Lausanne will be held in the Hall of Lausanne University. The affair will be exceedingly simple. President Scheurer will deliver an address; then the plenipotentiaries will affix their signatures to the various documents.

24 Temmuz'da gazete, bir gün önce gelen haberi aktarıyor. Buna göre İsviçreli yetkililerin, barışın sağlanmasına istinaden özel bir akşam yemeği verdiği aktarılmış.

CONSTANTINOPLE EN FETE.

Two-Day Celebration for National Festival and Signing of Peace.

Copyright, 1923, by The New York Times Company.

Special Cable to THE NEW YORK TIMES.

CONSTANTINOPLE, July 23.—Special significance attaches to today's celebrations of the Turkish National Festival, not only because this is the first time since the armistice that the anniversary of the restoration of the Constitution in 1903 has been observed officially and solemnly by the Turkish authorities, but also because today is recognized as the forerunner of still greater celebrations tomorrow in honor of the signing of the peace treaty.

The happy coincidence of these two events is emphasized in the press, which points out that, whereas today's celebrations commemorate the liberation of the nation from the despotism of the Sultan Abdul Hamid, tomorrow will remain in

Gazete önceki haberin hemen altında İstanbul'da yaşanan şenlik havasını aktarıyor. Türkiye'de yapılacak kutlamaların özel bir anlamı olduğunu ifade eden gazete, 1908 yılında gerçekleşen anayasal restorasyonun yıldönümü ile Lozan'ın imza edileceği günün arifesinin tesadüf etmesinin Türk basınında da yer ettiğini aktarıyor.

Gazete burada 1903 yazmış fakat aktarılmak istenen bilgi şüphesiz 1908 yılında gerçekleşen meşrutiyet kutlamalarıdır.

60 Dakikada Lozan Zaferi

Nitekim 2. Meşrutiyet 23 Temmuz 1908'de ilan edilmişti. Bu açıdan gerçekten bir sürpriz olmuş durumdadır.

Gazete buna istinaden bugün yani 23 Temmuz'da milletin Sultan Abdülhamid'in despotluğundan kurtuluşunu kutladığını, yarın ise Türkiye'nin diğer egemen devletlerle eşit duruma gelerek dışa bağımlılıktan kurtuluşunu yani dış hürriyetini kutlayacağını ve böylece iç ve dış hürriyetin tamamlanmış olacağını ifade ediyor.

Herhâlde şimdiye kadar Amerika gazeteleri arasında Lozan'la 2. Meşrutiyet arasında böyle bir bağ kuran ve anlaşmanın neticesini böyle tanımlayan başka bir gazete yoktur.

Bütün İstanbul'un Türk bayraklarıyla süslendiği, yarınki kutlamaların daha coşkulu olacağı, 101 top atışının yapılacağı, şehit olan askerler için camilerde dua edileceği, gece de fener alayları ve bando takımlarının şehrin dört bir tarafında geçiş yapacağı bildirilmekte.

SEVEN POWERS SIGN NEAR EAST TREATY IN SIMPLE CEREMONY

Yugoslavs Refuse, Objecting to
Provisions for Apportionment
of Ottoman Debt.

LAUSANNE MAKES HOLIDAY

Rejoicing Crowds Parade the
Streets, Brilliantly Illuminated,
to Celebrate the Event.

Anlaşmanın imzalanmasından bir gün sonra gazete, yedi devletin anlaşmayı imzaladığı başlığını atıyor. Başlıklarda Yugoslavya'nın anlaşmayı imzalamayı reddettiği, Lozan semtinde barış münasebetiyle bir barış havasının estiği ayrıca ifade edilmiş.

Gazetenin haberi şöyle:

“Lozan Anlaşması diin öğleden sonra Lozan Üniversitesi'nin ana salonu Lumiere Palas'ta imzalandı. Osmanlı

borçlarının paylaştırılması konusunda tatmin olmayan Yugoslavya anlaşmayı imzalamadı.

İmza salonu ve önündeki meydan, şatafatlı bir şekilde dekore edildi ve jandarma tarafından tam teşekküllü bir şekilde korundu. Vaud Kantonu ve Lozan belediyesinin temsilcileri de dâhil olmak üzere yaklaşık beş yüz kişi toplandı.

Baş temsilcilerce çok sayıda belge imzalandı ve merasim, Başkan Scheurer'in konferans çalışmasını methettiği ve bundan böyle barışı sağlam bir şekilde umut ettiğini dile getirdiği konuşmasıyla kapandı.

Etkileyici Yerel Gösteriler

Yakın Doğu'da barışı yeniden sağlayan Lozan Anlaşması İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Yunanistan, Romanya ve Türkiye'nin imzasını taşıyor. Ay süren müzakereler sade törenlerle sona ererken İsmet'ten sonra çeşitli milletlerin temsilcileri imzalarını attı ve İsviçre Konfederasyonu Başkanı Scheurer şu açıklamayı yaptı: 'Dilerim bereket getirir.'³

Akşam ise barışın imzalandığını ilan eden etkili bir gösteri yapıldı. Sokaklar, ülkenin farklı bölgelerinden gelenlerin de katıldığı ve kutlama yapan kalabalıklarla doluydu. Çevredeki tepelerde ışıldaklar bulunurken, şehre hâkim olan

³ İngiliz basınında Başkan'ın, "Bugün, tüm milletler için daima bir bereket ve mutluluk kaynağı olsun," diyerek bitirdiği aktarılmıştı. Bkz: Ertürk Özel, *İngiliz Basınında Lozan*, 24 Temmuz tarihli haberler.

katedralin ışıklarla süslü kulesi ve çevresi, gölün her iki tarafından kilometrelerce uzaktan görülebiliyordu.

İngiliz temsilciler bu akşam ülkelerine dönerken, diğerleri yarın ayrılacaklar. Amerikalılar ve Türkler, Türk-Amerika anlaşması üzerine görüşmek için kalmaya devam edecek.

Yugoslavya son dakikada ulusal çıkarlarına zarar vereceği bahanesiyle anlaşmayı imzalamayı reddettiğini duyurdu.

Anlaşma, Osmanlı borçlarını, Yugoslavya gibi eski Osmanlı İmparatorluğu'na bağlı olan devletler arasında paylaştırdı. Yugoslavya, genel bir Avrupa savaşında ya da Türk-Yunan savaşında değil, Balkan Savaşları neticesinde Türk topraklarından ayrıldığını ileri sürdü. (...)

İlk İmzalayan İsmet Oldu

İsmet Paşa Türkiye adına anlaşmayı imzalamak için ilk gelen isimdi. Ardından müttefik temsilciler imzayı attıktan sonra İsviçre Başkanı ayağa kalktı ve Fransızca olarak dünya çapında barış ve iş birliği için kısa ama güçlü bir tavsiyede bulundu.

Konferansta pek çok zorluklarla yüz yüze gelindiğini ifade eden Başkan, 'Genel çıkarlar için razı olduğunuz tavizler, şüphesiz ağır tavizlerdi. Fakat netice, ödenen bedele değer. Bu barış dolu gelişme; hepimizi çatışma, kargaşa ve korku baskısından kurtarıp gerçekten bizleri özgür kılarak tüm dünyaya yayılabilir.' dedi.

Lozan şehri bu olayı bir kutlamaya dönüştürdü. Oteller ve diğer binalar süslendi. Bazılarının üzerine yanıp sönen 'Barış' yazısı kondu.

Muazzam bir kalabalık üniversite etrafında toplandı. Binlercesi bir nevi amfi tiyatro olan binanın üzerinde dururken, pek çok şık giyimli kadın, salona renk kattı.

Tüm temsilciler toplanmadan önce Başkan Scheuerer'e, misafirperverliğinden dolayı teşekkür ettikten sonra İsviçre'nin geleneksel barış arzusu şu sözlerle sonlandırıldı:

'Bu anlaşma dünya barışının yeniden sağlanmasını simgeliyor.'

Bugün imzalanan barışın sonucu olan Yakın Doğu Barış Konferansı'nın ne kadar büyük çalışmaların neticesi olduğu, ortaya getirilen belgelerin sayısından anlaşılmaktadır.

Anlaşma metnine ek olarak hazırlanan bu belgeler; Türk boğazlarında Rusya ve Bulgaristan'ın da bağlı olduğu rejimi, Trakya hududu, ticaret ve af anlaşmaları ile imtiyazlar, azınlıklar ve adli tedbirler⁴ ve bunların yanında Belçika ve Portekiz'in anlaşmanın bazı bölümlerinde bağlı olduğu hususlar üzerine sözleşmeleri kapsamakta.

⁴ Haberlerde bolca kullanılan "safeguards" kelimesini "tedbir" olarak çevirmeyi uygun gördüm. Nitekim gözlemlediğim şudur ki kapitülasyonlar kaldırıldığı için bu dönem bu kelimenin kullanıldığı cümlelerde "imtiyaz" ya da "taahhüt" kavramları ifade edilmemektedir.

Anlaşma 143 Maddeden Oluşuyor

Anlaşma 143 maddeden ve beş bölümden oluşuyor. Bunlar siyasi, finansal, iktisadi, iletişim ve diğer maddeler. (...)

Anlaşmaya göre şunlar gerçekleşecek:

İstanbul, kesin olarak Türkiye'nin olacak.

Tüm yabancı askerî birlikler tahliye olacak.

Yunanistan ile Türkiye arasında barış sağlanacak.

Rum Ortodoks Kilisesi Patrikliği İstanbul'da olmaya devam edecek.

Anlaşma ayrıca tarihin en büyük insan hareketlerinden birini de içeriyor. Buna göre Yunanistan'daki Türkler Türkiye'ye dönecek ve Türkiye'deki Yunanlar Yunanistan'a gidecek.

Anlaşma Ermeni sorununun çözümünde başarısız oldu. Ermeniler Suriye ya da Güney Rusya gibi yerlerde yeni barınaklar aramaya mecbur bırakıldı.

Suriye, Mezopotamya ve Filistin mandaterliğinin tanınmasıyla Türkiye yüzölçümü olarak azalırken tek bir kalem hareketiyle kapitülasyonlardan kurtuldu.

Böylece Türkiye'de sadece bir açıdan farklı bir uygulama görülmüyor; o da yabancıların tutuklanması ya da hapsedilmesiyle ilgili şikâyetleri almaya yetkili olan yabancı hukuk danışmanlarının yetkilendirilmiş olmasıdır.

60 Dakikada Lozan Zaferi

İsmet ve Grew Yeniden Görüşüyor

İsmet Paşa ve Bakan Grew, Türk-Amerika anlaşması müzakerelerinin süratle sağlanmasına engel olan askıda kalmış sıkıntıları bu akşam görüştüler. Bir Türk yetkili, uzlaşmanın yakın zamanda sağlanacağına inandığını söyledi.

Aynı isim, Amerikalıların Türklerden, anlaşmada Türkiye'nin diğer yabancılarla ilgili mutabık olduğu adli tedbirlerden çok daha fazlasını istediği için görüşmelerin zora girdiğini söyledi.

Türk yetkiliye göre bu talep, kapitülasyon sisteminin yerine geçen yabancı hukuk danışmanlarının yetkilerinin genişletilmesi talebine dönüşmüş durumda.

Yetkili, Ankara meclisinin böyle bir talebi asla kabul etmeyeceğini İsmet Paşa'nın Bakan Grew'e dobra dobra anlatacağını ekledi."

THE END AT LAUSANNE.

The Lausanne peace conference was, or seemed, almost as long and harrowing as the war; yet on the general principle that peace is better than war one can be glad that it ended yesterday. That is about the only occasion for rejoicing. The Treaty of Lausanne writes into history the fact that the "Great Powers" were beaten by the Turks because of their own moral and intellectual shortcomings. They were beaten, but the Greeks and Armenians pay the bill. On this basis the Powers can take a good deal of punishment, but since they have acquiesced in another provisional arrangement of the Near Eastern problem which really settles nothing they will have to pay their share in due time.

The Yugoslavs refused to sign the treaty because a passage about the distribution of the Ottoman debt conflicted with their interests, and the

Gazetenin aynı sayfasında 27 Ağustos tarihli *Roanoke Rapids Herald* gazetesinin haberi görülmekte. Demek ki *Roanoke Rapids Herald* gazetesinden önce bu ifadeleri *New York Times* gazetesi kullanmış. Yine de not edilebilir.

MORGENTHAU SCORES ISOLATION POLICY

Tells Williams Institute It Is
Due to the 12-Year-Old
Mentality of Our Voters.

EXPLAINS TURKS' TRIUMPH

Declares "He Was the Only
Man" at Lausanne "Who Was
Ready to Use His Guns."

28 Temmuz tarihinde gazete, eski Türkiye Büyükelçisi Henry Morgenthau'nun açıklamalarını veriyor.

Büyükelçi, Amerika'nın uluslararası ilişkilerde geri durmasıyla Türklerin Lozan'da bir zafer kazanmasını ilişkilendiriyor. Bu nokta önemli çünkü bu yıllarda Amerika, uluslararası arenada kendisini arabulucu olarak göstermek arzunu taşıyordu.

Tam olarak Büyükelçi buna tepki gösteriyor. Yani Amerika'nın dış meselelerde daha etkin olmasını öneriyor.

Bugün bakıldığında bu önerileri Amerika'nın dikkate aldığı anlaşılmakta. Nitekim dünyadaki her meseleye burnunu sokmayı, bunun da ötesinde diplomasiyi terk ederek her türlü askerî dayatmayı kendisine görev bilen bir Amerika bulunuyor.

Gazetenin haberi şöyle:

“Bugün Siyaset Enstitüsü'nün açılında yaptığı konuşmada eski Türkiye Büyükelçisi Henry Morgenthau, dünya barışını korumaktan ziyade dünyayı bir karışıklık zinciri içinde tutma olasılığı yüksek yeni bir güç dengesine değindi.

Morgenthau Avrupa'daki mevcut karmaşa altında Türkiye'deki Kemalistler ya da Rusya'daki Bolşevikler gibi küçük grupların, şu an yaptığı gibi her an dünya barışını tehlikeye atabileceğini söyledi.

Lozan konferansındaki hezimete değinen Morgenthau, Türkiye'nin, kendi istediği şartları müttefiklere dayattığını vurguladı.

Morgenthau bunun sebebini Türkiye'nin güçlü olmasına değil; müttefiklerin kendi aralarında iş birliği yapma konusunda zayıf olmasına ve Amerika'nın, konferansa gözlemciler göndermekten daha fazlasını yapmak konusundaki başarısızlığına bağlıyor.

Morgenthau'ya göre Lozan'dan çıkarılacak ders, Türkler gibi sıkıntı veren etkenlerle uygun bir mücadele sağlamak için büyük devletlerin beraber hareket etmesi gerektiğidir.

Morgenthau, Amerika'nın uluslararası ilişkilerde öyle ya da böyle liderlik görevini üstlenmesi ve kendisini bu ilişkilerden uzak tutma politikasından vazgeçmesi gerektiğini söyledi.

Türkiye Nasıl Zafer Kazandı?

Türkiye'nin Lozan'da nasıl zafer kazandığı ve Dünya Savaşı'ndan kalmış cezalarından nasıl kurtulduğu, Morgenthau'nun konuşmasının başlıklarından biriydi.

Konuşmasına 1914'ten beri Türklerle olan dış ilişkiler üzerine bir taslak çıkararak başladı ve Lozan Anlaşması'nda yaratılan durumu kavramak için bu tarihe dönülmesi gerektiğini söyledi.

'Dünya Savaşı başladığında Türkiye çok güçsüzdü ve topraklarının büyük devletler arasında paylaşılmasından korkuyordu. Türk halkı için Almanya'nın yanında yer almak uygun görülüyordu çünkü Rusya'nın İstanbul'u zapt etmeye girişeceği düşünülüyordu.

Merkez devletler yenildiğinde, Türkiye'nin son nefesini verdiği görülüyordu. Sevr Anlaşması'nı imzalamaya mecbur bırakılırken, aynı zamanda Avrupa'dan kovuluyor ve dünya devleti olma statüsü değerini yitiriyordu.

Mustafa Kemal'in liderliğinde Genç Türkler, Sevr Anlaşması'na isyan ettiler. Onlar bunu yaparken, müttefik devletler arasındaki iş birliği yoksunluğundan, Amerika'nın Versay Anlaşması'nı onaylamaktaki başarısızlığından ve

Almanya'dan tazminat alma konusundaki şiddetli tartışmalardan cesaret aldılar.

Türkler başarılı oldular çünkü onların her biri, Sevr'in hükümlerini yerine getirmekten ziyade zamanını, düşüncelerini ve enerjilerini; izlemeye, kurnazlık etmeye ve hatta gerektiğinde birbirleriyle mücadele etmeye ayıran ve farklı düşmanlarının onlara karşı çıktığı, sağlam ve sıkı bir topluluğu teşkil ediyorlardı.

Müttefiklerin çoğu acil bir durumda birbiriyle iş birliği yapmak yerine Türkleri kullanmaya ve Türkler tarafından kullanılmaya fazlasıyla hazır ve istekliydi.'

Morgenthau, Lozan'ın ilk döneminde Ruslar tarafından Türklere verilen desteği ise 'tarihteki en tuhaf olaylardan biri' olarak tanımlıyor. Rusları bu konuda motive eden etkenin ise muhtemelen İstanbul'u zayıf bir devletin ellerine bırakmak isteği olduğunu düşünüyor.

Morgenthau; askerî zaferler sonrası Türklerin, elde edilen şartları İtalyanlara ve Fransızlara nasıl dayattıklarını anlattıktan sonra Yunanistan ile savaşın nasıl sonlandığını, Türklerin İzmir'e girişini ve İzmir'deki Rum ve Ermeni mahallelerinin kasten ve topluca yıkımını anlattı.

'İşte o dönem İngiltere, tek başına sert bir kararlılıkla ve güç kullanma isteğiyle Türklerin Yunanlıları Çanakkale üzerinden Trakya'ya kadar takip etmesine engel oldu ve muhtemelen Avrupa'yı korkunç bir felaketten kurtardı.

Eğer Amerika, İngiltere ile birlikte 600-700 denizciji İzmir'e çıkarabilseydi, İzmir'deki kan ve yıkım önlenmiş olurdu. Amerika'nın biraz çaba göstermesi, Türkleri Avrupa'dan çıkarırdı. Hatta Amerika Türk mandaterliğini almış olsaydı, olası savaşımlara karşı bir önlem olarak bir Balkan devletleri federasyonu kurabilirdi.'

Morgenthau'ya göre Türkler, Chester imtiyazının kendilerine milyonlar getireceğine inanıyor fakat Büyükelçi, Amerikalı iş adamlarının Türk hükûmetinin istikrarından emin olmadan yatırım yapmak konusunda temlcinli olacaklarını düşünüyor.

Mudanya ve Lozan konferanslarıyla ilgili konuşan Bay Morgenthau şunları söylüyor:

'Türkler, daha en başından, hazır ve savaşımla istekli olan tek tarafın kendileri olduğunu varsayarak zafer kazanmış gibi meydan okurcasına bir tutum gösterdi.

Müttefikler arasındaki çekişmeyi dikkatle izliyorlardı ve biliyorlardı ki onlar, kendi çıkarlarına oynuyorlardı.

Türlere göre Avrupa kelimesi yalnızca bir jenerik isimdi; aynı neticeyi amaçlayan bir kuvvetler birliği değil. Bu sefer Türklerin farklı devletleri birbirine oynatmasının lüzumu yoktu çünkü onlar bunu kendi rızalarıyla yapıyorlardı ve birçoğu, Türlere değerli yardımlarda ve tavsiyelerde bulunuyordu.

Her birinin çözülmesi gereken başka sorunları vardı ve Türkleri dizginlemeye teşebbüs eden yine İngiltere ve temsilcisi Lort Curzon oldu.

Fakat İngiltere'deki hükûmet değişikliği, Avam Kamarası'nda Türklerle savaş istenmediğinin açık bir ifadesi oldu.

Elbette Türkler bunu biliyordu ve böylece İngilizlerin taleplerini reddedebildiler. Böylece Lort Curzon, İsmet Paşa'nın Ermenilerin imha edilmesiyle Ermeni sorununun bittiği şeklinde açıklamasına razı olmak zorunda kaldı ve bu şekilde tarihteki en büyük suç, görmezlikten gelindi.

Olayların gidişatını etkileyen nokta, Türklerin güçlü olmasından ziyade müttefiklerin zayıflığıydı.

Amerika iki gözlemci gönderdi fakat gözlemcilerin Türklere bir etkisi olmadı. Etkisi olması için bir güç ya da güç gösterisi gerekirdi.'

Silahlarını Kullanmaya Hazır Tek Taraf

'Türkler, kendisine karşı savaşı sürdürmeye istekli hiçbir gücün ve hiçbir güç birliğinin olmadığına zamanla daha fazla ikna olunca, giderek daha saldırgan ve baskıcı hâle geldi.

O kalabalıkta silahlarını kullanmaya hazır olan tek taraf Türklerdi.

Şunu kesin olarak biliyorlardı ki İngilizleri Filistin ve Mezopotamya'dan, Fransızları da Suriye'den atmaya teşebbüs ederlerse onlara savaşırlardı...

Sonunda olan, Sevr Anlaşması'nın hiçe sayılması oldu. Dolayısıyla Doğu Trakya ve İstanbul yeniden Türklere verildi ve hatta adli kapitülasyonlar kaldırıldı.

Avrupalıların korunması konusunda görüntüyü kurtarmak için yabancıların tutuklanması ya da hapsedilmesiyle ilgili şikâyetleri almaya yetkili olan yabancı hukuk danışmanlarının olmasına izin verildi. Adalet Bakanlığı'nda olmaları dışında bu hukuk danışmanlarının ne yapacağına dair bir açıklama yapılmadı.

Amerika uzak durma politikasına devam ettiği ve hâli hazırda kendisine yakışan liderliği reddettiği sürece diğer devletleri eleştirmek bize zarar verir.

Amerikalı gözlemciler hemen hemen endüstrilerimiz için açık bir kapı sağlamakla yetindiler.

Lozan Anlaşması şüphesiz dünyaya şu müthiş dersi öğretiyor:

Büyük devletler ve iş adamları bencillik ve açgözlülükten kurtularak bir araya gelip kendi sistemlerini belirlemediği sürece Kemalistler ya da Bolşevikler gibi küçük fakat kararlı adamlardan oluşmuş gruplar her an dünya barışını tehlikeye atabilir.

Dünya Savaşı'na girmemiş olsaydık Almanya'nın tüm ülkeleri yendiğini gözlemliyor olurduk. Tıpkı bu gerçek

60 Dakikada Lozan Zaferi

gibi bu kurnaz Türk'ün konferansta diğer tüm devletleri nasıl yendiğini gözlemlememize müsaade edilmiş olmasına rağmen biz Amerikalıların elimiz kolumuz bağlı bir şekilde oturmak zorunda kalmış olmamız ne acıdır...

Lozan'da yardımımızdan neden uzak duruldu?

Türklerin bu başarılı meydan okumalarına bağlı olarak gelecekte diğer ülkeler de barış anlaşmalarına birer kâğıt parçası gözüyle bakarlarsa, kendimizi bu durgunluğumuz sebebiyle sorumlu hissedecek miyiz?

Amerika'nın uluslararası ilişkilere katılması konusunda hareket başlatacak ve dinamik bir güç olacak bir oluşum niçin olamıyor?"

TURKS PROVE 'SICK MAN OF EUROPE' STILL HAS PLENTY OF FIGHT LEFT

Victories in the Field Followed by Successes Around the Council Table—Restored Nation Strongly Entrenched for Its Struggle With European Powers.

His article was written by John F. Carter Jr., formerly of the United States Embassy at Rome and Constantinople, and Captain F. J. O. Moriarty, R. C., J. F. O.

THE termination of the Lausanne Conference, despite twelfth-hour disagreements, once more has demonstrated Turkey's astonishing power to recover breath under circumstances that would wreck any European nation. Western statesmen occasionally fall into the way of calling Turkey "the sick man of Europe"; they generally have cause to regret it. In 1913 Turkey was "sick," in which condition she wrecked the Holy Alliance. In 1917 Turkey again was "sick," but the Russian Generals who attacked Vienna had no reason to despise their opponents. In 1919 Turkey was more on the road to dissolution, but two years later the British at Gallipoli learned to respect this peculiar malady. In 1923, by the same token, Turkey was "dead"; she has since defied the most progressive nations of the Balkans and helped to break up the entire empire.

Turkey's personal recovery is a vindication of the theory that men shape events. Before 1914 Turkey was undermined by foreign concessions, disrupted by subject nationalities, outdistanced in industrialism. On such unfavorable terrain and against such tendencies she could only oppose the smokes of her agricultural and warlike race. This has proved adequate, and she has won back by the sword much that she lost by the pen, and modified the allied project to partition the Ottoman Empire.

This plan rested on a complex military and diplomatic foundation which merits description:

The Treaty of London (April 26, 1915), which brought Italy into the war (May 23, 1915), gave Italy, among other things, an "equitable" zone in the region of Adalia, South Anatolia.

In the agreement of St. Jean de Maurienne (April, 1917) the sphere of influence was defined by including Konia to the north and Smyrna to the west of Adalia. Thus the whole south-western corner of Anatolia was to be subjugated to Italian authority.

The war in Turkey fluctuated through the Gallipoli adventure and the costly British campaigns in Palestine and Mesopotamia, which gave substance to the British ambitions in these countries. After the Mudros armistice (Oct. 30, 1918) Constantinople was occupied by the allied forces, French troops entered Cilicia and Syria, Italian troops landed at Adalia and Greek troops entered Smyrna (May 13, 1919).

The next scene in the opera opened at Smyrna, and the curtain was rung down without applause after the Treaty of Sevres had been signed by the Turkish delegates (Aug. 10, 1920), and the infamous proposal had been agreed to, with Attitude, by the Allies. The

the Allies. In March the allied Governments proposed a peace settlement on the basis of Greek evacuation of Anatolia. Greece refused to evacuate Anatolia and the proposal came to nothing. On Aug. 23 the Turks started their offensive, and by Sept. 9 the Greek army had evacuated Western Anatolia.

Lloyd George took alarm. When the victorious Turkish army marched northward toward the Dardanelles, Lloyd George fringed an appeal for troops from the British dominions, called on Rumania and Yugoslavia to join with Greece in a sort of Holy War, and poured British troops into the untenable post of Chanak on the Asiatic side of the Straits.

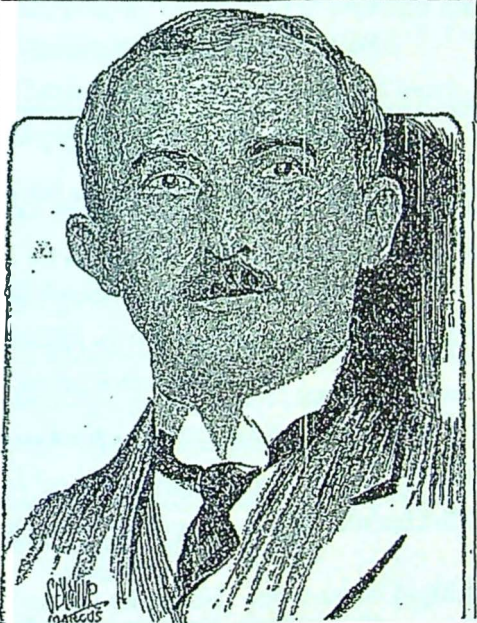
For a time it seemed as though the Turks might attack the exposed British forces. However, General Harrington and Ismet Pasha, Kemal's brilliant Chief of Staff, signed a military con-

Nov. 17 the Sultan, Mohammed VI, fled from the Hida Zifak and departed to Malta on a British warship. Five days after his flight the first session of the Lausanne Conference began.

At the start Curzon promised to dominate the assembly of world diplomats. His knowledge of the Near and Middle East, his experience as Viceroy of India and his direction of British post-war foreign policy along strongly imperialist lines made him formidable.

Curzon's policy, as serving British interests, tended to uphold Greek claims, set forth by Venizelos, then recalled at the twelfth hour. His principal adversary, Ismet Pasha, Kemal's right-hand man in diplomacy and lieutenant in war, proved a match for Curzon and Venizelos. Realizing that neither Greece nor Great Britain was in a political condition to wage an aggressive war, he stuck to the terms of the National

LED TURKS AT LAUSANNE

Gazetenin 29 Temmuz tarihinde verdiği haber, *New York Times* gazetesinin Lozan Anlaşması üzerine fikirlerini en iyi anlatan haberlerden biri olma niteliği taşıyor.

Attığı başlıkta çok net ifadelerle *Avrupa'nın Hasta Adamının yani Türkiye'nin hâlâ söyleyecek sözü olduğunu ve savaş meydanında kazanılan zaferlerin, Lozan masasında elde edilmeye devam ettiğini* yazıyor...

Haber şöyle verilmekte:

“Çıkan anlaşmazlıklara rağmen iş iştenden geçtikten sonra Lozan Anlaşması'nın neticelenmesi, herhangi bir Avrupa ülkesini mahvedecek koşullarda Türkiye'nin kendi saygınlığını geri kazanma konusundaki şaşırtıcı kuvvetini bir kez daha göstermiştir.

Batılı devlet adamları zaman zaman Türkiye'yi 'Avrupa'nın Hasta Adamı' olarak niteliyorlar fakat bundan pişmanlık duymak için sebepleri bulunuyor...

Türkiye 1821'de hastaydı fakat Kutsal İttifak'ı mahvetti...

1877'de de Türkiye hastaydı fakat Plevne'ye saldıran Rus generallerin, düşmanlarını küçümsemesi için hiçbir gerekçeleri yoktu.

1913 yılında Türkiye bir kez daha dağılma yolundaydı... İki sene sonra (yani 1915'te) İngilizler Çanakkale'de, Türkiye'nin bu tuhaf hastalığına saygı duyması gerektiğini öğrendi.

1918 yılında yine aynı sebeplerden ötürü Türkiye bir 'ölüydü' fakat Balkanlar'ın en yenilikçi ulusunu (yani Yunan-

ları) yendi ve İngiliz-Fransız dostluğunun bozulmasına katkıda bulundu.

Türkiye'nin bu sürekli toparlanması, olayları insanların şekillendirdiği teorisini doğruluyor.

1914'ten önce yabancı imtiyaz sahipleri tarafından Türkiye'nin altı oyuldu. Tebaası olan etnik uyruklar tarafından parçalandı ve sanayileşmede geri kaldı.

Böyle elverişsiz bir coğrafyada, bu tip eğilimlere karşı ancak kendi askerî ve zirai ırkının yeteneklerine karşı gelebilirdi.

Fakat elverişli olduğunu ispat etti ve Türkiye kalemle kaybettiğini kılıçla kazanarak müttefiklerin Osmanlı İmparatorluğu'nu bölme planını değiştirdi.

Bu plan şu karmaşık askerî ve siyasi temellere dayanıyordu:

İtalya'yı savaşa sokan Londra Anlaşması (26 Nisan 1915), Güney Anadolu'da İtalya'ya hakkaniyet içinde Antalya'yı veriyordu.

Saint-Jean-de-Maurienne Anlaşması'nda (Nisan 1917) ise ilhak edilecek bölge, Antalya'nın kuzeyinde Konya'yı ve batısında İzmir'i içine alacak şekilde tayin edildi.

Bu şekilde Anadolu'nun tüm Güneybatı köşesi İtalyan egemenliğine tabi olacaktı.

Türkiye'deki savaş; Çanakkale macerası ve İngiliz hırslarının neticesinde maliyetli olan Filistin ve Irak seferberlikleri yüzünden bocaladı.

Ateşkesten sonra İstanbul müttefik kuvvetlerce işgal edildi. Fransız birlikler Kilikya ve Suriye'yi işgal etti. İtalyan birlikler Antalya'yı, Yunan birlikler İzmir'i işgal ettiler.

Operanın sonraki sahnesi Sevr'de açıldı ve Türk temsilciler Sevr'i imzaladıktan sonra perde alkış almadan kapandı.

Sevr Anlaşması Türkiye'yi, Osmanlı olmayan (yani Türklerin çoğunluk olmadığı bölgeler anlanunda) tüm topraklardan yoksun bıraktı. Ona, Anadolu ve (sözde) Kürdistan kaldı. Çatalca hattına kadar Türkiye Avrupa'daki topraklarını kaybetti.

Türkiye'nin sadece adı kalmıştı çünkü toprakları İngiltere, Fransa, İtalya ve Yunanistan arasında beş parçaya bölüştü. Avrupa'daki toprakları ise uluslararası rejime tabi tutuldu.

Sevr konferansı sırasında İtalya ve müttefikleri arasında St. Jean de Maurienne anlaşmasının çevirisi konusunda bir hayli sürtüşme yaşandı.

Rusya'nın Brest-Litovsk sınırına çekilmesiyle hukuki bir çatlak ortaya çıkmıştı ancak ne olduğu belirsizdi. Sevr'e yönelik umumi bir üçlü protokol anlaşması, nüfuz alanını değiştirerek Anadolu'yu ilhak tehlikesinden kurtardı.

Her devlet, kendilerine tahsis edilen bölgelerde, anlaşma hükümlerinin hayata geçmesini istiyordu.

Fakat St. Jean de Maurienne anlaşmasındaki çatlak ve müttefikler arasındaki tavrın değişimi, Venizelos'a bir şans tanıdı.

Yunanistan Mandaterlik Aldı

Yunanların Anadolu işgali Boulogne konferasında onaylanınca, Venizelos Batı Anadolu'nun kıyısı olan İyonya'nın idaresinin Yunanistan'a verilmesi konusunda müttefikleri ikna etmekte hiç zorlanmadı.

Böylece Yunanistan diplomatik bir başarı elde etmiş oldu çünkü Dünya Savaşı'ndaki tarafsızlığı hoş karşılanmamış olsa da kesin kazanımları ve bu kazanımları destekleyecek bir orduları oldu.

Buna karşılık savaşın bütün cefasını çekmiş olan müttefikler, kâğıt üzeri belirsiz planlardan ve buna karşılık yoğun kuşkulardan başka bir şeye sahip değildi.

Yunanistan, daha önce İtalya'ya verileceği taahhüt edilen ve İzmir'i limanını da içine alan İyonya'nın mandaterliğini aldı ve ilhakını sağladı.

Sevr konferansı, hatırı sayılır ölçüde bir belirsizlik ortamını ortaya çıkardı.

İngiltere endişeliydi. Fransa huzursuzdu. İtalya kırgın ve öfkeliydi. Yunanistan keyifliydi fakat henüz mutlu değildi.

İşte tüm bunlar olduğu sırada Yakın Doğu'nun kurtarıcısı ortaya çıktı. Mustafa Kemal Paşa Nisan 1920'de Ankara'da Büyük Millet Meclisi'ni kurdu.

Yunanistan, İtalya'dan önce davranıp İzmir'i işgal etmişti. Kemal liderliğinde Türk milliyetçi orduya karşı saldırılar, 22 Haziran 1920'de başladı.

Üst üste mücadeleleri kazandılar ve Türkleri Ankara'ya kadar sürüp Trakya'yı tamamen işgal ettiler.

25 Ekim'de Yunanistan Kralı Aleksander öldü. Üç hafta sonra seçimlerde Konstantin tahta geçince Venizelos istifa etti.

Diğeri Atina'ya döndüğü andan itibaren rüzgâr tersine esmeye başladı ve Yunanlar, kendi başına savaşı sürdürdüler.

23 Mart 1921'de Yunan saldırısı başladı. 12 gün sürdü ve Yunan kuzey ordusunun İnn Önü'de yenilmesi, Yunanları bir çıkmaza soktu.

İngiltere Yunanistan'a arabuluculuk önerdi. Reddedildi. Yunanların yazın yaptığı saldırı 10 Temmuz'da başladı ve eylül ayına kadar zaferlerin ardı arkası kesilmedi. Fakat 8 Eylül'de Türk karşı saldırısı ile Yunanlar yeniden Eskişehir'e sürüldüler.

1921-22 kışında Konstantin, ordusunun bir kısmını İstanbul'a ilerlemesi için Trakya'ya gönderdi. Bu girişim müttefikler tarafından engellendi.

Mart ayında müttefikler, temelinde Yunanların Anadolu'yu tahliye etmesi olan bir barış düzenlemesi önerdi.

Yunanistan Anadolu'yu tahliye etmeyi reddetti ve öneri hiçbir sonuç getirmedi. 28 Ağustos'ta Türkler saldırıya

başladı ve 9 Eylül'de Yunan ordusu Batı Anadolu'yu terk etti.

Lloyd George telaşa kapılmıştı. Muzaffer Türk ordusu Çanakkale'nin kuzey tarafına doğru hareketlenince Lloyd George dominyonlarına birlik göndermeleri, Romanya ve Yugoslavya'dan, Yunanistan'la beraber bir çeşit kutsal savaş katılmaları çağrısında bulundu. Ardından İngiliz birlikleri boğazların Asya tarafındaki Çanakkale'ye kaydırdı.

Bir süreliğine Türkler, ortada kalan İngiliz kuvvetlere saldırıcağı gibi gözükiyordu.

Yine de General Harington ve Kemal'in keskin zekalı kurmayı İsmet Paşa, Mudanya'da askerî bir uzlaş sağladılar ve İngiliz kamuoyu için bir başka Sudan tehlikesi sona erdi.

Konferans Çağrısı

20 Eylül'de İngiltere, Fransa ve İtalya; Ankara'ya, Osmanlı yönetimine ve Atina'ya bir konferans önerdi.

Türkler kabul etti. Saray ki muhtemelen bu bir kurguydu, meydana çekildi ve milliyetçiler, Türkiye'nin temsilcileri olarak tanındılar.

1 Kasım'da Ankara hükûmeti tarafından sultanlık kaldırıldı ve başkent, İstanbul'dan Ankara'ya taşındı.

Üç gün sonra Refet Paşa İstanbul hükûmetinin idaresini devraldı.

Sadrazam Tevfik Paşa, Sultan'a istifasını sundu. 17 Kasım'da Sultan, Yıldız Köşkü'nden kaçtı ve bir İngiliz zırhlısıyla Malta'ya gitti.

Sultan'ın kaçışından beş gün sonra Lozan'ın ilk oturumu başladı. Açılışta Curzon, dünya diplomatlarının toplantılarına nazır olduğuna dair taahhüdünü verdi.

Yakın ve Orta Doğu konusundaki bilgisi, Hindistan genel valisi olarak tecrübesi ve savaş sonrası İngiliz dış politikasını güçlü sömürgeci çizgilerde yönetmesi onu dışlı biri hâline getirdi.

Curzon'un İngiliz çıkarlarına hizmet eden ve Venizelos tarafından ortaya konan Yunan iddialarını destekleme eğiliminde olan politikası, iş isten geçtikten sonra akla geldi.

Kemal'in sağ kolu ve savaştaki kurmayı olan İsmet, başlıca düşman olarak Curzon'un ve Venizelos'un dengi olduğunu kanıtladı.

İsmet, İngiltere ve Yunanistan'ın saldırgan bir savaşı sürdürecektir politik durumda olmadığını anlıyordu.

Böylece Misakı Millî kararlarına bağlı kalarak o kararları Lozan Anlaşması'nın temeli hâline getirdi.

Aslında sanılanın aksine Yunanların taleplerinin ve emellerinin en büyük düşmanı Fransa'ydı.

Kemal'e gerçek nüfuzuyla orantısız bir siyasi konum ve halk tasavvuru atfedildi.

Kemal romantik bir şahsiyet olsa da Ankara'dan Lozan'daki olaylarda hâkim olduğunu tasvir eden görüş doğru değildi.

Dış ilişkiler konusunda Kemal'in ne bir eğitimi ne de bu işlere burnunu sokma eğilimi var. Siyaset konusunda patavatsız ve kendi ulusal meclisini kontrol etmekte güçlük çekmesiyle tanınıyor.

Hepsinden öte o müthiş bir asker ve sadık bir vatan-sever. Bu sebeple Kemal, son düzenlemede dikkate alınması gereken bir etkendi.

Lozan'daki Amerikalı temsilciler olan Roma Büyükelçisi Washburn Child'in, İsviçre Büyükelçisi Joseph Grew'in ve Amerika'nın İstanbul'daki Tuğamiral Mark Bristol'un Lozan'daki hadiselerin gidişatı üzerinde doğrudan etkisi çok az oldu.

Sekreter Hughes'in politikasında önemli bir husus olan kapitülasyonların olduğu gibi kalması, bir şeyin imkânsız olduğunu gösterdi: Amerika özü ararken izi buldu.

Türkiye Başarılı Oldu

Lozan'daki müzakerelerde devletlerin uğruna mücadele verdiği asıl menfaatleri, Türkiye'nin doğal kaynaklarıydı.

Musul'daki petrol üzerine İngiliz talepleri Türkler tarafından reddedildi. Osmanlı borçları konusunda Fransız-

ların alacakları ise Türkiye ile diğer ilgili devletler arasındaki doğrudan müzakerelere bırakıldı.

Fakat geniş maden kaynaklarının dağıtımı, demiryolu ve liman inşaat imtiyazları ve Türkiye'nin dış ticaretinin kontrolü gibi meseleler kaldı.

Demiryolu inşaatı için geniş çapta bir imtiyaz, geçiş halkının her iki yanında maden hakları ve Tuğamiral Chester başkanlığında Amerikalı bir grubuna verilen yeniden yapılanma programları; 1914'te alınan bir Fransız demiryolu imtiyazının ve 1921'de Ankara'da Franklin Bouillon'un müzakerelerini yürüttüğü Türk-Fransız ticaret anlaşmasının kabul ettiği imtiyazların yerine geçti.

Ortaya çıkan bu anlaşmazlık henüz çözülemedi fakat durumun teknik hukuki tarafı ne olursa olsun Chester imtiyazlarının, Fransız ve İngiliz demiryolu taleplerini ihlal ettikleri durumlarda değiştirilmesi olasıdır.

Her halükârda Leslie Urquhart yönetimindeki bir İngiliz-Fransız grubu tarafından elde edilen kapsamlı ticaret imtiyazı, Amerikalıların ayağını kaydırdı.

Bu son imtiyaz, pratikte Türkiye'nin ithalat ve ihracat ticaretinde tam bir tekel sağlıyor.

Urquhart projesi ile bağlantılı olarak kurulan başka bir şirkette 175 Türk Milletvekilinin hisseye sahip olması, Ulusal Meclis tarafından onaylanmasını kolaylaştıracaktır.

4 Şubat'ta konferans kesildiğinde, Türkiye'yi memnun edecek öneme sahip bir düzenleme yapılmamıştı.

Bu uzun süren konferansın kabaca kesilmesinin esas sebebi ise Lort Curzon'un milliyetçi Türklere karşı olan tutumuydu.

Müttefik tam yetkili temsilcilerin baskısıyla Türklere bir barış antlaşması sunuldu ve imzalamaları söylendi.

İsmet Paşa, uzlaşmadan vazgeçmesi durumunda cezalandırılmakla tehdit edildi. Bu, Türklerin bir an önce imzalamasının iyi olacağı yönünde doğrudan bir imaydı.

Herkes trenine bindi ve Lozan'dan uzaklaştı. Türklerin hiçbir şekilde sinirleri bozulmamış görünüyordu.

Büyük Millet Meclisi birkaç hafta sonra anlaşmayla ilgili gizli bir oturum yaptı.

Aslına bakılırsa önemli olan neredeyse her sorun tersine döndü.

Türkler, Avrupa'nın yükümlülükleri sebebiyle müttefiklerin kendileriyle savaşa giremeyeceklerini biliyordu. Türkler barış istiyorlardı fakat kendi şartlarını ortaya koyma kadar bekleyeceklerdi.

Müttefiklerin üzerine şüphesiz üstünlükleri bulunuyordu ve bu üstünlüğü kullandılar.

Mart ayının sonlarına doğru Türklerin karşı önerilerini görüşmek için Londra'da bir toplantı düzenlendi.

Müttefiklerin, taleplerinden vazgeçmekten başka yapacakları hiçbir şeyleri yoktu ve yapabileceklerinin sınırını belirleyen bir bildiride bulundular.

Şu noktalar üzerinde ısrar ettiler:

- *Türkiye'deki yabancılar için yeterli tedbir*
 - *Taslakta çizilen sınırlara bağlılık*

Olaylar meydana gelirken bu şartlardan hiçbiri uygulanmadı.

23 Nisan'da konferansın ikinci devresi başladı. Mütefikler tam yetkili temsilciler göndermek yerine yalnızca temsil edilmiş olmakla yetindiler ki bu böylece Türk diplomasisine güzel bir jest oldu.

Tartışılan asıl meseleler; Türk-Yunan barış şartları, kapitülasyonlar, borçlar ve imtiyazlardı.

İlk taslaktan yalnızca iki ana başlık kaldı; bunlar boğazlar meselesi ve azınlıkların korunmasıyla ilgili başlıklardı ki ikisi de nispeten önemsizdi.

Daha müzakerelerin başında Türkler, bir dizi diplomatik başarı elde ettiler. Yunanları, Anadolu işgalinden sorumlu olmaya zorladılar.

Tazminat ve onarım bedellerinden feragat etmekle bir miktar tecrübesizlik ettikleri doğrudur fakat Avrupa tarafındaki yarımada bulunan topraklarını genişleterek bunları telafi ettiler.

Yeni sınır Kuleli Burgaz'dan, Edirne'nin güneyinde bulunan Karaağaç'a çekildi. Böylece Türkler Avrupa'da, hemen hemen 1914'te olduğu kadar güçlü bir konuma geldi.

Osmanlı borçlarının ana sorunu anlaşmadan çıkarıldı. Bunlar Türkiye ile tahvil sahipleri arasında çözülecek.

60 Dakikada Lozan Zaferi

İmtiyazlar, ilgili tarafların takdirine bırakıldı.

Ayrıca tartışılan Musul sorunu ve (sözde) Kürdistan-Irak sınırı; İngiliz ve Türk hükûmetleri arasında ileri bir tarihte tartışılmaya bırakıldı. Böylece anlaşmadaki zorluklar ortadan kalktı.

Büyük Millet Meclisi'nin onaylayacağı bu anlaşma, Yakın Doğu'da teknik olarak barış hâlinin sağlanması konusunda hukuki bir araçtan başka bir şey değil.

Geleceğin denizinde kumluk bölgeler ve su altındaki kayalar hâlâ keşfedilmemiş durumda. Denize açılacak diplomatik gemiler eğer bir Yakın Doğu rotası izleyecekse, bundan böyle bir Türk kılavuz edinmek zorundalar.

**Avustralya Basını
Trove Arşivlerinde
Lozan Anlaşması ile
İlgili
Öne Çıkan Haberler**

PEACE WITH TURKEY.

RED LETTER DAY.

Tuesday next, the fixed date for the signing of the peace treaty, will be a red letter day in Turkey. The day happens to coincide with the Mohammedan religious holiday of Courban Bairm, and also the feast of the sacrifice of Isaac by Abraham, and the anniversary of the proclamation of the constitution of Turkey in 1908.

Avustralya basında Lozan Anlaşması incelendiği takdirde haberlerde göze ilk çarpan ifadelerden birinin Lozan Anlaşması'nın *Red Letter Day* yani önemli bir gün/mutlu bir gün olarak tanımlanmış olduğu görülmekte.

Bu ifadeyi daha çok İsviçre tarafında görmek mümkün. Nitekim İsviçreliler, dönemin en güçlü dünya devletlerini bağlayan böylesine önemli bir barış anlaşmasının kendi ülkelerinde yapılmış olmasından dolayı mutlu ve gururlular. Bu sebeple barışa erişilmiş olması, İsviçrelileri son derece memnun etmişti.

Avustralya basınının bu açıdan İsviçre'deki atmosferden etkilenmiş olması ve muhabirlerinin bu havayı haberlerine de yansıtmış olması gayet mümkündür.

Bir kez daha tekrar etmekte fayda var ki Trove arşivlerinden aktarılan bu haberlerdeki ifadeler, düzinelerce gazetede aynı cümlelerle verilmektedir.

Bu açıdan bu kitapta derlenen bu haberler, Avustralya basınının Lozan Anlaşması'na bakışını yansıtmaktadır.

FOUR GREAT FREEDOMS .

LONDON, July 20.

Mr. Percival Landon (special correspondent), reviewing the work of the Lausanne Conference in the "Daily Telegraph," says:—"Four great freedoms have been secured by this treaty—the freedom of the new Arabia and all that means to Asia, the freedom of the Straits and all that means to Europe, the freedom of Turkey herself from Russia through the League of Nations, and the freedom of the allies to restart their several works afresh and frame unhampered their policies in the Near East."

21 Temmuz'da *Dört Büyük Serbestlik* başlığı atıyor *Examine* gazetesi anlaşma ile ilgili. Lozan Anlaşması ile ilgili oldukça fazla sayıda gazete verilmiş durumda olan bu haber, İngiliz *Telegraph* gazetesi kaynaklı...

Gazeteye göre Lozan'da karar verilen dört büyük serbestlikten ilki, Arabistan'ın Türklerden bağımsızlığını alması olarak tanımlanmış. (Bunu Asya ile nasıl bağdaştırdığı ayrı bir araştırma konusu olabilir)

İlk çalışmadan hatırlanacağı üzere Arabistan'ın Türkiye'den kopması sadece İngilizlerce değil Araplarca da memnuniyetle karşılanmıştı ve İngilizler nasıl bir Arap devleti kurulması gerektiği üzerine uzun uzun kafa yormuşlardı.

İkinci olarak gazete boğazların serbestliğine vurgu yapmış ve bunu Avrupa ile ilişkilendirmiş.

60 Dakıkada Lozan Zaferi

Üçüncü olarak gazete; Türkiye'nin Milletler Cemiyeti'ne üyeliğine vurgu yaparak buna istinaden kendisini Rusya'dan kurtardığını ifade etmiş.

Şüphesiz bu da önemli bir ifade. Önceki çalışmalardan hatırlanacağı üzere Türk milliyetçilerinin ve Ankara hükûmetinin 1919 sonrası Rusya ile yakınlaşması, Avrupa tarafında son derece sakıncalı görülmüştü.

Bu durum, yani Rusların Türklere olan desteği, Lozan'da özellikle boğazlar rejimi müzakerelerinde de sürmüş, Avrupa tarafından Türkiye ile Rusya arasındaki yakınlıktan daima rahatsız olunmuştu.

Hatta çeşitli İngiliz entelektüellerin; Türk-Rus ittifakının İngilizlerin suçu olduğunu, Türkleri Ruslarla ittifak kurmaya iten etkinin Avrupa'nın Türklere karşı olan katı tutumundan kaynaklandığını ve bu durumun doğudaki İngiliz çıkarlarına da darbe vurduğunu dile getirdiği aktarılmıştı.

Son olarak gazete, müttefik devletlerin Yakın Doğu ilişkilerinde yeni bir sayfanın açıldığını belirtmiş.

EQUALITY TERMS.

HUMILIATING AGREEMENT.

LONDON, Thursday.—The *Lausanne* correspondent of the "Times" states that when the Treaty has been signed the Turks will have the greatest cause for enthusiasm.

"All the evidence obtainable here," says the correspondent, "confirms the view that the coming era of enlightenment and brotherly love in Turkey, which it is the correct thing officially to hope for, will from the foreigners' viewpoint be at the best humiliating, and at the worst bloody chaos. It was useless to complain. From the moment when Turkey was admitted to negotiation on terms of equality with the European States some such result was inevitable. No one will begrudge İsmet Paşa his complacent declaration that the conference is a splendid tribute. That is an admission of equality, but when one listens to the tales of those lately from Angora, when one sees photographs of that verminous squalid town, with its little hall for a grand national assembly with wooden galleries and paraffin lamps, all the world like a dilapidated village school room, when one recalls what manner of men these are who have dictated terms to Europe, one stands astonished at the pace to which two happily extinct politticians of the civilised races should have succeeded in bringing the prestige of the west."

Northern Star gazetesi, anlaşmanın imzalanmasından üç gün önce İngiliz *The Times* gazetesinin Lozan'daki muhabirinden haberini aktarıyor. Başlığı *Aşağılayıcı Anlaşma* olan haberde, anlaşmanın imzalanmasıyla kutlama yapmak için en büyük sebebe Türklerin sahip olacağını yazıyor.

Gazete tanıdık bir ifade de kullanıyor ve Türkiye'de kardeşçe yaşamak yerine yabancıların aşağılanacağını ya da en iyi ihtimalle kanlı kargaşaların olacağını yazıyor.

60 Dakikada Lozan Zaferi

İngiliz Basınında Lozan adlı çalışmadan hatırlanacağı üzere Lloyd George, Lozan sonrası yaptığı meşhur açıklamasında bizzat *The Times* gazetesinin bu ifadelerini aktarmıştı. Bu ifadeler Avustralya basınında da görülmektedir.

Ne kadar tuhaf değil mi? Hem bir devleti işgal ediyorlar, maliyesine, hükûmetine el koyuyorlar, topraklarını bölüşüyorlar, halkına zulmediyorlar hem de sonunda bu devlete daha fazla dış geçiremeyeceklerini anladıklarında *kardeşlikten* bahsediyorlar, aşağılanmaktan çekiniyorlar.

Bunlar Büyük Türk milleti için şüphesiz ibretlik...

Nitekim bir devlet; tarihinde ne kadar kahramanlıklar göstermiş olursa olsun eğer ilimde, fende, sanatta, edebiyatta, düşüncede, yönetimde, eğitimde uygarlığın ve çağın gerektirdiği gereksinimleri yakalayamazsa başka devletlerin diline düşmekten, aşağılanmaktan, küçümsenmekten, işgal edilmekten hatta yok olmaktan kurtulamaz.

Gazete, Türklere Avrupalılarla eşit koşullar altında müzakere etmeye kabul edildiğinde bu neticenin kaçınılmaz olduğunu yazıyor ve haberin geri kalanında *Avrupa'ya kendi şartlarını dikte ettikleri* ifade edilen Türklere yönelik *The Times* gazetesinin rutin ağır ithamları görülmüyor.

BRITAIN'S BILL: NOT RECOVERABLE.

(Reuter's Cables.)

LONDON, July 16.

In the House of Commons at question time Mr. Stanley Baldwin stated that the cost of the occupation of Constantinople since the armistice had been £29,000,000, of which the army accounted for £22,500,000 and the navy £6,000,000, but as the greater part of the occupation forces would otherwise have been employed elsewhere this did not represent the extra cost to taxpayers which was estimated at £13,500,000 in the case of the army and £2,500,000 for the navy. Such expenses could not be recovered from Turkey under the draft treaty now being concluded at Lausanne.

Maitland Weekly, İngiltere Başbakanı Baldwin'in Avam Kamarası'nda yaptığı konuşmayı aktarıyor...

Detaylar, yine önceki çalışmadan hatırlanacaktır...

Habere göre özetle Baldwin, Mondros ateşkesinden bu yana İstanbul'un işgali için 29 milyon sterlin harcadığını ve bu gider ile birlikte ayrıca donanma ve kara kuvvetlerine harcanan paraların Türkiye'den tahsil edilemediğini açıklıyor.

Haberin detayları için bir önceki çalışmanın 268. Sayfasında verilen bilgiler ya da 16 Temmuz tarihli ve *Türkiye* başlıklı Avam Kamarası tutanakları incelenebilir.

AY. JULY 21, 1923.

THE NEAR EAST.

LAUSANNE CONFERENCE.

FRENCH AND AMERICAN VIEWS.

PARIS, July 18.

Although allowing that many concessions have been made, the French newspapers express general satisfaction that peace was reached at the Lausanne conference.

"The National," however, says that Turkish independence will not last long; and that the old guardianship will soon be replaced by possibly Russia or Germany. When the Allies evacuate the Dardanelles the Turks will begin a policy upon which neither France nor England will congratulate itself.

LONDON, July 13.

Yazıları oldukça silik kalmış *Morning Bulletin* gazetesi, Amerika ve özellikle Fransa gazetelerinden haberini aktarıyor.

Lozan müzakerelerinde müttefiklerin verdiği onca ödüne rağmen Fransız gazetelerinin barışın sağlanmasından memnun olduğuna dikkat çekiyor.

Nitekim Fransız *Echo National* gazetesinin, Türklere kazandığı bu özgürlüğün çok uzun sürmeyeceğini ve eski vesayetin Rusya ya da Almanya ile yeniden başlayabileceğini yazdığı aktarılıyor.

PEACE WITH TURKEY

AGREEMENT AT LAUSANNE.

Lausanne, Wednesday.

The Peace Conference concluded early yesterday morning. There was agreement on all points.

Experts devised a plan to save the Turkish "amour propre," whereby the Allies should surrender their rights to maintain fleets in the Straits, but Turkey should invite them to be represented by one cruiser each off Constantinople.

London, Thursday.

The "Daily Telegraph's" Lausanne correspondent says:—"The Powers will retain one cruiser each and two destroyers each in Turkish waters till the treaty is in operation or till December 31 (whichever is the earlier)."

The Albany Advertiser gazetesi, boğazlarda kararlaştırılan boğazlar rejimine, müttefiklerle alay ederek yaklaşıyor.

Uzmanların bir plan tasarladığını, bu plana göre *Türklerin onurunu korumak* için müttefiklerin boğazlarda gemi bulundurma hakkından feragat etmeleri, buna karşılık Türklerin de onları İstanbul açıklarında her bir devlet için bir kruvazör bulundurmaya davet etmeleri gerektiğini yazmış. Son derece eğlenceli bir yaklaşım olmuş.

Bu haberde ifade edilmek istenen detay; Lozan Boğazlar Sözleşmesi ile boğazlarda yalnızca Türk gemilerinin demirleyeceğinin kararlaştırıldığı ve 31 Aralık 1923'e kadar müttefiklerin

60 Dakikada Lozan Zaferi

bir kruvazör bulundurmalarını Ankara hükûmetinin kabul ettiğine yapılan göndermedir. Zaten gazete bu bilgiyi İngiliz Daily Telegraph gazetesinden aynen aktarmış.

Her ne kadar verilen bilgi doğru olsa da gazetenin bu bilgiyi sunuşu, şüphesiz müttefikler adına alaycı bir yaklaşıma göstermekte. Alaycı bir yaklaşım gösterildiği, *Türklerin onurunu korumak/kurtarmak* ifadesinden anlaşılmakta.

Bu ifade ile esasen Lozan müzakereleri sırasında Türklerin tutumlarına bir atıfta bulunuluyor. Nitekim Lozan'da Türkler, bir onur mücadelesi verdiklerini pek çok kez beyan etmişler, bağımsız yaşamaktan fazlasını istemediklerini dünyaya duyurmuşlardı.

Gazete buna istinaden, yabancıların boğazlarda demirleme hakkından feragat etmesini, olsa olsa *Türklerin onurunu korumaya* bağlayarak müttefik temsilcilere derin bir gönderme yapmış olmaktadır.

PEACE ACHIEVED.

(Reuter's Cables):

LONDON, July 16.

Peace has been achieved at Lausanne.

It is announced that a complete agreement has been reached between the Allies and the Turks on all points in dispute.

Reuter's Lausanne correspondent reports that the Angora Government has agreed to the Powers retaining one cruiser and two destroyers in the Straits until December 31.

It is expected the Treaty will be signed on Wednesday, July 25.

Önceki haberde verilen detaylar, yani Ankara hükûmetinin kruvasözlerin kalabileceğini onaylaması ile ilgili bilgi, *The Maitland Weekly* gazetesinin aynı gün verdiği bu haberde de görülebiliyor.

60 Dakikada Lozan Zaferi

TURKS AND ALLIES.

FRESH CRISIS.

(Reuter's Cables.)

LONDON, July 13.

Reliable advices from Lausanne deprecate pessimism in regard to the fresh crisis recently mentioned. It is believed that the Turks are only haggling. It is hoped that the Treaty will be signed before the 31st inst., in time for presentation to the Angora National Assembly on Aug.

The Maitland Weekly gazetesi Reuters'den aktararak anlaşmanın imzalanması öncesi çıkan bazı sıkıntılara istinaden Türklerin pazarlık yaptığını yazmış durumda.

TURKISH PEACE TREATY

SIGNATURE CELEBRATIONS.

Constantinople. July 19.

Tuesday next, the date fixed for the signature of the peace treaty, will be a red letter day in Turkey. It happens to coincide with the Mahommedan religious holiday of Courban Bairk, and also with the feast of the sacrifice of Isaac by Abraham, and the anniversary of the proclamation of the constitution of Turkey in 1908. The faithful will proceed to the chief mosques and recite verses of the Koran. Speeches by Kemalist partisans will be delivered. A feature of the celebration will be the sacrifice of sheep by rich Turkish notables and the giving of meat to the poor, a practice which had fallen off owing to the high cost of mutton.

Kalgoorlie Miner gazetesinde Lozan Anlaşması'nın imzalandığı günün hem Kurban Bayramı'na hem de 1908'de meşrutiyetin ilanına denk gelmesi sebebiyle camilerden Kur'an okunacağı, Kemalistlerin konuşmalar yapılacağı, kurban kesilip ihtiyaç sahiplerine dağıtılacağı aktarılıyor.

The Bitter Joke of the Lausanne Treaty

TURKEY STRONGER THAN EVER

London Times

LONDON, Thursday

The Times correspondent at Lozange writes that when the treaty is signed, the Turks will have the greatest cause for enthusiasm. All the evidence obtainable there confirms the opinion that the new Turk is far stronger than the old, with larger and that that the coming era of understanding and brotherly love in Turkey which is the correct thing to hope for officially, will from the point of view of foreigners, be at the best humdrum, and at the worst a bloody crime.

It is useless to complain that, from the moment when Turkey was admitted as a negotiator on terms of equality with the European states, some such result was inevitable. No one will be surprised that Paris has been

Sunraysia Daily gazetesinin arşivde son derece silik durumunda bulunan haberinde yine *The Times* gazetesinin anlaşma ile ilgili yaptığı açıklamalar aktarılmış. Mildura şehrinin gazetesi bu habere *Lozan Anlaşması'nın Acı Şakası-Türkler Eskisinden Daha Kuvvetli* başlığı atmış.

TROUBLE IN TURKEY.

FEAR OF ANTI-FOREIGN OUT- BREAKS.

ARRESTS AND EXPULSIONS.

(Reuter's Telegrams.)

London, Thursday.

Commercial and other circles are apprehensive of the possibilities in Turkey, especially Constantinople, after the withdrawal of the Allied occupation troops.

Fears are entertained in view of the anti-foreign feeling of Turkish extremists, who regard the settlement at Lausanne as a triumph over the foreigner.

While the position of West Europeans may be difficult, the position of the Greeks, and also of Christian Turks who had slight relations with the occupation forces, is more serious. This is evidenced by the arrests of Greeks who served in British labor battalions.

It is also reported that the Turks have decided to expel hundreds of Russians who worked for the Allied forces, and many native Christians.

The Ballarat Star gazetesi Türkiye'de Sorun başlığı altında özellikle tüccar kesimin (bu noktada ne kadar hassas oldukları daha önce görülmüştü) ve diğer çevrelerin endişeli olduğunu yazmış.

Müttefik birliklerin Türkiye'den ayrılması sonrası Lozan'ı yabancılara karşı bir zafer olarak gören Türk aşırıların (yani milliyetçiler kastediliyor), yabancı düşmanlığı yapabileceklerinden endişe ediliyor.

Gazete müttefik kuvvetlere yardım eden Rus ve Yunanları, Türklerin sınır dışı etme kararı aldığını da aktarıyor.

CONSTANTINOPLE CONDITIONS.

PROMISE TO KEEP PEACE.

(Reuter's Telegrams.)

Constantinople, Thursday.

The Turkish military governor of Constantinople called on Lieut.-General Sir Charles Harrington, Commander-in-Chief of the British forces in Constantinople, and gave the assurance that he would make every arrangement to prevent trouble in connection with the evacuation.

No Turkish troops, he said, would be brought to Constantinople until the British had departed, and he would forbid demonstrations, except of a minor character. Of these Sir Charles Harrington would be previously notified.

Aynı gazete alt başlıkla ise İstanbul'daki işgal birliklerinin Yüksek Komiseri General Harrington'a olası kargaşayı önlemek için her türlü tedbirin alınacağına dair güvence verildiği, işgal kuvvetleri ayrılana dek Türk birliklerin İstanbul'a getirilmeyeceği aktarılmakta.

THE TURKISH AGREEMENT.

It is now announced that the treaty with Turkey, the terms of which have been subject to such interminable wrangling, is to be signed to-day (July 24). Though similar announcements just as authoritative and almost as definite have been made several times before, on this occasion it looks as if everything were all right, and peace would really be signed, at last. The long drawn-out farce at Lausanne ought not to blind us to the fact that the settlement constitutes a wonderful triumph for Turkey, and especially for Mustapha Kemal, who, under a mask of constitutionalism, is the dictator of Turkey as Mussolini is the dictator of Italy. With the exception of the Arabic speaking provinces, which of late years have never been anything but a source of trouble and expense, Turkey has regained all the territory she lost in the war. That alone would have been

Nihayet 24 Temmuz'da yani anlaşmanın imzalandığı gün, Avustralya basınında ilk göze çarpan haberin İngiliz *The Times* gazetesi haberi olduğu görülmekte. *Newcastle Morning Herald* gazetesinin *The Times* editöründen aktardığı bu haber, özetle şöyle:

“Maddeleri bitmez tükenmez tartışmalara sahne olan Lozan Anlaşması'nın bugün Türkiye ile imzalanacağı açıklandı. (...)

Lozan'da uzun süredir devam eden maskaralık, Lozan Anlaşması'nın Türkiye için ve özellikle meşrutiyet maskesi takmış ve İtalya'daki Mussolini gibi bir diktatör olan Kemal için harika bir zafer olduğu gerçeğine karşı bizi kör etmemelidir.

Son yıllarda sıkıntıların ve masrafların kaynağı olmaktan öteye gidememiş olan Arapça konuşulan bölgeler dışında Türkiye, savaşta kaybettiği bütün topraklarını geri almış durumda.

Bu bile tek başına büyük başarıdır fakat toprak kazanımları dışında çok daha önem arz eden bir şeyi Lozan'da devletlerden zorla almayı başardı ki bu da kapitülasyonların kaldırılmasıdır.

Kapitülasyonlar yani Türkiye'de yaşayan yabancıların Türkiye'nin değil de kendi ülkelerinin kanunlarına ve mahkemelerine tabi olduğu ve hatta Türk vergisinden muaf tutulduğu anormal sistem...

Hatta bazı yorumlara göre Türkiye'nin, yabancı devletlerin izni olmadan yurt dışından yapılan ithalata vergi koyma hakkı bulunmuyordu ve Türk posta ofisi, bazı devletlerin kendi vatandaşlarına kolaylık sağlamak için Türkiye'de bulunan yabancı posta ofislerinin çekişmesine maruz kalıyordu.

Bu sistem altında Türkiye sözde bağımsız bir ülkeydi ve bu sistemi ortadan kaldırıp yabancı ülkelerin kendi ülkelerinde olduğu gibi Türk hükûmetini de kendi egemenlik alanı içinde üstün kılmak, Türk devlet adamlarının nesiller boyunca hırsı olmuştu.

Artık bu amaca ulaşıldı. Faydası olacağından değil de görüntüyü kurtarmak için devletlerin anlaşmaya eklediği birkaç belirsiz güvence dışında bundan böyle Türkiye'de ikamet eden yabancılar, diğer herhangi bir ülkede ikamet

eden yabancılar gibi tamamen o ülke kanunlarına tabi olacak ve bu tabiiyetten kaynaklanabilecek tüm rahatsızlıklara ve olası adaletsizliklere katlanmak zorunda kalacaklar.

Başka şekillerde de Türkiye, uzun süredir altında ezildiği devletlerin vesayetinden yakasını kurtardı ve şimdi bağımsız bir devlet olarak neler yapabileceğini gösterme fırsatına sahip olacak.

Her şey yitirilmiş gibi gözükürken Mustafa Kemal, arkadaşlarını bir araya getirip mutlak bir yenilgiden bir zafer çıkarmak için çabalamaya başladığından beri liderlerine yeni ve ateşli bir milliyetçilik ruhu aşıladı.

Bu ruh, henüz yüzleşmediği ekonomik ve sosyal yapılanmanın denemeleri ve zorlukları karşısında da onu ayakta tutabilir. Fakat başaracağından en çok şüphe duyanlar da Türkiye'yi en iyi tanıyanlar.

Türkiye'nin Avrupalı devletlerle eşit yasal bir zeminde bağımsız bir ülke olarak sahneye çıkışı, Japonya'nın Batı'nın bilimini ve örgütlenmesini elde etmeye çalışmasından bu yana görülen en ilginç deneyim oldu.

Eğer Türkiye bunu başarırsa, dünya tarilünde hemen hemen böyle bir öneme sahip olduğunu kanıtlayabilir.

Japonya gibi Türkiye de Doğu halkları tarafından şimdiden parlak bir örnek olarak görülüyor.

Bunu ne kadar çok başarırsa Avrupa'nın gücüne ve diplomasisine karşı gösterdiği cesurca meydan okumaya devam etme girişimlerinde o kadar istekli olacaktır.”

SUMMARY OF THE MAIN PARTS.

CONDITIONS FOR TURKEY.

LONDON, Monday.—*Reuter's* *Lausanne* correspondent, in giving a summary of the main points in which the treaty of peace differs from the draft treaty presented to the Turks on January 31, states that the treaty provides that the pre-war Ottoman public debt be distributed between Turkey and the territories detached from Turkey after the Balkan and the great wars, and that foreign post offices in Turkey be suppressed.

Conditions are provided under which the British Empire will enjoy the cession of the Anzac area, and that visits thereto shall be facilitated ; that all concessions duly granted to the Allied nations before October 29, 1914, be maintained ; that the Mudania Convention remain in force until the end of the evacuation of Constantinople and the Straits, subject to all measures being taken to avoid incidents, and subject to local agreements between the Turkish and Allied commanders during the evacuation opera-

Northern Star gazetesi yine 24 Temmuz'da anlaşmanın önemli ayrıntılarının bir özetini veriyor. *Reuters* kaynaklı haberde 31 Ocak tarihinde hazırlanan barış taslağı ile imzalanmış olan anlaşmada metninde değişen noktalar ele alınmış.

60 Dakikada Lozan Zaferi

Buna göre öncelikle imzalanan anlaşmada Osmanlı'dan kalan borçların Türkiye ile Osmanlı Devleti'nin Balkan ve Dünya Savaşı'nda kaybettiği toprakları arasında bölüştürüldüğü aktarılıyor.

Türkiye'deki yabancı posta ofislerinin kapatılacağı tekrar belirtilmekte.

Gelibolu'daki mezarlıkların durumuna değinilmiş ve ziyaretlerin yabancılar için olanaklı duruma geldiği ifade edilmiş.

1914 öncesi verilen bazı imtiyazların kaldığı hatırlatılırken, İstanbul'un tahliyesine kadar Mudanya ateşkesi maddelerinin yürürlükte olacağı aktarılmış.

Boğazlarla ilgili ise yine Boğazlar Sözleşmesi'ne değiniyor gazete ve Türkiye'nin boğazlardan serbest geçişi sağlamayı üstlendiği belirtilmiş.

"PAX!"

Great Rejoicing at Lausanne

LONDON Wednesday.

Reuter's, Lausanne correspondent:—
The Treaty has been signed, the ceremony being celebrated by a banquet to the conference delegates at the Palace Hotel, where the word "Pax!" suddenly appeared on the roof in big illuminated letters. There were pealings of church bells, hoisting of flags on all the public buildings, and a display of illuminations in the evening. The only discordant note was from Yugo Slavia, whose delegates abstained from signing the peace treaty on the ground that a portion of the Turkish debt devolving on Yugo Slavia was excessive and asking for three months to consider the matter.

Addressing the delegates to the con-

25 Temmuz'da yani anlaşmanın imzalanmasından bir gün sonra konferanstan haberler gelmeye başlıyor. *Cootamundra Herald* gazetesi, Lozan'daki *Reuters* muhabirinden aktardığı habere *Sulh* başlığı atmış durumda.

60 Dakikada Lozan Zaferi

Anlaşmanın Palas Otel’de bir şölen gibi kutlandığı yazılırken; salonda büyük ışıklı harflerle *sulh* yazısının belirdiği de aktarılıyor.

Akşam binalar üzerinde bayrakların çekildiği, ışıklı gösterilen yapıldığı ve çanların çalındığı belirtilmiş.

Kutlamalarda İsviçre Başkanı’nın, Lozan’daki müzakerelerde temsilcilerin iyi niyetli ve akli başında bir şekilde tüm engellerin üstesinden geldikleri için tüm dünyanın kendilerine minnettar olduğunu açıkladığı da aktarılmakta.

LAST STAGE.

SIGNING OF LAUSANNE TREATY.

CONFERENCE AT AN END.

LONDON. Monday.—The Lausanne correspondent of the "Daily Mail" states that the curtains will be ringing down on the conference to-day with the signing of the treaty.

Most elaborate police precautions are being taken.

A hitch has occurred in the negotiations between the Americans and the Turks for a separate commercial treaty, which may involve an indefinite postponement of the negotiations.

Northern Star gazetesi ise *Daily Mail* gazetesinin, anlaşmanın imza edilmesiyle artık perdenin kapandığı yani bir dönemin sona erdiği (yani savaş dönemi) ifadelerini kullandığını aktarıyor.

Türklerle Amerikalılar arasında ayrı bir ticaret anlaşmasıyla ilgili bazı aksamaların bulunduğu da belirtilmekte.

60 Dakikada Lozan Zaferi

Turkish Treaty

Most Humiliating Peace

Lloyd George's Outburst

LAUSANNE. July 24.

The peace treaty between the Allies and Turkey will be signed to-day, the President of Switzerland (Dr. Scheurer) presiding at the ceremony.

CONSTANTINOPLE. July 24

A week's celebrations will begin to-day. The city is beslagged and mosques illuminated. Torchlight processions have been arranged.

Basında Lloyd George'nin Lozan Anlaşması'na kustuğu öfke, son hızıyla aktarılmaya devam ediyor. *The Telegraph* gazetesi, *Türk Anlaşması En Aşağılayıcı Barış* başlığı atmış durumda ki bu ifadeler, bizzat Lloyd George'nin kendi ifadeleriydi.

THE SIGNATURES ARRANGED.

LAUSANNE, July 24.

The Peace Treaty will be signed to-day, the Swiss President (M. Scheurer) presiding at the ceremony.

CELEBRATION IN TURKEY.

CONSTANTINOPLE, July 24.

A week's celebrations will begin to-day. The city is beflagged, and the mosques will be illuminated and torchlight processions take place.

A HUMILIATING PEACE.

LONDON, July 24.

Mr. Lloyd George at a private dinner attended by National Liberals, said:—"The Government came into office upon a policy of greater friendship towards France. The sequel is a broken, or, at least, an impaired Entente, and the most humiliating peace with Turkey that this country has ever signed."

Examiner gazetesi Türkiye'de Kutlama başlığı altında İstanbul'un bayraklarla donatıldığını ve camilerin ışıklandırılacağını yazarken, hemen altta Aşağılayıcı Bir Barış başlığıyla Lloyd George'nin açıklamaları veriliyor...

George, liberallerle katıldığı bir akşam yemeğinde müttetikler arasındaki ittifakın bozulduğunu ve böylece İngiltere'nin imzaladığı en aşağılayıcı barış anlaşmasının Lozan Anlaşması olduğunu açıklıyor.

60 Dakikada Lozan Zaferi

PEACE SIGNED

Last War in Europe Now Ended

LAUSANNE CELEBRATES

Jugo-Slavia Objects to Her Share of Turkish Debt

(Reuter's Telegrams)

LONDON, Tuesday Night.

The peace treaty between Turkey and the Allied powers has been signed at Lausanne.

The Sun gazetesi, anlaşmaya dair *Barış İmzalandı*, *Avrupa'daki Son Savaş Bitti* başlıkları atmış. Gazete, önceki haberlerde yine İngiltere kaynaklı haberleri aktarmış durumda.

THE DAILY STANDARD, THURSDAY, JULY 26, 1923.

TURKS WIN OUT AT LAUSANNE

Treaty Signed and City Is En Fete.

Ismet Alleged to Have Eyes on Ambassadorship as Reward.

AUSTRIAN CABLE SERVICE

London, Wednesday.

After 174 days' negotiations the Lausanne Treaty, consisting of 18 documents, has been signed.

When the Swiss President concluded his speech all the delegates rose and shook hands.

Lausanne is en fete with flags, flowers, and bonfires.

London, Wednesday.

The "Times," in a leader, says: "Compared with almost any modern treaty that of Lausanne is a model of generosity, justice, and completeness. Their victory may well seem incredible to the Turks. The now Turkish nationalism, employing methods akin to those of Abdul Hamid II. in his palmiest days, successfully withstood the united forces of Western diplo-

macy, and won the men to reconstitute the life of the country according to their hearts' desire. The Allies carried their conciliatoriness to an unprecedented extreme. The Turks, knowing the Allies' united front, more often resembled an echelon than a straight line, did not fail to take advantage of the situation."

The paper applauds the uprightness and ability of Ismet, and considers the compulsory exchange of populations and the fate of the Armenians the two black spots. It also is uncertain as to what use Turkey will make of her freedom.

"Are we to believe, because we negotiated as between equals, that Turkey, by some miracle, has become a civilised power?" it asks.

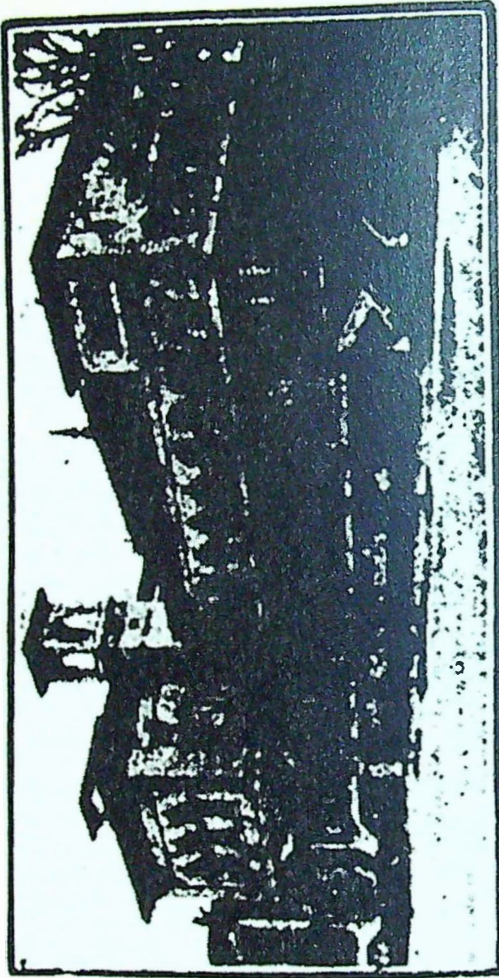
26 Temmuz'a gelindiğinde *Daily Standart* gazetesi, *Türk-ler Lozan'da Kazandı* başlığı atıyor. 174 gün sonra toplamda on sekiz dosyadan oluşan anlaşmanın imzalandığını yazıyor gazete.

Devamında bir gün önce *The Times* gazetesinden haberi-ni aktarıyor ve şu ifadelere yer veriyor:

"Hemen hemen tüm modern antlaşmalarla karşılaştırıldığında Lozan bir cömertlik, adalet ve bütünlük modelidir. Türklerin zaferi Türklere şaşırtıcı gelebilir.

Abdülhamid'in başarılı günlerindeki benzer yöntemler kullanan yeni Türk milliyetçiliği, Batı diplomasisinin birleşmiş güçlerine başarıyla karşı koydu ve kalplerinin tutkularına göre ülkelerinin yaşamını yeniden düzenleyecek özgürlüğü kazandı."

WHERE PEACE WAS SIGNED

The University of Lausanne, where the Peace Treaty between the Allies and Turkey was signed, thus ending the last of the wars started in Europe in 1914.

New Castle Sun gazetesini ise Lozan Üniversitesi'nin bir fotoğrafına yer vermiş.

PEACE IN THE NEAR EAST.

Dawn usually breaks in the East or pretty near it. The dawn of Peace for the world is seen to-day in the Near East, the Lausanne Conference having ended, after many tedious days, in the signing of the Peace Treaty between the Turks and Greeks and the other Powers concerned. For a long time past we have had the tragi-comedy of the bellicose Turks appearing to hold the Allies at defiance—the hectoring was nearly all on their side, or so it seemed in the cabled reports. But this bravado was not because Jeshurun felt he had waxed fat enough to kick; it was simply due to the divisions amongst the Powers, notoriously Great Britain on one side and France on the other. The bold bad Turk played off one against the other, and waited to see how the cat was going to jump in Central

The Mercury gazetesini Lozan’la ilgili uzun ve geniş yorumlara yer veriyor. Doğu’da Barış başlığı attığı haberi özetle şöyle:

“Şafak genelde ya doğuda ya da ona oldukça yakın bir yerlerde söker. Bugün dünya için şafağın Yakın Doğu’da söktüğü görülüyor. Oldukça sıkıcı günlerin ardından Türkler, Yunanlar ve diğer devletler arasında barış anlaşması imzalanmasıyla Lozan Konferansı sona erdi.

Uzun zamandır müttfiklere meydan okur vaziyette görünen kavgacı Türklerin trajikomedisine tanıklık ediyoruz.

ruz.

Kabadaylık eden onlardı ya da gelen bilgilere bakılırsa öyle görünüyor.

Fakat bu kabadaylık, Yeşurun'un tekmeyle basacak kadar⁵ kendisini ağırlaştırmış hissetmesinden değil devletler arasındaki bölünmeden kaynaklanıyordu. Bu devletlerden biri, dile düşmüş İngiltere, diğeri Fransa idi.

Cesur kötü Türk, tarafları birbirine düşürdü ve kedinin Orta Avrupa'ya nasıl zıplayacağını görmek için bekledi.

Gecikmenin son krizi ise Yunanistan'ı, Anadolu'daki kendi özel sığınağında Türk'e karşı monarşik askerî gösterisinin başarısızlığından sonra çok ağır bir şekilde hırpalanmaktan kurtarmanın zorluğundan kaynaklanıyordu.

Sonunda Yunanistan'ın Anadolu'da yapılan tahribattan dolayı 'manevi sorumluluğu' kabul etmesi ve tazminat ödeyemeyecek kadar yoksul olduğu için Türkiye'ye toprak vererek bu tazminatı karşılaması kararlaştırıldı.

Böylece Türkiye, Arda nehrinden Meriç'e bir sınır ile uzanan 'Karaağaç üçgen bölgesini' elde etti.

⁵ Tesniye, bölüm 32/15'ten alıntı yapılmış. İngilizcesi şu şekilde: "But Jeshurun waxed fat, and kicked: Thou art waxed fat, thou art grown thick, thou art become sleek; Then he forsook God who made him, And lightly esteemed the Rock of his salvation." Türkçesi çeşitli kaynaklarda şu şekilde çevrilmiş: "Fakat Yeşurun semirdi ve sahibini tepti; Doyunca yağ bağladı, ağırlaştı. O zaman kendisini yaratan Tanrı'ya sırt çevirdi."

Bu durum yani bu üçgen bölgenin Ege Denizi'ne hesaplı bir çıkış olarak kendisine taahhüt edilen Bulgaristan'ın keyfini kaçırdı ki burası daha önce onlara aitti.

Bu devir, Arda nehri ile Lüle Burgaz arasındaki demiryolunun Türk topraklarından yedi veya sekiz mil geçeceği anlamına geldiği için bu sorun bir tehlike olarak ortaya çıktı ve müttefikler bu hattı Milletler Cemiyeti'ne dâhil ederek orta yolu buldular.

Yeni yöneticilerinin idaresi altında olacak budanmış bir Türkiye bundan böyle iyileşmek için bir şansa sahip olacak ve Yunanistan kendi hâline bırakılacak.

Genel olarak bu değişimler, şimdiye kadar Yakın Doğu'da süregelen durumu iyileştirmelidir.

Fakat anlaşmanın imzalanmasıyla asıl memnuniyet verici olan şey, müttefiklerin birbirine düştüğü oyunun sonuna gelinmiş olmasıdır ki bu durum, uluslararası şartlar dâhilinde akılcı başında olmak konusunda iyileşmeye yaklaştığımızı göstermektedir.”

Gazetenin çok çeşitli imalar taşıyan bu ifadeleri, şüphesiz ibretlik tir ancak pek de yeni olmasa gerektir.

Nitekim net bir şekilde müttefikler arasındaki ayrılığın bozulmasından şikâyet edilmektedir. Türkiye'nin bağımsızlığını kazanması ve kendini yeniden güçlendirebileceği bir yola adım atmış olması, gazetenin dikkatinden kaçmamıştır.

Son ifadelerinde ise gazete şüphesiz yabancı devletlerin aklını başına alması gerektiğini, Türkiye'ye karşı yapılan hatalardan ders alınmasını ve müttefikler arasındaki birliğin bozulmasını tavsiye etmektedir.

EASTERN PEACE.

GRATIFICATION IN INDIA.

MAHOMEDANS SATISFIED.

LAHORE, Wednesday. — The Indian Government has cabled the British Government expressing deep gratification at the Lausanne peace treaty, which has gratified all concerned, and assuring the Government that these feelings are shared by all Mahomedans in India.

IRAQ AND PALESTINE.

FORCES BEING REDUCED.

LONDON, Wednesday. — Captain W. G. A. Ormsby-Gore (Under-Secretary for the Colonies), speaking on the Colonial Office Estimates in the House of Commons, mentioned that, with the signing of the Lausanne Treaty, Turkish rights in Iraq and Palestine had practically ended. He announced that three battalions were leaving Iraq immediately, while the Palestine garrison was also being reduced.

60 Dakikada Lozan Zaferi

27 Temmuz'da *World* gazetesi *Müslümanlar Memnun* başlığı atmış durumda. Hem Millî Mücadele'ye hem de Lozan sürecine olan ilgisini hiç yitirmeyen Hindistan'daki Müslümanların barışın imzalanmasından duydukları mutluluğu hükûmetleri aracılığı ile İngiliz hükûmetine bildirdikleri aktarılmakta.

Hemen alttaki başlıkta verilen haberde ise Türklerin Irak ve Filistin üzerinde öne sürdükleri egemenlik haklarının sonlandığı ifade edilmekte.

Gazete, Koloni Ofisi'nden gelen bilgiye göre anlaşmanın imzalanmasıyla İngilizlerin Irak ve Filistin'deki kuvvetlerini derhal tahliye etmeye başladıkları aktarılıyor.

Gazetenin bir alt başlığında ise Dışişleri Sekreteri Ronald McNeill'in, Türkiye ile diplomatik ve konsolosluk ilişkilerinin anlaşmanın İngiltere tarafından onaylanmasından sonra yeniden tesis edileceğini açıkladığı aktarılmakta.

LLOYD GEORGE

TO-MORROW'S ARTICLE.

Dealing With the Lausanne Treaty.

LONDON, Thursday.—Mr. Lloyd George's twenty-third article, for publication on Saturday, deals with the Lausanne treaty.

LAUSANNE TREATY.

REVIEW BY MR. LLOYD GEORGE

The Lausanne Treaty, which he already has declared to be the most humiliating peace that Britain has ever signed, forms the subject of Mr. Lloyd George's twenty-third article, which will be published in the "Courier" to-morrow.

27 Temmuz itibarıyla tüm Avustralya basınında Lloyd George'nin yapacağı açıklamaların bir duyurusunun yapıldığını bu noktada ifade etmek lazım. Basın kelimenin tam anlamıyla George'nin açıklamasına kilitlenmiş durumda.

TRIUMPH OF TURKEY

THE GAINS OF LAUSANNE.

ALLIES LANDED HIGH AND DRY.

Sorry Story of Desertion and Lost Opportunities.

(Copyright in Australia by the Australian Press Association, in England by the "Daily Chronicle." Reproduction in whole or in part prohibited).

THE CUNNING TURK

His "Triumph" at Lausanne

WHAT WILL HAPPEN NEXT?

Ertesi gün Avustralya basını çalkanlanıyor. George'nin açıklamaları farklı başlıklarla hemen tüm gazetelerde verilmekte. Bu iki başlık, *Tweed Daily* ve *Daily Telegraph* gazetelerinden...

Birinde *Türk Zaferi* başlığı atılırken, diğerinde *Becerikli Türk'ün Lozan'daki Zaferi* ifadeleri kullanılmış

TURKS' NEW ERA

Good Friends With All

ISLAM LEADER'S MANIFESTO

(REUTER'S.)

LONDON, July 27.

A manifesto by Aga Khan, the leader of the Indian Moslems, is being published throughout Islam, emphasising that the Lausanne Treaty reveals the earnest desire of Great Britain and

The Mail gazetesini Hint Müslümanların lideri konumunda olan Ağa Han'ın bütün İslam âlemine duyurduğu manifestoyu aktarıyor.

Gazetede *İslam'ın lideri* olarak tanımlanan Ağa Han'ın anlaşmadan övgüyle bahsettiği ve bu anlaşma sayesinde İslam dünyasının ve Türkiye'nin Batılı devletlerle dost olabileceğine işaret ettiği aktarılıyor.

Bu manifesto bir önceki çalışmadan da hatırlanacaktır. Nitekim İngiliz basınında özellikle 29 Temmuz tarihli *Sunday Pictorial* gazetesinde detaylı bilgileri görmek mümkün olmuştu. Şu noktada Ağa Han'ın açıklamalarını önceki çalışmadan aktarıp bir kez daha hatırlamakta fayda olacaktır...

"Açıklamalarının başında Ağa Han; İsmet Paşa'nın Lozan'da, basında duyurulduğu gibi sürekli engeller çıkaran bir adam olmadığını, bilakis Paşa'nın çok net itirazlarda bulunduğunu ve tam bağımsızlığı talep ettiğini; Letonya, Estonya ya da Litvanya gibi ülkelere tanınan bağımsızlığın Türkiye'ye tanınmasının haklılığını hatırlatıyor.

Ağa Han'ın önemli vurgularının başında, ortaya çıkan yeni Türkiye'nin Batı'nın aşağıladığı ve ezdiği Türkiye olmadığı, yeni Türkiye'nin bundan böyle Batı'nın küçümsemelerine tahammül etmeyeceği vurgusu geliyor.

Fakat bununla birlikte Han, Lozan'da Türklere yapılan fedakârlıktan dolayı da Batı halklarının pişmanlık duymaması gerektiğini nitekim yeni pazar ve ticaret arayışları için Türkiye ile beraber diğer Müslüman milletlerin de seçilebileceğini çünkü tüm ticari engellerin kalktığını hatırlatıyor ve Lozan'ın sadece devlet adamlarının değil aynı zamanda Batı halklarının da bir açılımı olduğunu ifade ediyor.

Ağa Han Müslümanlara yönelik açıklamalarında ise Türkiye'nin yardıma ihtiyacı olduğu, sağlık hizmeti ve çocuk yardımlarının yapılması gerektiği çağrısında bulunuyor.

En önemli vurgularından biri de kapitülasyonlarla ilgili. Han, kapitülasyonların kaldırılmasının yerinde bir karar olduğuna ve Türkiye'deki yabancılara tanınan uygun-suz ayrıcalıkların 16. yüzyıla ait olduğuna işaret ediyor.

Buna istinaden Türkiye'ye zaman verilmesi gerektiğine ve yabancılara açısından durumun olumlu olacağına inandığını aktarıyor.”

Ağa Han'ın açıklamalarının uzun süre basında yer edindiği de ifade etmeli. Han'ın özellikle “*Lozan Anlaşması, Batılı bir devlet ile bir Müslüman milletin eşit şartlar altında yaptığı ilk anlaşmadır.*” şeklindeki vurgusu, basında günlerce yankılanmış durumda.

LAUSANNE TREATY

SUCCESION OF ALLIED DISASTERS.

"A BAD RULER—BUT THE PRINCE OF ANGLERS."

MR. LLOYD GEORGE'S BITTERNESS AGAINST TURKEY.

TELLS OF PACT TO PARTITION OTTOMAN EMPIRE.

TURKISH PEACE TREATY

A COMPACT OF DISGRACE

**HOW FATE PLAYED FOR THE
TURK.**

FROM SEVRES TO LAUSANNE.

Lloyd George'nin tarihi açıklamalarıyla ilgili farklı başlıklar da atılmaya devam ediyor.

World gazetesi anlaşılmaya dair *Art Arta Gelen Müttefik Felaket* ifadeleri yer veriyor. Gazete, müttefik devletlerin üst üste yaptıkları hatalara dikkat çekerken; *Kalgoorlie Miner* gazetesi ise *Utanç Sözleşmesi* ifadesini kullanmış.

60 Dakikada Lozan Zaferi

SATURDAY, JULY 28, STORY OF LAUSANNE. IED NEGOTIATIONS WITH TURKS. TREAT TURNED INTO ROUT. Way in Which Lloyd George Views It	LAUSANNE. Contrast with Sevres TURKISH METHODS THE GREEK TRAGEDY.
MR. LLOYD GEORGE ON THE LAUSANNE TREATY. THE WILY TURK. HE PLAYED THE NATION LONDON, July	THE TURKISH TREATY. Comment by Mr. Lloyd George Triumph for the Turk

Advocate Lozan'ın hezimete dönuştüğüünü yazarken, *Sydney Morning* gazetesi ise Yunan Trajedisi başlığı atıyor.

Altteki görselde *Daily News* Kurnaz Türk Nasıl Milletlerle Oynadı başlığını atmış. *Mercury* gazetesi ise Lozan'ı Türk Zaferi olarak tanımlamış.

"TURKS' UNAIDED VICTORY"

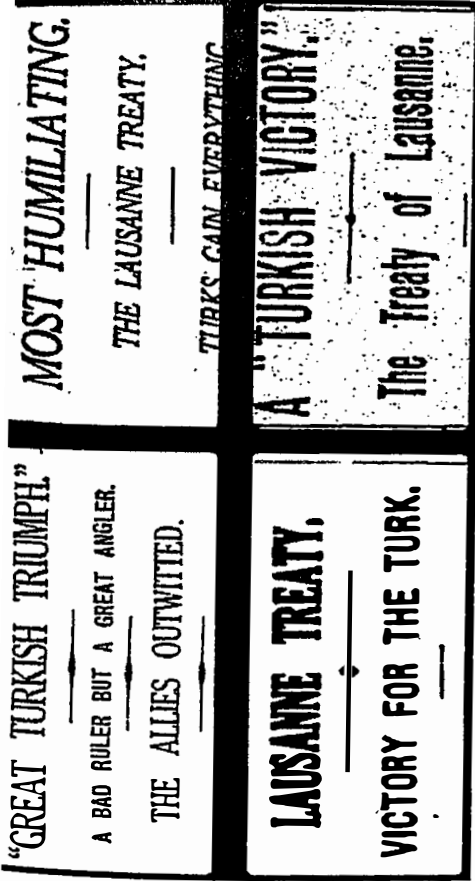
(AUSTRALIAN CABLE SERVICE)

WASHINGTON, Friday. United States officials admit that Mr. Joseph Grew, unofficial American observer at Lausanne, may make a separate treaty with Turkey before the week-end. The date of what may be signed will be ready to-morrow. Ismet Pasha, who had an all-night conference with Mr. Grew, expects to return to Angora next week. He hopes to secure the appointment of a Turkish Ambassador at London as a reward for the favourable treaty he secured at Lausanne.

Commenting on the treaty, the New York "World" says the Turks unaided have won a victory for their nationalism which the Central Powers in military alliance could not win with their armies. It is fitting that salvoes in Constantinople should celebrate the signing at Lausanne, and the news that the 10% Turkey has won the war against the Allies which she began in 1914. The New York "Times" declares that the only occasion for rejoicing regarding the outcome of the present conflict that

Daily Mail gazetesi, Türklerin yardım görmeden/kendi başına bir zafer kazandığını yazmış. İfadelerin kaynağı Amerika basınından *New York World* gazetesi olarak gösterilmiş ve şu önemli ifadeye yer verilmiş:

"Türkler, askerî ittifak içindeki merkez devletlerin ordularıyla kazanamadıkları bir zaferi, yardım almadan milliyetçilikleri ile kazandılar."

Lozan
Anlaşması
üzerine sırasıyla
Advertiser Büyük
Türk Zaferi,
Brisbane Courier
gazetesi *En*
Aşağılayıcı
Anlaşma Lozan
Anlaşması,
Türkler Her Şeyi
Geri Aldılar,
Argus Lozan
Anlaşması Türk
Zaferi ve son
olarak *The Age*
gazetesi *Bir*
Türk Zaferi
başlığı atmış.

The Daily News

PERTH, WESTERN AUSTRALIA

MONDAY, JULY 30, 1923.

TOPICS OF THE DAY

LLOYD GEORGE AND LAUSANNE.

Mr. Lloyd George, M.P., is a very different person from Mr. Lloyd George, Prime Minister. From the time of his defeat the

Avustralya basınında Lloyd George'nin açıklamaları o kadar konuşulmuş durumda ki 30 Temmuz'da *Daily News* gazetesi George'nin ağır ithamlarına karşı bir eleştiri getiriyor. Açıkçası bu eleştiri, beklenen bir tavidir.

Gazete, George'nin açıklamalarına karşı özetle şunları yazmış:

"Parlamento üyesi olan Bay Lloyd George ile Başbakan olan Bay Lloyd George birbirinden çok farklı kişiler. (...)

Kendisi yulardır milletlerin meclislerinde Britanya'nın ideallerini yürütecek bir konumdaydı ve o günlerde hiç kimse, onun görüşlerinin Fransa'nınkiyle uyumsuz olduğunu düşünmezdi.

Pek tabii iki ulusun temsilcileri arasında düzenlenen çeşitli konferanslarda tam bir uyumun hüküm sürdüğü tekrar tekrar dile getirildi.

Ancak Bay Lloyd George, görevi sonlandıktan hemen sonra sözünü esirgmeden Fransa'yı ve Fransız devlet adamlarını eleştirmeye başladı.

Şu an George, Avrupa'nın talihsizliğini, 12 ay öncesine kadar uyum içinde çalıştığına inandığımız adamlara bağlıyor. Hatta öylesine fena hâlde karamsar birine dönmüş vaziyette ki barışın temellerinin yeniden sağlanması konusunda medeniyetten umudunu kesmiş durumda.

En son gösterdiği öfke patlaması, Lozan'da yapılan her şey ile alay etmek üzerine oldu.

Herkes Türklerin blöfçü olduğunu ve müttefik halkların temsilcileriyle yaptıkları zeka savaşında en iyi neticeyi aldığını kabul etmeye hazır.

Fakat Bay Lloyd George Lozan masasının etrafında toplanan müttefik diplomatların çaresizce alt edildiğine, yaptıkları bu barışla tamamen bir hezimete uğradıklarına ve bu barışın gelecekte bir gün daha başka sorunlara yol açacağına inanmamızı istiyor.

Lozan'da gerçekte neler olup bittiğini değerlendirmek şüphesiz zor. Fakat Kral'ın, Sultan'a dini açıdan bağlılığı bulunan tebaasından gelen övgü dolu karşılığa bakılırsa yapılan bu barışın Britanya ve dominyonları için bir anlamının olduğu açıkça görülmekte.

Bunların dışında Bay Lloyd George, dört yıl önce imzalanmış olmasına rağmen dünyayı kaosa götüren başka bir barış anlaşmasının sorumluluğunu kabul etmeyi reddedemez.

Bundan hiç de az olmayan bir sorunla Lozan'da uğraşmak zorunda kalanlara taş atılmamalı.

Bay Lloyd George, gösterdiği tüm dehaya rağmen Lozan hikâyesinin devlet adamlarının basiretsizliğinden, hainliğinden, bencilliğinden ve korkaklığından başka bir şey olmadığını söylemekle, alelade bir politikacı olarak görülme tehlikesiyle karşı karşıyadır.

Üstelik bunu, bizzat kendisi kaderin en zalim bir tutum içinde olduğunu kabul ederek söylüyor.

Razı gelmemek ve eleştirmek ne kadar kolay...

George diyor ki 'Eğer Başkan Wilson Türkiye ve Ermenistan ile ilgili başarılı olsaydı, kim bilir anlatılacak ne farklı bir hikâye olurdu...'

Evet. Başkan Wilson Versay'da başarılı olsaydı, kim bilir anlatılacak ne farklı bir hikâye olurdu...

Lozan Anlaşması'nın Versay'dan daha vahim bir anlaşma olduğu kanıtlanırsa, o zaman gerçekten de dünya için uğursuz bir gün olacaktır."

Violent Greek Attack

LONDON, July 30.

The "Daily Express" Athens correspondent says that the anti-Venizelist newspapers most violently attack Mr. Lloyd George for his recent article stating that disaster always came to the Greeks when they refused M. Venizelos' guidance. They say that Mr. Lloyd George should blush at the thought of Greece. He drove the Greeks into the Turkish war by abuse and lies, and promising mountains one day while refusing crumbs the next. He advised Greece to launch a costly offensive and instructed Marquis Curzon to write to M. Gounaris insisting on the maintenance of the Greek army in Asia Minor. Greece had to pay dearly for this—so dearly that they might well curse Great Britain instead of its ex-Premier.

STRONG ITALIAN COMMENT.

ROME, July 31.

The "Giornale d'Italia," commenting on Mr. Lloyd George's speech on Lausanne, says:—"The ex-Premier seems to forget that he is responsible for the Greek reverse. It was Mr. Lloyd George who sent the Greeks to Smyrna, thus violating the treaty of San Giovannia, which assigned Smyrna to Italy. It is impudent on his part to speak of Italy's renouncement of her position. Unfortunately, Baron Sonnino had not only to contend with Mr. Lloyd George, M. Clemenceau, and Dr. Wilson, who preferred Greece to Italy, but he was not properly supported by public opinion in Italy, which was poisoned by propaganda. Mr. Lloyd George had better keep silent. He is the real author of the treaty of Lausanne, which is bringing the Turks back to Europe."

Ancak 1 Ağustos tarihli haberlere bakıldığında görünen o ki George'ye gösterilen tepkilerin Avustralya basınıyla sınırlı kalmadığı görülmüyor. Nitekim *Examiner* ve *Daily Express*, Lloyd George'nin açıklamalarına İtalyan ve Yunan basınından sert tepkilerin geldiğini aktarıyor...

Hatırlanacağı üzere George, açıklamalarında Yunanları Venizelos üzerinden eleştirmiş ve Yunan halkının Venizelos yerine Kral Konstantin'i seçmekle Yunanların tarihi bir hata yaptığını vurgulamıştı.

Bundan ötürü George'ye tepki gösterenler, Venizelos karşıtları olmakta.

Daily Express gazetesinin Atina muhabirinin aktardığı habere göre Yunanlar, Lloyd George'yi çok şiddetli bir biçimde eleştiriyor ve *"Bay Lloyd George, Yunanistan'ı düşündükçe kendisinden utanmalı. Yalanlarla, hile ve boş vaatlerle Yunanları Türklerle savaşa sürükledi. Yunanistan'a pahalı bir taarruz başlatmasını tavsiye etti. Yunan ordusunun Batı Anadolu'da bulunması konusunda Gounaris'le iletişim kurması için Curzon'a talimat verdi ve Yunanistan bunu pahalıya ödemek zorunda kaldı. Öylesine pahalı ki bu yüzden Yunanistan, Lloyd George yerine İngiltere'ye lanet edebilir."* yazıyor.

Diğer haberde ise *Ağır İtalyan Eleştirisi* başlığı atılmış haberde ve Roma gazetesi *Giornale d'Italia* haberi aktarılmakta.

Haber şöyle aktarılıyor:

"Eski Başbakan, Yunan yenilgisinden sorumlu olduğunu unutmuş gözüküyor. Yunanları İzmir'e gönderen Lloyd George'ydi ve böylece İzmir'i İtalya'ya bırakan San Giovannia Anlaşması'nı ihlal ediyordu.

İtalya'nın bundan feragat etmesi ile ilgili Lloyd George'nin konuşması küstahlıktır.

Ne yazık ki Baron Sonnino, sadece Yunanistan'ı İtalya'ya tercih eden Lloyd George, Clemenceau ve Dr. Wilson ile uğraşmak durumunda olmadı; üstüne

60 Dakikada Lozan Zaferi

propagandalarla zehirlenmiş İtalyan kamuoyunun gerektiği gibi desteğini almaktan da yoksun kaldı.

Lloyd George çenesini kapasa iyi olur. Lozan Anlaşması'na ve Türklerin Avrupa'ya tekrar gelmesine sebep olan kendisidir."

Bunlar oldukça yerinde tespit ve karşılıklar olsa gerek. Nitekim *İngiliz Basınında Millî Mücadele ve Mustafa Kemal Paşa* adlı çalışmadan hatırlanacağı üzere İtalya'ya karşı duyulan bir öfke mevcuttu ve başta Amerika olmak üzere İngiltere ve Fransa, İtalyanların İzmir'den uzak tutulmasına önem veriyordu.

Doğal olarak George'nin Anadolu'daki durumdan yani Yunan yenilgisinden ve Türk zaferinden bahsederken İtalyanları suçlaması şüphesiz ikiyüzlüce bir tutumdur.

İtalyanlar da bunu fark etmiş olsa gerektir ki böyle sert bir karşılık vermişler ve Lloyd George'nin yaptığı yanlış seçimler yüzünden Lozan Anlaşması'nın imzalandığını vurgulamışlardır.

THE LAUSANNE TREATY

CRITICISED IN AMERICA.

A DEGRADING DOCUMENT.

WILLIAMSTOWN (Massachusetts), Saturday Night.—Sir Edward Gripp, lecturing before the Institute of Politics, called the Lausanne Treaty a degrading document. It is a victory for Turkey, and in its European aspects is like justice without her scales, hope without her anchor, and truth stone blind. He added that the most tragic part of the settlement is the lot of the Armenians and other Christians in Anatolia. Sir Edward Grigg added that England should work for the emancipation of the nations subject to the Turkish freedom of the Straits and the establishment of Constantinople as a free port, under the jurisdiction of the League of Nations.

Lozan Anlaşması Amerika'da Eleştirildi başlığı atıyor *Daily Telegraph* 6 Ağustos'ta.

Haber şöyle:

“Siyaset Enstitüsü önünde ders veren Sir Edward Gripp, Lozan Antlaşması'nı aşağılayıcı bir anlaşma olarak nitelendirdi.

'Bu Türkiye için bir zaferdir. Avrupa açısından terazisi olmayan adalet, dayanağı olmayan umut ve tamamıyla kör bir gerçeklik gibidir.'

Anlaşmanın en feci kısmının Anadolu'daki Ermenilerin ve diğer Hristiyanların kaderi olduğunu da sözlerine ekledi.

Sir Edward Grigg, İngiltere'nin, Türklerin Boğazlar'daki özgürlüğüne tabi olan milletlerin kurtuluşu ve İstanbul'un, Milletler Cemiyeti'nin yetkisi altında serbest bir liman olarak tesis edilmesi için çalışması gerektiğini de sözlerine ekledi.”

Haberde adı geçen Edward Gripp Amerika'da ders veren İngiliz barondur. Sözlükte Kenya valisi olarak görev yaptığı aktarılmaktadır.

Gripp'in bu sözleri aynı gün *Argus*, *Mercury*, *Telegraph*, *Advertiser* gibi pek çok gazetede aktarılmış durumda.

Kenya'dan bahsetmişken not olarak belirtmek lazımdır ki Avustralya basınında, Kenya'daki Müslümanlardan da Lozan'a övgülerin geldiği ve Lozan Anlaşması'nın hoş karşılandığı aktarılmaktadır.

LAUSANNE TREATY.

ISMET PASHA'S TRIUMPHAL RETURN.

TURKISH REJOICINGS.

Avustralya basınında 6 Ağustos'tan sonra Amerika'yla Türkiye arasında imzalanan anlaşma aktarılırken, 14 Ağustos sonrası İsmet Paşa'nın İstanbul'a *muzaffer* bir şekilde döndüğü ve geniş bir kalabalık tarafından coşkuyla karşılandığı aktarılıyor.

(Görsel: *Maryborough Chronicle*)

Bu tarihten sonra ise Lozan Anlaşması'na öfke kusan bir başka İngiliz siyasetçi Lort Birkenhead'in sözleri, tüm Avustralya basınında genelde *Tam Bir Teslimiyet* başlığıyla veriliyor.

Ancak Avustralya basınının attığı diğer başlıklardan belli başlı olanları da görmekte fayda var...

15 Ağustos'ta *Daily News* gazetesi Lozan Anlaşması Lord Birkenhead'i Korkutuyor, İngiliz Kazanımları Tamamen Teslim Edildi başlıkları atmış.

Telegraph gazetesi de Tam Teslimiyet, İngilizler Lozan'da, Lord Birkenhead'in Eleştirisi başlıkları atmış.

The *Geraldton Express* gazetesi Türklere Tam Teslimiyet, Lozan Anlaşması başlıkları atmış.

VS, WEDNESDAY, AUGUST 15,

THE LAUSANNE TREATY

APPALS LORD BIRKENHEAD

"COMPLETE SURRENDER OF BRITISH INTERESTS"

Complete Surrender

British at Lausanne

Lord Birkenhead's Criticism

LONDON, August 14.

COMPLETE SURRENDER TO THE TURKS.

THE LAUSANNE TREATY.

LORD BIRKENHEAD'S DECLARA- TION.

London, August. 15.

16 Ağustos'a gelindiğinde *Brisbane* gazetesi
Tam Teslimiyet, Lozan Anlaşması, Her Şey Kaybedildi başlıkları atmış.

Argus gazetesi,
Türkiye ile Anlaşma, Çıkarlardan Teslim Edildi başlıkları atmış.

Young Witness gazetesi, *Lozan Anlaşması-İngiltere'nin Büyük Fedakârlığı* başlıkları atmış.

The Age gazetesi de yine attığı başlıkta *İngilizlerin haklarının bırakıldığını, vazgeçildiğini, feragat edildiğini* vurgulamış.

"COMPLETE SURRENDER."

**THE LAUSANNE
TREATY.**

"ALL IS GONE."

**TREATY WITH TURKEY.
SURRENDER OF INTERESTS.**

LAUSANNE TREATY

Lord Birkenhead Appalled.

BRITAIN'S GREAT SACRIFICE.

AUGUST 16. 1923.

THE LAUSANNE TREATY.

British Rights Surrendered.

LORD BIRKENHEAD INDIGNANT.

LONDON, 14th August.

**Alman Basınında
Lozan Anlaşması
Üzerine Çıkmış
Haber Örnekleri**

Alman Basınında Millî Mücadele ve Mustafa Kemal Paşa adlı eserde Dr. Ramazan Çalık, sadece Millî Mücadele Dönemi ile ilgili değil, ayrıca Lozan süreci üzerine de önemli ayrıntılara yer vermiş.

Dolayısıyla Alman basınında Lozan'ın imza edilmesi üzerine nelerin yazıldığını ve hangi noktalara dikkat çekildiğini bu çalışmadan aktarmak uygun olacaktır.⁶

Esasen Almanların Lozan sürecinde Türklerin tarafında olduğu bilinmekte. Ancak basına bakıldığında geneli olmasa da bazı gazetelerin İngiliz yanlısı olduğu ve bütünüyle kişisel yorumlarda bulunduğu görülüyor.

Bunun da ötesinde pek çok hususta Lozan Anlaşması'nın madde ve hükümlerine hâkim olunmadığı da sezilmekte.

Bunun sebeplerini tahmin etmek zor değil. Nitekim Almanya Lozan Anlaşması sürecine dâhil bir devlet değildi.

Bunun da ötesinde Fransa ile yaşadığı şiddetli sorunlar (ki bunlar önceki çalışmalarda belirtilmişti) Almanya'yı İngiltere'ye de yakınlaştırmış gözükmekte. Elbette bu kanıya basın üzerinden varılmakta.

Önceki çalışmalardan hatırlanacağı üzere 1918 sonrası Almanların, Ruslara ve Komünizm prensiplerine yakınlaştığı yönünde pek çok haber yapılmıştı.

Lozan sürecine bakışlarının ise yine dünyanın geri kalan devletlerinin basınlarıyla benzeştiği ancak çok kişisel ve bazı yanlı yorumların olduğu da görülmektedir.

⁶ Dr. Ramazan Çalık Bey'e, bu çalışmasından alıntı yapmama izin verdiği için teşekkürlerimi sunarım.

Örneğin, Lozan Anlaşması hükümleri hiç şüphesiz İngilizlerin ve hatta Avrupa'nın başarısızlığı olarak görülürken Boğazlar Sözleşmesi, bu noktada ayrılır.

Nitekim Lozan Boğazlar Sözleşmesi İngilizler açısından Rusya'ya karşı bir tertip olarak düzenlenmişti. Lozan sonrası Rusya'nın sözleşmeyi imzalayacağını açıklaması İngiltere'de memnuniyetten öte siyasi bir başarı olarak algılandı.

İşte Alman basını, "ilgili çalışmaya göre" anlaşmanın biraz da bu tarafla ilgili gibi gözükmektedir.

Barışın imzalanması sonrası 17 Temmuz tarihli *Vossische Zeitung* gazetesinin anlaşmaya ilişkin şu açıklamaları yaptığı aktarılıyor:

"Anlaşma şüphesiz İsmet Paşa'nın devlet sanatının büyük başarısı anlamına geliyor. Dış görünüm olarak askerî bir görünüme sahip olmayan sahip olmayan Türk generali, devlet adamlığı açısından günümüzde nadir bulunan büyük diplomatların arasına konabilir.

Tabii ki Paşa'nın, burada olağanüstü korunduğu göz ardı edilemez. O; ilk önce Fransa'nın, daha sonra İngiltere ve en sonunda Yunanistan'ın barış istemesini ve son olarak da Amerika'nın açık kapı doktrinini iyi değerlendirdi.

Fakat onun bu yardımdan faydalanma tarzı, bazı tarafsız gözlemcilerde büyük şaşkınlık oluşturdu. Hatta fizikî olarak eksik olmasına rağmen bi kulağı az işiten, kısa boylu ve dostça gülümseyen adam, diplomasiyi masallardaki kullanmasını bildi."

Julius Becker'in *Sevr Anlaşması'nın Revizyonu* başlıklı yazısı ise şöyle aktarılmakta:

“Dün akşam sona eren Sevr Anlaşması’nın revizyonu, Türkler için büyük bir başarı anlamına gelir. Türkiye, 1918’de yapılan söz konusu anlaşmanın revizyonunu yaptırmayı başardı.

Türkiye’nin başarısı; İngiltere’nin Yunanistan’a yeterli destek vermemesi ve Fransa’nın desteğiyle sağlanmadı. Zafer her şeyden önce temsilcilerinin tamamen yeni ve değişmiş temeller üzerine oturtulan devlet şekli gerçeğinin sonucudur.

Kral Konstantin’in ordularına karşı Türkiye’nin zaferi, onun yabancı esaretinden kurtulmasına yeterli olmadı. Özellikle bu esaret, yeni Türkiye’nin ağırlık noktasını Avrupa dışına kaydırmasını sağladı. Gereken başarı, bağımsız coğrafi yapısıyla elde edildi.

Sadece bu gerçek, Almanya’nın askerî ve millî siyasetiyle kıyaslamaları geçersiz kılıyor. Keza Türk milliyetçilerinin Alman veya diğer Batılı milliyetçilerle karşılaştırılmaları da aynı şekilde çocukçadır.

Eski imparatorluğu çok şuurlu olarak Türklerin çoğunlukta olduğu bölgelerle sınırlandıran, yeni devletini geliştirmek ve Avrupa’ya yakınlaştırmak isteyen diğer ülkelerdeki milliyetçilerle asla kıyas götürmeyen insanlar önümüzde bulunmaktadır.

Şartların avantajlarıyla yaşama yeteneğini göstermiş ve Lozan'daki temsilcilerinin diplomatik sanatıyla yeni Türkiye'nin ulaştığı her şey fevkalâdedir.

Fakat Mezopotamya, Suriye, Filistin, Mısır ve Karaağaç kaybedilirken Doğu Trakya'nın tekrar kazanılması, kaybı kesinlikle dengelemez. Fakat Kemal Paşa'nın temsilcileri, bu ülkeler üzerinde hak iddia etmek için uğraşmadılar. Onlar bu bölgelerden vazgeçtiler ve geleceğiyle ilgisiz olduklarını açıkladılar.

Bu sebeple tüm güçlerini yeni Türkiye'nin siyasi, kültürel ve mümkün olduğu kadar Osmanlı'nın son döneminde sahip olamadığı ekonomik bağımsızlığı kazanmak için harcadılar.

Onlar başkent İstanbul'u ve boğazları yabancı egemenliğinden kurtardılar. Gerçi boğazların uluslararası olmasını kabul etmek zorunda kaldılar fakat kapitülasyonlardan tamamen kurtuldular.

Bütün meslek arkadaşları için söylenemeyen, generalliği kadar iyi bir diplomat olan Türk General İsmet Paşa, Türkiye'nin ekonomik bağımsızlığını yeniden sağlamak ve geliştirmek için büyük bir başarı gösterdi.”⁷

Çalışmaya göre 25 tarihli *Neue Zürcher Zeitung* gazetesi Lozan ile ilgili yazısında, Sevr Anlaşması ile planlanan Türkiye ile yeni Türkiye kıyaslandığında, Türk diplomasisinin büyük bir başarı sağladığının göze çarptığını yazar ve şöyle devam eder:

⁷ *Vossische Zeitung*, 24 Temmuz 1923

“O dönem İzmir’in iç kesimleri bile Yunanistan’a söz ayrılmıştı. Bugün tüm Anadolu eksiksiz Türkiye’ye ait ve Balkanlar’da sınır, Karaağaç yanında Meriç’e dayanmaktadır. Marmara Denizi’nin ve Çanakkale’nin her iki yakası Türk yönetiminde bulunuyor.

Lozan’da ortaya çıkan Türkiye, her şeyden önce Anadolu yarımadasına sahip olduğuna sevinmeli. Siyasi olarak bu bölgede yaşayan Hristiyan azınlığın korunması gerekmektedir.

Ekonomik olarak devleti zor görevler bekliyor. Savaşın sonra yıkıma uğrayan ve tenhalaşan Anadolu toprakları yeniden düzenlenmeli ve işletilmelidir.

Bunun için Türkiye’nin, yabancı devletlerin finansal ve teknik yardımına ihtiyacı vardır. Bu sebeple yabancılara karşı medeni devlet olarak kendini göstermesi kendi menfaatine olur.

Ankara Sevr’den Lozan’a kadar yapamadığı büyük bir hamleyi gerçekleştirdi. Lozan barışı, siyasi olarak İngilizlerin başarısı olarak da değerlendirilmektedir çünkü Rusların Boğazlar Sözleşmesi’ni kabul etmesi İngiltere’de memnuniyet oluşturdu.”

Fark edileceği üzere Boğazlar Sözleşmesi’nin İngilizlerin Ruslara karşı bir zaferi olarak tanımlanması, Alman basınında da görülmektedir...

Gazetenin muhabiri olan Major du Bois’in, anlaşmanın imzalanmasından sonra İsmet Paşa’yla bir söyleşi yaptığı şöyle aktarılmakta:

“Lozan Anlaşması’nın imzalanmasından sonra General İsmet Paşa, Neue Zürcher Zeitung gazetesine izlenimlerini bildirirken çok neşeliydi. Türkiye’nin hakları için büyük mücadele verdiği oteli Lausanne Palas’ta beni büyük coşkuyla karşıladı. Kendisinin bana anlattıkları, ana hatlarıyla şunlardır:

‘Henüz imzalanan anlaşma bana büyük mutluluk verdi. Çünkü on iki yıldan beri savaşan Türkiye’ye barışın servetini getirdi.

Anlaşma ile bizi memleketimizde söz sahibi yapacak olan maddeler çok kıymetlidir. Bu durum daha önce yoktu. Yabancı ülkeler geçerliliğini kaybetmiş anlaşmalarla iç işlerimize karışıyorlardı.

Biz bağımsız ülkelerin kendilerini yönetme haklarının olduğuna inanıyoruz. Anlaşma bize büyük memnuniyet veren millî bağımsızlığımızı sağlıyor. Şu andan itibaren tüm gücümüzü ve enerjimizi barış içinde ülkemizin ekonomik gelişimine yoğunlaştırabiliriz ve sonuçlar alabiliriz.

Kapitülasyonların, gelişmemizin önünde aşılmaz engeller teşkil ettiğini biliyorsunuz. Bunlar, hem bizim lehimize hem yabancıların lehine kaldırıldı.

Kapitülasyonlar bazı küçük avantajın dışında yabancılar için de çok uygun değildi. Bugüne kadar yabancılar ve yerliler arasındaki ilişkileri olumsuz etkiledi ve adaletli olmayan muameleler dolayısıyla halklar arasında uyuşmazlık meydana getirdi. Şimdi bu süreç sona erdi.

Yabancı ve yerliler arasında iyi ilişkiler kurulacak ve hoş sonuçlar ortaya çıkacak.

Kapitülasyonlardan kazanç temin edenler mevcuttu. Bu kimseler (kapitülasyonların kaldırılmasından) şikâyet edeceklerdir çünkü onların kaldırılmasıyla kayıpları olacak.

Fakat bu herkes için mutluluk değil. Bunların aksine ben bir süre sonra her şeyin iyiye doğru gideceğini hissediyorum. Uzun yıllar normal durumun niçin sağlanılmadığı anlaşılamıyor.

Siyasi olarak art niyeti olmayan, barışın geleceğine ve çalışmalarına yoğunlaşan İsviçre halkı beni şaşırttı ve uluslararası arenada ilk sırayı aldı.

Türkiye, İsviçre ile ekonomik ilişkilerini geliştirmeyi çok arzu ediyor. Bu ilişkiler sadece ekonomik olacak, herhangi bir gizli amacı olmayacak.

Lozan'da bulunduğum süre içerisinde bir grup İsviçreli sanayici, ülkemizle ticari ilişkiler kurmaya teşebbüs etti. İli ülke arasındaki bu ilk temas sevindiricidir. İsviçreli bir komisyon, gelecek günlerde şartları yerinde incelemek için Türkiye'yi ziyaret edecek. Hükûmetimiz, onların işlerini kolaylaştıracaktır. Onların yapacağı bu seyahatin çok önemli sonuçlar doğuracağını ümit ediyorum.

İsviçre'de bulunduğumuz süre içerisinde çok memnun kaldık. Bu zaman zarfında yaşantınızı ve kültürünüzü müşahade ettim. Hükûmetinizi ve halkınızı tanıdım. Onlarla temaslarım esnasında Türkiye'nin meselelerinin halledilmesinde manevi destek buldum.

Savunduğum prensipler, özellikle millî bağımsızlık, İsviçre'nin yıllardan beri başarıyla götürdüğü mücadeleyle aynıdır. İsviçre'yi ve İsviçrelileri hiç unutmayacağım. Türkiye buradan kendine çok değerli örnekler alacak.'

İsviçre üzerine bu hoş sözlerden sonra bu hafta Ankara'ya geri dönecek olan General İsmet Paşa ile vedalaştım. Onlar memleketlerine çok büyük hizmette bulundular. Bu sebeple Türk temsilci heyetine İstanbul'a inerken muhteşem bir karşılama hazırlanması beklemektedir."

Çalışmada ayrıca şu şekilde bir dipnot aktarılıyor:

"Almanya'da eğitim gören Münir Orhan da Almanca olarak yazdığı Minderheiten im Osmanischen Reich und in der neuen Türkei, Köln 1937 adlı eserinde Lozan Anlaşması'nı şöyle değerlendirir:

'Lozan Barış Anlaşması, Türk halkının onaylanmış hayat hakkıdır. Bu, aynı zamanda bir millete hayat hakkının her zaman kendiliğinden verilemeyeceğini, bilakis onun kanla mücadele etme zorunluluğunun kesin ispatıdır.

Kaderi tarafından ağır şekilde imtihan edilen Türk halkı, düşmanlarıyla bu şerefli anlaşmayı yapabilmek için çok zor ve kanlı bir imtihanı başarmak ve çok uzun dikenli yolları aşmak zorundaydı.

Bu bakımdan Lozan Anlaşması Türkler için çok büyük anlam taşıyordu çünkü bu sadece maddelerden ibaret değil bilakis Türkiye'nin tam bağımsızlığını ve özgürlüğünü ilgilendiriyordu.

Kutsal, dokunulmaz bir belgedir ve Türklerin önünü açmaktadır. Fakat aynı zamanda konferans odasındaki masada oturanlar için bir halkın bir kalemle milletler cemiyetinden silinip atılamayacağını ikazdır. Müttefiklere ve Yunanlara karşı zafer olmasaydı Lozan'da diplomatik bir zafer olmazdı.’”

Neue Zürcher Zeitung gazetesinin, 28 Temmuz tarihli nüshasında, Lozan'dan memnun olmayanların da bulunduğunu yazdığı aktarılıyor. Haber şöyle:

“Avrupa’nın reddettiği suçluluğu aynı derecede bütün güçler taşıyor. Asıl sebep, bütün yükü Yunanistan’ın zayıf omuzlarına yükleyen Sevr Barış Anlaşması etrafındaki yetersiz dayanışmaydı. Diğerleri ise Kemalistlerle yapılan anlaşma ile Fransız askerinin Kilikya’dan çekilmesi ve aynı zamanda İngiliz devlet adamlarının doğudaki barış dengesini yanlış tahmin etmeleri idi. Avrupa ve Amerika’nun savaş yorgunluğuna ve külfetine bir de psikolojik durum ilave edildi ve bu doğunun işine yaradı. Savaş sonrası milletlerin idealleri değişerek maddi konular ön plana çıktı.

Avrupalıların hukukunu ve güvenliğini sağlayan kapitülasyonlar bütün devletlerin çabalarına rağmen korunamadı.

Kapitülasyonların kaldırılmasıyla Kemalistler büyük bir itibar elde etti. Yeni Türkiye, bugüne kadar kozmopolit yapıya sahip olan ve güvenliğini limanı vasıtasıyla sağlayan eski başkentten ayrılıyor.

Onun Avrupa devletlerinin genel hukukuna girişi Ankara’nın eseri değildir. Yirmi yıldan beri Türkler bizim

*kültürümüze uyum sağlamaya ve aynı halclara sahip olmaya
çabalıyor. Aynı zamanda bizim şartlarımızda muamele
görmek istiyorlar.*

*Dünyaya temel fikirlerimizi ve ilkelerimizi
taşıyabildik. Bunların Avrupa dışında kök salarak
meyvelerini vermeye başlamış olmasına şaşmamak lazım.*

*Doğu'nun siyasi öğretmenleri olan biz Batılara
Doğuluların riyakârlığının değil de bizim misyonumuzun
bittiğini bize gösteren insanların tutumu çok acı veriyor.*

*Burada ortaya çıkan barış zaferinin ilk icraatı,
koruyucusunu öldürmek oldu!*

*Olanı üzölmek hiçbir şeyi değıştirmiyor. Artık amaç
yeni Türkiye'de Avrupa'nın menfaatleri için siyasi olanı
gerçekleştirmektir.*

*Temps gazetesi Lozan'ın tahmin edilmeyen sonucu
üzerine İngiltere'nin kaybıyla teselli oldu. Açık kapı ilkesiyle
Türkiye ganimeti etrafında İngiltere ve Amerika'nın
ekonomik rekabeti başlıyor ve bu rekabette Fransa arka
planda kalıyor.*

*Lozan barışının sürekli olup olmayacağı sorusuna şu
anda kimse cevap verme cesaretine sahip değil. Fransa,
sadece Suriye meselesi üzerinde yoğunlaşıyor."*

Çalışmada Alman Harmann'ın Politik adlı eserinin 42. sayfasında yazdığı bir rapor şöyle aktarılıyor:

*"Kurtuluş Savaşı ile kazanılan haklar, cumhuriyetin
kurulması döneminde diplomatik olarak sağlamaştırılmaya
çalışıldı.*

Lozan Anlaşması, devletlere bağlılığın sonu ve menfaatlerini ve egemenliğini kendi halkına dayandıran bağımsız dış politikanın başlangıcı anlamına geliyor.

1923'ten sonra Türk devlet adamları, iç işleri ile uğraştığı esnada dış politika sakın değildi.

İçerideki yeniden yapılanma dolayısıyla Lozan'da çözülemeyen sorunların tasfiyesi için bütün enerji kullanılamıyordu.

Türkler büyük kararlar almak konusunda çekinmekte ve sadece uysal oldukları görüntüsü vermektedirler. İcraatlarında istikrar ve genel uyum ile güç kazanmaktadırlar.

Türkiye, bütünlüğü ve emniyeti sağlamada, ekonomik iyileşmede acele etti ve bu anlamda itidal gösterdi.

Mustafa Kemal'in dış politikasının başarısı ve istikrarı, onun ileri görüşlülüğünde bulunmaktadır. O, Arap halkının meskün olduğu bölgeyi istemedi. Osmanlı İmparatorluğu halkının farklı etnik yapısı bu muazzam devletin çöküşünü hızlandırmıştı.

Mustafa Kemal, sadece Anadolu çiftçisine, Karadeniz ve Ege Denizi'ndeki Türklere güven duydu ve onlardan, yeni devletin inşa edilmesinde yardım aldı.

Dış politika ayakta kalamadı. Türkiye çok şeye muhtaçtı. Bütün sınırlarda yeni savaşlar meydana gelebilirdi ve ihtilalci heyecanlar genel olarak başarılı olan iç politikayı tehlikeye atabilirdi.

Bu tehlikeyi yenebilmek, cumhuriyetin dış politikasının ilk göreviydi. Görevleri başında uyum içerisinde büyüyen Türk devlet adamları, dış politikanın birlikteliği şartını oluşturdu.”

Lozan ile ilgili bölüm ise şu ifadelerle sonlanmaktadır:

“Lozan’dan yıllar sonra, dünyanın İkinci Cihan Harbî’ne doğru hızla gittiği bir dönemde 16 Temmuz 1935 tarihinde, Neuer Wiener Journal’ın Savaş mı, Barış mı? başlıklı yazısında Kemal Atatürk’ün görüşleri yer alıyor.

Bu görüşler, Atatürk’ün ibret verici ileri görüşlülüğünü gösterdiği gibi günümüz dünyasının tüm devlet adamlarına rehber olması gereken feraset ve basiret dolu bir anlayışı da göstermektedir.

Atatürk şöyle diyor:

‘Niçin gelecekte savaş tehlikesi olabileceği üzerine sürekli konuşuluyor, hiç anlamıyorum. Ben savaş tehlikesini günümüzde görüyorum.

Bazı Avrupalı liderler, saldırı politikası oluşturdular. Halklarıyla yanlış oyun oynuyorlar. Gelenek ve milliyetçilik kavramlarını kötüye kullanıyorlar.

Dünya milletlerini bir apartmanın sakinleriyle kıyaslamak istiyorum. Amerikalılar, apartmanın en lüks dairesini işgal ettiler. Fakat bazı apartman sakinleri, apartmanı ateşe verirse diğerleri de yanmamak için çaba göstermek zorundadır.

*Aynı şey savaş durumu için de söylenebilir.
Herhangi bir savaşa, Amerika'nın ilk anda katılmaması ve
rahatsız edilmemesi, sürekli tarafsız kalması anlamına
gelmez.*

*Her şeyden önce Milletler Cemiyeti, milletlere birlikte
çalışma, ortak hedeflere ulaşma sunan tek organizasyondur:
Sürekli bir barış.*

*Fakat sürekli bir barış için ön şart, sadece askerî güç
ve diğerlerini denetlemek değil, bilakis bütün halkların
ekonomik durumlarının düzeltilmesi için uluslararası
tedbirlerdir. Her ülke vatandaşları, bunun için kıskançlık,
haset ve kinden kendilerini uzak tutmak için eğitilmelidir.
Ancak bu şekilde savaş tehlikesi uzak bir geleceğe itilebilir.”⁸*

*Böylece Türkiye'ye tam bağımsızlığı sağlayacak olan
Lozan Barış Anlaşması zor da olsa imzalanmış oldu. Türkler
için Lozan, dünya devletlerine karşı kazanılmış bir zaferdir.*

*Çünkü yok sayılan bir milletin toprak kayıplarına
rağmen bağımsızlığını tamamen kazanması takdire
şayandır. Alman basını da sonucu genel olarak böyle
değerlendirmektedir.”*

⁸ Dışişleri Bakanlığı Siyasi Arşivi, Politische Beziehungen der Türkei zu fremden staaten Türkei Politik 3, R, 78492, Neuer Wiener Journal, Wien 16 Temmuz 1935

**Lozan Anlaşması'nın
Fransız Basın ve
Fransız Meclisindeki
Yansımaları**

Devletlerin meclis tutanaldarı bu çalışmanın konusu olmasa da Fransız meclisinde Lozan Anlaşması sonrası ortaya çıkan tutumlar, Fransız basınının tutumlarıyla benzer yöneydi ve Lozan Anlaşması'na ortak bakışlar hâkimdi.

Fransa, Türk tarihi içerisinde gerek barış gerek savaş dönemlerinde şüphesiz önemli bir yere sahip. Cihan Harbi sonrası Millî Mücadele döneminde Fransa ile ilişkilerin geldiği nokta ve Türk-Fransız yakınlaşması, ardından özellikle Ankara Anlaşması, pek çok devlet tarafından hoş görülmemişti ki bu devletlerin başında Yunanistan ile İngiltere bulunuyordu.

Bundan dolayıdır ki Lozan konferansı başladığında, Türk tarafının Fransa'dan beklentileri, en az 1921 sonrası Türk-Fransız ilişkileri kadar net ve yapıcı yönde olmuştu.

Lozan konferansı süresince özellikle alt komisyonlarda çeşitli konularda Fransızlardan olumlu yansımalar görüldü ancak İsmet Paşa'nın ifadesiyle bu yansımalar, genel beldentinin altında kalmıştı. (Bilal Şimşir, *Lozan Telgrafları, TTK, 2019 2, s.242*)

Sebebini tahmin etmek zor olmasa gerek: İngilizler...

Nitekim konferansın henüz başında Curzon, Türklerle Fransızlar arasında oluşmuş yakınlığı ortadan kaldırmak ve hatta Türklere karşı devletlerin temsilcilerinin bir karşı cephe olarak tutum göstermesi için çabalamıştı.

Fransızların Millî Mücadele yılları içerisinde 1921 sonrası ne kadar kilit bir rol oynadığı önceki çalışmalarda kafî derecede izah edilmişti.

Buna istinaden okurlar, Lozan sonrası sadece Fransız basınındaki değil ayrıca meclisindeki tutumu da merak etmiş olabilirler.

Doç. Dr. Fatma Uygur tarafından kaleme alınan *Lozan Barış Antlaşması'na Dair Fransız Meclis Zabıtlarında İtirazlar Ve İtirafı* adlı ve *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* (Sayı/65, Aralık/2020, 147-180) bünyesinde hazırlanmış makale, Lozan sonrası hem basının hem meclisin nabzını tutuyor.

Kısa fakat oldukça doyurucu bilgilerin bulunduğu bu makaleyi bu çalışmada okurlarla buluşturamama izin verdikleri için Doç. Dr. Fatma Uygur'a ayrıca teşekkürlerimi sunuyorum.

İngiltere hükûmeti gibi Fransız hükûmeti de Lozan Anlaşması'nı meclise getirmekte geciken hükûmetlerden biri olmuştu.

Bu gecikme Fransız meclisinin üyelerinin bir kısmı tarafından tepkiyle karşılanırken; bazı üyelerce anlaşmanın bir an evvel onaylanıp yürürlüğe girmesi istenmiş, anlaşmayı özellikle Sevr Anlaşması ile kıyas eden bazı üyeler ise Lozan Anlaşması'nın oylanmasına olumsuz bakmıştı.

Lozan Anlaşması'nın imzalandıktan iki hafta sonra yürürlüğe girdiği ifade edilirken, bu sebeple Fransız meclisinin onaylamasının Türk-Fransız zaruri görüşmelerini sağlayacağı ve Türklerin borçlarla ilgili masraflarının yılın bütçesine ekleneceği yönünde açıklamanın zabıtlara geçtiği belirtilmekte.

Bu noktada üç devletin imzalamasıyla yürürlüğe girmiş anlaşmanın Fransız meclisine geç getirilmesinin Fransa'ya olan zararları vurgulanırken; anlaşmanın Fransız meclisinde hararetli tartışmalara, itirazlara ve bir o kadar itiraflara sebep olduğu da aktarılmakta.

Journal Officiel de la République Française Débats Parlementaires yani Fransız Cumhuriyeti Resmî Gazetesi Meclis Tartışmaları arşivinden bilgilerin aktarıldığı makalede öncelikle Fernand Enderand gibi vekillerin, Avrupalı milletleri memnun

etmeyen bir anlaşma olarak gördükleri Lozan Anlaşması'nı *Kayıbolan Hayaller Anlaşması* olarak nitelediği vurgulanıyor.

Makalede, anlaşmanın şubat ayının başında kesintiye uğraması sonrası toplanan Fransız senatosunun yayınladığı bir raporda, Doğu meseleleriyle ilgili olarak şu ifadelerin kullanıldığı aktarılıyor:

“Boğaziçi’nin kıyılarında ve Anadolu platosunda olup bitenleri çok dikkatle takip etmek zorundayız. Sonu gelmeyen Şark Meselesi bir kez daha ümitsiz komplikasyonu ile karşımıza çıktı. Mustafa Kemal’in baş döndüren başarısından sonra Avrupa diplomasisi Türkiye ile kalıcı bir barışın temellerini atmak için boşuna çaba sarf etmekte. (...)

Ne olursa olsun Türk zaferi bütün İslam âleminde önemli bir etki yarattı. Osmanlının prestiji aniden yükseldi ve yayıldı...”

Makalede Alman basınına da deiliyor. *Alman basınının Lozan Anlaşması’nı diplomatik bir Türk zaferi olarak gördüğü* bu makalede de vurgulanmakta ve doğrulanmaktadır.

Burada not olarak belirtmenin faydalı olacağı bir nokta var ki o da hatırlanacağı üzere Millî Mücadele döneminde Türk-Fransız ilişkilerinin iyileşmesi sürecinde Franklin Bouillon ismi öne çıkmıştı. Makalede, Mustafa Kemal Paşa ile samimi bir iletişim içinde bulunan Bouillon’dan İngilizlerin rahatsızlık duydukları ve bu sebeple Fransızların, Lozan’a Bouillion’u göndermedikleri konusunda Fransız basınında çeşitli haberlerin bulunduğu aktarılmakta.

Bu noktada Fransız Başbakan Poincare'nin, Bouillon'un diplomatik başarısını İngilizlerin hazmedemediğini açıkladığı ve Lozan'a gidecek delegeleri eleştirdiği aktarılıyor.

Bununla birlikte seçilen delegelerin ise Bompard'ın İstanbul Büyükelçiliği zamanında kötü bir izlenim bıraktığı ve Fransız çıkarlarını zedelediği için Lozan'a gönderilmesini istemediği vurgulanmakta.

Şüphesiz Lozan öncesine ait olan bu ayrıntılar, kıymetli notlar arasında olmalıdır.

Makalede Fransız gazetelerde İngiliz basınından çeşitli haberlerin de aktarıldığı görülüyor.

Örneğin Lozan Anlaşması'nın imzalanmasından iki gün sonra *Le Temps* gazetesinin verdiği haberler, makalede şöyle aktarılıyor:

"(...) Kesintiyle sekiz ay süren görüşmeler, iki konferans ve iki ayrı büyükelçi delegesiyle Hindistan'da Müslümanlar arasında sevinçle karşılandığını bildiren Fransız muhabir imza töreninden hemen sonra İngiltere'deki atmosferi anlatmıştır:

'Genel olarak antlaşmaya olumlu bir yaklaşım sergilenmiştir. Ancak, Lloyd George taraftarları muhafazakâr hükûmetin imzaladığı söz konusu antlaşmayı utanç verici olarak görmüşlerdir.

Times, modern tarihlerde yapılan antlaşmalarla karşılaştırmış ve bunu cömert ve adil bir antlaşma olarak nitelemiştir. Türkler sınırlarını sağlama ve emniyete almıştır. Bununla birlikte yine de ek protokol ile ideal bir antlaşma olarak görülemez.

Daily Mail, Lozan'ı Türklerle İngilizler arasında artık yeni bir sayfa açan ve barış içinde iyi ilişkiler sürdürmek için tarili bir süreç olarak görmüştür.

Bir diğer gazete *Westminster Gazette*, liberal bir bakış açısıyla Türkleri tebrik etmiştir. Gazeteye göre Türkler kendilerine verilen imtiyazlara ve kazanımlara layık olmayı düşünmeleri gerekmektedir.

Daily Chronicle gazetesi ise *Lloyd Georges*'in sözlerini daha da ileri götürerek bu antlaşmanın İngiltere'nin daha önce hiç imzalamadığı aşağılayıcı bir antlaşma olarak değerlendirmiştir. Muahede; İngiltere'nin Filistin, Gelibolu, Mısır ve Mezopotamya'da dört yıllık savaş kazanımlarını alıp götürmüştür.

Daily Telegraph, bu Türksevmez gazete, Türk milliyetçiliğinin yeniden doğmasından endişe duyduğunu, Türkiye'de yabancı düşmanlığının artacağını bu yüzden Türklerin dikkat etmesi gerektiğini yazmıştır.”

Günümüzde Lozan'ın imzalanması sonrası İngiliz ya da Fransız meclisinde anlaşmanın seve seve, güle oynaya onaylandığı bilgisi doğru değildir.

Bununla birlikte yine İngilizlerin ve Fransızların Türklerin cumhuriyet ilan etmesi ya da halifeliğin kaldırılması sebebiyle Lozan'ı onayladığı bilgisi de doğru değildir.

Kaldı ki Türkiye'de cumhuriyetin ilan edilmesi, İngiltere ve Fransa tarafında son derece önemsiz görülmüştür. Bunu sadece basına bakarak bile anlamak mümkündür. Bir önceki çalışmada cumhuriyetin ilanının İngiliz basınında nasıl görmezden gelindiği görülmüştü.

Türkiye’de cumhuriyetin ilanı, öylesine önemsiz bir haber değeri olmuştu ki bütün basında bile verilmemiş, yalnızca bazı gazetelerde sayfanın alt kısımlarında birkaç satır olarak yer almıştı. Aynı durum, Fransız basınında da geçerliydi.

Fransız meclisinde Lozan Anlaşması’nın onaylanması süreci başladığında Fransızların gerçek bir özeleştiri yaptığı ve itiraflarda bulunduğu görülmektedir.

Fransız hükûmetinin resmî gazetesi olan *Journal Officiel* arşivlerinden aktarılan bilgiler, bu noktada büyük kıymet taşımakta.

Bu kaynağın sıkça başvurulduğu makaleye göre *Fernand Engerand*, öncelikle Lozan Anlaşması’nın kabul edildiğini ve imzalandığını, bu sebeple anlaşmanın bu noktadan sonra müzakere edilemeyeceğini, bunun yerine sadece durum tespitinin yapılacağını söyleyerek anlaşmayı, Avrupalı milletlerin hiç hoşuna gitmeyen, kaybolan hayaller antlaşması, bir yok oluş, umutların ve bazı hakların toprağa gömülüşünü anlatan bir akit şeklinde tanımlamıştır. (*Journal Officiel*, 1924: s. 3114)

Lozan Antlaşması hakkında söz alan Raportör Albert Milhaud’un ise şu açıklamaları yaptığı aktarılmakta:

“Sadece Avrupa’yı değil dünyayı şaşkırtan 1914-1918 mağlubu bu Türk karşımızda yalnızca bir figür olarak değil zafer kazanmış bir figür olarak duruyor. 1918’de tamamen yıkılmış, yenilmiş ve bitmiş bir Türkiye bugün hatta doğrusunu söylemek gerekirse geçen yıl Lozan’da Batı’nın diplomatlarını başarısızlığa uğrattı ve uzun yıllardan sonra ilk defa hiçbir ittifaka dâhil olmayan, kimsenin desteklemediği bağımsız bir ülke olarak çağımızın en önemli diplomatik başarısını gösterdi. (...)

Bunu nasıl izah etmeli? 1918’te Osmanlı İmparatorluğu olarak girdiği savaşta erimiş 1924’te Türkiye Cumhuriyeti olarak yeniden ortaya çıkmış ve kendinden önceki hükûmetin karşısında tamamen farklı politik bir varlık göstermiştir.”

Burada bazı tanıdık ifadelerin Fransız meclisinde de kullanıldığı herhâlde fark edilecektir...

Hatırlanacağı üzere Lloyd George, Yunanistan’ı Türkiye ile savaşa sokmakla suçlanmıştı. Yunan ordusunun işgali başladıktan sonra Türklerin milliyetçilik duygularının alevlendiği, sadece basında değil, Avam Kamarası’nda da ifade edilmişti.

Hatta İtalyan basını, Lloyd George’ye öyle öfkeliydi ki Lozan’ın mimarı ve Türklerin yeniden Avrupa’da bulunmasının baş sorumlusu olarak Lloyd George’yi işaret etmişti.

Bu ifadelerin benzerlerini Fransız meclisinde de görmek mümkün. Nitekim makaleye göre *Milhaud*, *İzmir’in Anadolu’dan koparılmasını, bir Ermeni devleti yaratılmaya çalışılmasını Anadolu’da milliyetçiliğin kıvılcımını ateşleyen fitil olarak görmüştür. Uyuşuk durumdaki birkaç fatalist birden ayağa kalkıp Anadolu’da halkı örgütlemiş ve birçok şehirde Erzurum, Sivas gibi kongrelerle milliyetçi bir hareket başlatmıştır. Zira Türkler 14.ve 15. yüzyıllardan beri atalarının topraklarının birer birer ellerinden kayıp gittiğini görmüş, son toprakların da yabancılar tarafından işgal edilmesiyle vatansız kalmak korkusuyla harekete geçmişlerdir. Bu harekete Mustafa Kemal adı verilmiş ve yeni Türkiye’nin animatörü olmuştur. (Journal Officiel, 1924: s. 3116)*

Makaleye göre yine bu konuşmalar sırasında vekiller, Fransızların Doğu’da İngilizler gibi sömürgeci hisler beslemediklerini, özellikle İstanbul’a göz koymadıklarını açıklamışlardır.

Hatta Fransa, Doğu'daki İngiliz yayılmacılığını durdurmak için 1920'de fırsatlar yakaladıklarını, İngilizlerde gizli olarak Ankara ile anlaşma yapıldığı yönünde yaygın bir kan olsa da bunun habersiz yapılmadığını ifade etmişlerdir.

Bunun ötesinde Milhaud, Sakarya Savaşı'nı Avrupa mandaterlerinin yıkılışı ve İngiltere'nin hayallerinin kayboluşu olarak nitelemiş ve şu açıklamayı yapmıştır:

“Bu bir felakettir. Britanya’nın 1918’deki kazancı mazide kalmıştır. Doğu’da yalnızca bir zafer vardır; onun adı Sakarya’dır. Bu artık bir Yunan-Türk meselesi olmaktan çıkmış bir Doğu-Batı meselesi hâlini almıştır. Bu bir dramdır. Dünya Savaşı’ndan sonra Doğu’dan Avrupa’ya yeniden bir savaş gelmiştir. Bunu çok iyi anlayan İngilizler Franklin Bouillon’a tepki gösterecekler de Poincare hükûmeti doğru adamı Doğu’ya göndermiştir.”

Tüm bu açıklamalar, görüşler ve itiraflar neticesinde; ilk çalışma olan *İngiliz Basınında Millî Mücadele ve Mustafa Kemal Paşa* adlı eserde izah edilen Türk-Fransız ilişkilerinin ve bu ilişki üzerine ortaya konmuş olan genel kanaatlerin doğrulandığı görülmektedir.

1919 sonrası Türkiye'nin güneydoğusunu işgal etmiş Fransa 1921'de İngiliz yayılmacılığını durdumak için harekete geçmiştir.

Bu hareket, Yunanlar karşısında Türklere sadece olumlu siyasi ilişkiler olarak değil aynı zamanda askerî destek olarak da kendisini göstermiştir.

Ege'den Hindistan'a, Kafkaslar'dan Kızıl Deniz'e kadar geniş bir coğrafyayı sömürgelerine katmak isteyen İngilizlerin bundan böyle bunu yapamayacaklarını söyleyen Milhaud'un bu sözlerinin de Fransız zabitlarına geçtiği aktarılmaktadır.

Anlaşma ile ilgili ise Milhaud'un şu değerlendirmede bulunduğu aktarılıyor:

“Lozan ile ilgili oturumda uzun konuşmasına devam eden Milhaud’a göre, artık hiç kimse muzaffer Türkiye’nin üstünü çizmeye muktedir değildir.

Osmanlı’dan daha küçük ve içinde Arap ve Hristiyan unsurlar barındırmayan, sınırları içinde Edirne, Trakya ve İstanbul bulunan bir ülke olarak varlığını sürdürecektir.

İçinde Edirne, Bursa ve İstanbul gibi kutsal kubbeli şehirleri barındırmaktadır. Türkiye politik bir güç olmuştur ve Lozan’a gelmiştir. Sakarya’dan galip olarak gelen İsmet Paşa tam bir diplomat olarak nadir bulunan bir Doğulu müzakerecidir.”

(Journal Officiel, 1924: s. 3118)

Makaleye göre meclisteki sonraki konuşmalarda Türklerin uzaktan Macarlar ve biraz yakından Bulgarlarla kuzen olduğu, Türkiye’nin Batılı fikirlerle ve felsefeyle nispeten dolu yeni politikasının farklı olduğu ve bu sebepten Türkiye’yi görmemezlikten gelmenin akıllıca olmayacağı, Rusya’nın yeni rejimi sayesinde Türkiye’nin İngiliz sömürgeciliğine karşı koyabildiği vurgulanmıştır. *(Journal Officiel, 1924: s. 3120)*

Yine aynı kaynağa göre Türkiye-Suriye sınırı konusunda Lozan’da Fransızların Türklere tavizler verdiği ve Türkiye’nin sınırlarını genişlettiği belirtilirken, Suriye’de barışın sağlanması için bu tavizlerin önemli olduğu ve sınırların öncelikle 1921’deki Ankara Anlaşması ile çizildiği bilgisi verilmektedir.

Böylece ilk basın çalışmasında Ankara Anlaşması’nın kıymeti üzerine varılan kanaatlerin doğru olduğu bir kez daha anlaşılmaktadır.

Lozan müzakerelerinin tüm dünyayı ilgilendiren iki meselesinden biri olan boğazlarla ilgili Lozan'da varılan kadar üzerine Milhaud, Sevr Anlaşması'nın Fransa'nın lehine olduğunu ifade etmekte.

Yani boğazlar konusunda Fransa, Lozan'dan Sevr kadar memnun değil. Buna karşılık Milhaud, Lozan'da düzenlenen boğazlar sözleşmesinde İngiltere'nin de memnun kalmadığını ifade ettiği ve Türkiye'yi *Boğazların Sahibi* olarak nitelediği aktarılmakta.

Lozan'da dünyayı ilgilendiren en önemli iki konudan biri olan kapitülasyonlarla ilgili ise *Asırların kazanımını yerle bir ettiğini itiraf ettiği* aktarılmakta.

Fransız meclisinde Lozan Anlaşması'nın hükümlerinin işlemeye başlaması için bir an evvel onaylanmasını isteyenlerin yanında anlaşmanın onaylanmasına katıyen olumlu bakmayan isimler de mevcuttu.

Bunun başlıca sebeplerinden bir diğeri ise Türkiye'de kapanan Fransız okullarının Lozan'da çözüme bağlanmanış olmasıdır...

Nitekim makalede, 1914 yılında *Fransızcanın ve Fransız etkisinin yayılmasında en önemli unsurlardan 163 adet Fransız kurumun 103 tanesinin Lozan süreci döneminde kapatıldığı* bilgisi verilmekte.

Hatta 1924'te 36 Fransız okulunu kapatılmasıyla ilgili *şikâyetleri Fransız hükûmetinin Türk yetkililere bildirildiği* de belirtiliyor.

Dönemin ikinci oturumuna geldiğinde Lozan karşıtı isimlerden biri olan Marki de la Ferronnays'ın görüşleriyle ilgili şunlar aktarılmaktadır:

“Ona göre Lozan, Fransa’nın çıkarlarına ters bir antlaşmadır. Bölgede Osmanlı hâkimiyeti yerine 1915 İngiliz-Hicaz ittifakı, 1916 Fransız-İngiliz ittifakı, 1920 San Remo anlaşması, 23 Aralık 1920 uzlaşması, 1921 Ekim Ankara Antlaşması ve nihayet Suriye-Filistin’de, Mezopotamya’da İngiliz-Fransız mandacılığı Fransa’nın çıkarları ve haklarına daha uygundu.

Marki’nin konuşmasında Lozan’ı, Doğu’da yedi yüzyılda mücadeleyle meydana getirilen bütün kazanımlar karanlık müzakerelerle, entrikalarla, pazarlıklarla ilga edilen kapitülasyonlar, kaldırılan Katolikleri himaye hakkı, ahlaki değerleri rekabete tabi kılma ve sonuçta bütün maddi menfaatlere aykırı bir durumdur.

Marki’ye göre Lozan, Türklerin menfaatine uygun, gururla inat eden Türk delegelerinin imzaladığı bir antlaşma, bir yorgunluk antlaşması, bir homojeniteden yoksun, tek yanlı müzakereyi öngören bir dizi ek sözleşmenin deklarasyonudur. Marki, metnin uluslararası hukuku bilen herhangi bir hukukçu tarafından ele alınması durumunda taslak metne iştirilmiş lâhikalar ve endişeye sürükleyen anlaşılmasız ifadeler görüleceğini iddia etmiştir.

Ona göre, şayet anlaşmada bırakılan marjlar giderilmezse anlaşma yapılmamalıdır. Kapitülasyonların kalkmasıyla Fransız uyrukluları ve diğerlerini koruyacak hiçbir yasal hüküm kalmayacaktır. Antlaşma maddelerinde borçları ödeme şeklinin belirsiz olduğunu hatırlatan Marki, Franklin Bouillon’u sert bir biçimde eleştirmiştir.

Ona göre, Suriye sınırı hem belirsiz hem de her türlü tartışmaya açık bir hâlde olup artık Katolikleri himaye söz konusu bile değildir. Filistin ve kutsal yerlerdeki hakların kaybı, Kilikya, Kürdistan ve Mezopotamya'daki etki ve prestijin silineceği kaygısını da dile getirmiştir.

Uzun konuşmasına alkışlar ve coşkuyla devam eden Marki, 'Batıcılık cılasıyla karşımıza çıkan Türkler -burada zekâsıyla ve kabiliyetiyle hepimizin kayran kaldığı devlet adamlarını bir tarafa bırakıyorum- Müslüman Asyalı mantalitesiyle, dinleriyle, özel karakterleriyle Avrupa medeniyetine uyumsuzdurlar. (...)

Belli bir sürede Türklerin Avrupalılaşımlarını beklemek hayaldir. Hatırlayalım, Türkler maddi gelişmelerimizi seçip alırken bizim karşı çıktığımız İslam'dan mütevellit fikirleri bırakmıyorlar,' demiştir. 'Bravo!' sesleri arasında konuşmasını sürdüren Marki, antlaşmanın her bir maddesinin detaylı bir biçimde yeniden incelenmesini önermiştir."

Konuşmasında Marki'nin Türkiye-Suriye sınırıyla ilgili Türkiye'nin nasıl toprak kazandığını, Suriye'ye doğru genişleyen sınırlarının Türkiye'ye askerî açıdan nasıl kazanımlar sağladığını izah ettiği ve bu durumu Fransızlar açısından kaderimiz bir Türk makasçının elinde olacak, diyerek eleştirdiği ifade edilmekte.

Makaleye göre Marki sözü Süleyman Şah türbesine de getiriyor. Gelibolu'daki İngiliz mezarlıkları konusunda Türklerin sınırlı bir korumayı kabul ettiği ancak Suriye'de bulunan Süleyman Şah türbesinin sekiz Türk tarafından korunma hakkını Türklerin elde ettiğini vurguluyor.

Oysa hatırlanacağı üzere Süleyman Şah türbesiyle ilgili düzenleme, Lozan'dan önce Ankara Anlaşması ile yapılmıştı. Yani Marki'nin, Türkiye'nin Süleyman Şah türbesinde elde ettiği hakkı, Gelibolu'daki yabancı mezarlıkları konusunda yabancılara tanınamış olmasından yakındığı anlaşılmaktadır.

Konuşmasının sonunda ise Marki'nin, Lozan'ın Fransız menfaatlerine aykırı olduğunu söylediği, bunun üzerine güçlü alkışlar ve tebrikler aldığı aktarılmakta.

Ardından söz alan bir başka milletvekili Charles Daniélou'nun, Marki'nin yaptığı hararetli konuşma sonrası yükselen tansiyonu düşürdüğü fark edilmekte.

Daniélou'nun anlaşmayı eleştirmektense Türkiye'nin Alman sömürgeciliğinin etkisinde kaldığını, Dünya Savaşı'na istemeden girdiğini, kapitülasyonların artık önemini yitirdiğini, doğuda Fransız işlemlerinin varlığına rağmen Alman Kral 2. Wilhelm'in doğuya yaptığı seyahat sonrası Türklerin Almanların kucağına itildiğini hatırlatmıştır.

Bu ifadeler, önceki çalışmaları okuyanlar için hiç şüphesiz yabancı gelmeyecektir.

Nitekim özellikle Büyük Taarruz sonrası İngiliz basınında çıkan haberlerde Türklerin Dünya Savaşı'nda Almanlarla ve 1919 sonrası Bolşeviklerle ittifak kurmaya mecbur bırakıldığı, özellikle Ruslarla olan ittifakının ise Avrupa'nın menfaatleri için olumlu olmadığı ve bu bağı koparmanın zarurietini üzerinde sıkça durulmuştu.

Konuşması sırasında Daniélou'nun, İngilizlerle Fransızların arasının nasıl açıldığını da belgelerle açıldığını aktarıyor.

Özellikle 1920'de gerçekleşen San Remo Konferansı sonrası Fransız Başbakan Clemenceau'nun, Fransız Dışişleri'nin itirazlarına rağmen Fransa'nın payına düştüğü ifade edilen Mu-

sul ve Filistin'i İngilizlere bıraktığı ve ardından Fransa'nın İngiltere karşısında yaşadığı politik başarısızlığı dile getirdiği belirtiliyor.

Millî Mücadele döneminde Fransızlarla Türkler arasında kurulan ilişkilere de değinen Daniélou'nun, 1920'de Kuvayı Milliye'nin eline düşen Kilikya bölgesinden vazgeçtiği, bunun sonrasında Dünya Savaşı'ndan önce Türklerle dostluk bağları bulunan Briand'ın (1921'in başında) başbakan olmasıyla bu ilişkilerin güçlendiği ifade edilmektedir.

Makalede, Daniélou'nun konuşması sırasında Briand'ın mecliste olduğu, konuşmayı dinlediği ve bunun üzerine o dönem Yunanlıların yenilmekte olduğunu, Türk ordusunun Suriye'de Fransızları hedef aldığını ve barışa mecbur kaldıklarını ilave ederek konuşmacıyı diğer vekillerin alkışlı tezahüratları arasında tasdik ettiği belirtilmektedir.

Briand'ın ayrıca İngilizler karşısında Fransızların zor durumda kaldıklarını belirttiği, Fransa Doğu'da barış için uğraşırken İngiltere'nin ise Türk-Yunan düşmanlığını körüklediği ve Yunan kartını oynadığı, bunun Türklerde milliyetçilik duygusunu körüklediği ve *Yunansever* İngiliz politikasının İngiltere'ye yılmadan başka bir şey getirmediğini söylediği aktarılmaktadır.

Tekrar sözü alan Daniélou'nun, Türklerin mağlup bir devlet iken 1919'da başlattıkları mücadeleyle galip bir devlet gibi egemenlik hakkını istediğini, 1920'de Ankara'nın *istiklâlini kaybetmektense yok olma* önergesini meclisinde onayladığını ve Türklerin bu şartlarda Lozan'a geldiğini, Lozan'da müzakere sürecinde ise İngiltere'nin Türkleri dağıtmak için yine çok çabaladığını uzun bir açıklamayla milletvekillerine anlattığı belirtilmektedir.

Daniélou, sözlerini bitirmesinin ardından söz alan André Berthon'un; Lozan'ı bir barış anlaşmasından ziyade *emperyalizm*

ve kapitalizmin ilkeleriyle dolu ağır hatalar içeren bir ateşkes anlaşması gibi gördüğü belirtiliyor.

Berthon, Anadolu'da olup bitenleri Yunanları Türklerin üzerine saldırtan İngilizlerle Fransızların kişisel bir mücadelesi gibi görür.

Lozan Anlaşması'nı *eksik ve tamamlanmamış* olarak tanımlar ve anlaşmanın Rus çıkarlarını da zedelediğini ifade eder.

Berthon sonrası söz alan Désiré Ferry'nin ise kapitülasyonların kaldırılmasıyla Fransa'nın uğradığı mali zararlara değindiği aktarılmaktadır.

Makalede; Osmanlı Devleti'nin savaştan önce Fransa'ya 2 milyon 500 bin frank olan borcunun yıllık faizinin 38 milyon altın Türk lirasıyla ödemesi gerektiği fakat bunun kâğıt hâlinde ödenmesi durumunda 15 milyon Türk lirasına indirim söz konusu olduğu ve Fransa yılda 200 milyon Fransız frangı kaybına uğrayacağı belirtilmekte.

Bu nokta, bir önceki çalışmadan ve tutanaklardan hatırlanacaktır. Osmanlı'nın borçlarının ödenmesinde İsmet Paşa'nın altın yerine frangı tercih ettiği, buna gelen itirazlara direndiği ve bu sebeple Türklerin ödeyeceği miktarın azaldığı sıkça ifade edilmişti.

Makaleden anlaşılmaktadır ki bu şikâyetler Fransız meclisinde de dile getirilmiştir.

Hatta Ferry'nin Lozan müzakerelerinde konuşulan borçlar konusunda Fransız temsilcilerin Fransız menfaatlerini diğer temsilciler kadar gözetmediğini söylediği belirtilirken; konuşmasının sonunda ise anlaşmanın Fransa'nın doğudaki etkinliğini azaltacağını ve yıkacağını vurguladığı ve bu yüzden anlaşmaya onay vermeyeceklerini ilan etmesiyle merkez ve sağıcı milletvekillerinden alkışlar ve tezahüratlar aldığı belirtilmektedir.

Makalenin sonuç kısmında şu neticeler belirtilmiştir:

“Fransız Millî Meclisinde Lozan oturumu, Türklere övgüyle başlayan mütalaalar arkasından ciddi ithamlarla devam etmiş ve Fransız milletvekilleri tarafından Şark Meselesi bağlamında görülmüş muahede çok sert eleştirilmiştir.

Esas itibarıyla bu süreçte müttefiki/rakibi İngiltere’nin her konuda aslan payını alması Fransız vekilleri oldukça rahatsız etmiştir. Lozan üzerine yapılan müzakereler bu rekabetin getirdiği çaresiz kabullenmeler bağlamında değerlendirilmiştir.

Özellikle, Suriye-Türkiye sınır meselesi, borçların tazmini, Fransız okulları, yabancı uyruklular, Ermenilere vaat edilen toprak meselesi ve benzeri hususlarda çok tartışılmış ve antlaşma Fransız çıkarlarına aykırı, sorunlu ve yetersiz görülmüştür.

İkna edilemeyen muhalif vekiller antlaşmanın pek çok maddesini protesto etmiştir. Komisyon, Konsey başkanı ve taraftar vekiller ise Lozan’ı diğer imzacı devletlerin yürürlüğe koyduğunu, Fransa’nın geç kaldığını bu yüzden Fransa’nın da imzalaması gerektiğini beyan etmişlerdir.

Bilhassa Fransa, İngiltere’nin emperyalist hedefinin Ege kıyılarından Hindistan’a, Kafkaslardan Kızıl Deniz’e kadar geniş bir coğrafyayı ele geçirmek olduğu ama artık bunu engellemek için Fransa’nın bu durumu fırsata çevirmesi ve bölgeye nüfuz etmesi gerektiği düşüncesiyle Lozan’ı onaylamıştır.

60 Dakikada Lozan Zaferi

Fransız Meclisi, 25 Ağustos 1924 tarihinde Lozan Barış Antlaşması'nın 50 numaralı oylama sonucu 410 evet oyuyla onaylamıştır."

Böylesine bilgi dolu bir makaleyi, enfes bir anlatımla okurlarla buluşturan Fatma Uygur Hanım'a teşekkürler.

Büyük emeklerle hazırlanarak Fransız meclisi tutanak ve arşivlerinde Lozan Anlaşması üzerine yapılan bu tartışmalar, bu itiraflar ve değerlendirmeler bu çalışmada olmazsa olmazdı.

**Lozan Zaferinin
Norveç
Basınına
Yansımaları**

60 Dakikada Lozan Zaferi

İskandinav basınında da Lozan'a bakışın aynı olduğunu söylemek mümkün.

Norveç gazetelerine bakıldığında Lozan'ın, yine bir Türk zaferi olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. İsmet Paşa'nın Lozan'da bir diploması zaferi kazandığı Norveç basınında da yazılmakta.

Haugesunds gazetesi Türkler Her Konuda Kazandı başlığı atmış ve Türklerin Lozan'daki kazançlarını haberinde aktarmış.

Haugesunds Dagblad

Opplysningsvesen 43. aargang

MØBLER
en for billig, moderne og
 praktiske møbler til
 alle rum. Se i
 Teodor Olsen.

Nr. 131 **Udvalgte alle frekvent** **Tirsdag 10. juli 1923** **Nr. 4. av. første** **13. aarg.**

Tyrbæro har søret på alle punkter i Lozans.

Konferansen, Galtved og Galtved skal erstatte de
 Tyrbæro har søret på alle punkter i Lozans.

Den engelske regering drofter Rahrspersmaalet.

Førstehjælperen vil søge at erstatte en økonomisk forbrug

Floterkonflikten bilagt.

Den lille bølge er den forberedte forbered.

Bevilgningene til arbejdsløshetens bekjæmpelse.

Nordtjylland af de danske arbejderpartier har endelig
 et stort resultat.

Vil biskop Styrboe ordene Gledetich?

Den biskop Styrboe har endelig
 et stort resultat.

Den engelske regering drofter Rahrspersmaalet.

Førstehjælperen vil søge at erstatte en økonomisk forbrug

Bevilgningene til arbejdsløshetens bekjæmpelse.

Nordtjylland af de danske arbejderpartier har endelig
 et stort resultat.

Vil biskop Styrboe ordene Gledetich?

Den biskop Styrboe har endelig
 et stort resultat.

60 Dakikada Lozan Zaferi

Enkeltnummer
15 ore

No. 189
47de aargang

Dagsposten

Trondhjem, onsdag den 25de juli 1923.

Lausanne-traktaten blev undertegnet igaar.

En stor diplomatisk seir for Ismet.

Tyrkiet naar en større uafhængighed end paa etli aar.

Stærk misnøie i England.

LAUSANNE 24. JULI. Den store diplomatiske seir for Ismet Pasha er nu endelig blevet officielt bekræftet. Den tyrkiske delegation har i aften underskrevet den af de allierede magter foreslåede traktat i Lausanne. Traktaten giver Tyrkiet en større uafhængighed end den har haft i mange aar. Den garanterer Tyrkiet en større uafhængighed end den har haft i mange aar. Den garanterer Tyrkiet en større uafhængighed end den har haft i mange aar.

STOKHOLM 24. JULI. Den svenske regering har i aften erklæret, at den vil støtte Tyrkiet i dens kamp for en større uafhængighed. Den svenske regering har i aften erklæret, at den vil støtte Tyrkiet i dens kamp for en større uafhængighed. Den svenske regering har i aften erklæret, at den vil støtte Tyrkiet i dens kamp for en større uafhængighed.

BERLIN 24. JULI. Den tyske regering har i aften erklæret, at den vil støtte Tyrkiet i dens kamp for en større uafhængighed. Den tyske regering har i aften erklæret, at den vil støtte Tyrkiet i dens kamp for en større uafhængighed. Den tyske regering har i aften erklæret, at den vil støtte Tyrkiet i dens kamp for en større uafhængighed.

Grækenland foran en ny statsomvæltning?

Venstres og højres kamp.

ATHENS 24. JULI. Den græske situation er nu meget urolig. Der er en kamp mellem venstres og højres partier om statsomvæltning. Der er en kamp mellem venstres og højres partier om statsomvæltning. Der er en kamp mellem venstres og højres partier om statsomvæltning.

Oprør paa Kora

Sauf er proklameret i krig.

STOKHOLM 24. JULI. Der er et oprør paa Kora. Sauf er proklameret i krig. Der er et oprør paa Kora. Sauf er proklameret i krig. Der er et oprør paa Kora. Sauf er proklameret i krig.

Røvere i det norske skov i Kina.
Shikwal plyndret og tilfældet

Dagsposten gazetesini 25 Temmuz'da İsmet Paşa'nın büyük bir diplomatik zafer kazandığını, Türkiye'nin ekonomik ve siyasi yönden bağımsızlık kazanarak çok daha güçlü bir şekilde Avrupa topraklarında yeniden yerini aldığını, İngiltere tarafında ise büyük bir memnuniyetsizliğin olduğunu yazmış.

Amtstidende

Uafhængigt Venstreblad

Onsdag

Illustrationer.

ner i Berlin.

egertingens ligegyldige Arbejderklassen og at skaffe sig det første udenlandske Valuta. Det er flere Steder maa opfattes som en et Krav om, at Hr.

blev ødelagt og plyndret.

Særligt i Halle har det været galt. Optøjerne her begyndte allerede i Fergaars og er blevet fortsat i Dag med Proklamation af den kommunistiske Republik. Venstreprosser i Berlin frembringer i Eftermiddag, at Demonstrationerne har haft et værdigt og sikkert udfaldt Forløb, og i Vorwärts gaar meget

let hen over de kommunistiske Optøjerne i Halle og taler om Proklamation fra de national-socialistiske Organisations Side.

Et Afretningsgram fra Kasse meddelte, at det der er kommen til Hungerrevolter. De franske Tropper kom dog til Stede og greb ind i Tien

Kusene, her. Kro
Vand

Vand
ekstrakt
bør det
enkelte
bikviden
by Hark
Resultat
at tegne
sættelsen
Den. 1941

**Elek
meller**

Im. Hish
vur

Som e
Hjorting
Schurke
bi am i
lern Hja
trillellet
Det Im.
Kp. Lave
Korte
Indt. Li
en. 8 ko
emplet
ring. 1
Det i
bed: A
68,446
En. Hø
Selskabs
om 2 i
Kempth
Et. 75
Anhus.

En kommunistisk Valgsejr.

(Pr. Telefon fra vor Korrespondent).

Berlin, 26. juli.

Der opstod at kan en kommunistisk Valgsejr gennem Arbejderstanden i Tyskland. Kommunistene kan sættes i forbindelse med den Valgsejr indenfor Metalarbejderne. Ved Valget af Delegerede indenfor det Berlinke Metalarbejderforbund opnåede Kommunistene et betydeligt Værdi. Der blev 51,000 kommunistiske Stemmer mod 22,500 socialistiske.

Orientfreden undertegnet.

I aften om 26. Juli.

Fredstraktaten er undertegnet.

Undertegnelsen af Fredstraktaten begyndte kl. 3.15 og varede tre kvarter. I det af Pascha var den første, der skrev under. Der var ialt 40 Personer til Stede ved Ceremonien, der ledtes af Forbundspræsident Schuster, som påværede Model og opfordrede de 14 fuldmægtige til at skrive under. Dette gjorde de alle med Hellighed af de jugoslaviske Delegerede, der ikke kunde gaa und til sine økonomiske Bestemmelser i Traktaten.

Ismet Paşa.

der forde Tysklands Standpunkter frem til Sejr.

Et tysk Laan paa 25 Millioner Guldmark?

Berlin, 26. juli.

Morgenbladet meddeler, at de Østrigske Forhandlinger om Udlænsen af et værdifuldt Laan paa 25 Millioner i Tyskland.

Amtstidende gazetesini ise 26 Temmuz'da İsmet Paşa'nın Türkiye'yi zafere götürdüğünü yazmış.⁹

⁹ Görseller için Erdal Alıcı'ya teşekkür ederim.

**Lozan Anlaşması'nın
İspanyol Basınında
Yankıları**

İspanyol basını üzerine Esin Tüylü Turan'ın hazırladığı *İspanyol Basınında Türk Millî Mücadelesi*, 2022 yılında Türk Tarih Kurumu'nun basımı sonrası okurlarla buluştu.

Yeni kitaplaşan bu doktora tezinde Lozan Anlaşması üzerine çeşitli bilgiler de görülmekte.

Çalışmaya göre İspanyol basını değerlendirilecek olursa basının Lozan Anlaşması'na hatırı sayılır bir ilgi gösterdiği fakat haberlerinde Lozan üzerine yapılan propaganda ve bir o kadar düzmece haberlerden etkilendiği fark edilmektedir.

Esasen İngiliz basını üzerinden bir nebze de olsa Lozan Anlaşması'nı takip etmek mümkündür. Bunun başlıca sebebi konferansın ilerleyen zamanlarında Lozan müzakereleriyle ilgili basına bildirilerin yapılmış olması, basında bu bildirilerin geniş kapsamlı olmasa da bulunabilmesi ve düzmece haberlerin sonradan yalanlanabilmiş olmasıdır. Ancak daha önce de ifade edildiği üzere sekiz ay sürmüş böylesine muazzam bir konferansı basından takip etmek doğru olmayacaktır.

Lozan konferansına başladığında, iki yüze yakın gazeteci Lozan'a üşüşmüş ve haber peşine düşmüştü.¹⁰ Dolayısıyla henüz Lozan'ın başında sayısız düzmece haber yapılmıştı ve tüm basın organları bu düzmece haberlerden etkilenmişti.

Bu haberlerin daha çok Fransız basınından yansıdığı yine hem Bilal Şimşir'in eserinde hem İngiliz basınında belirtilmektedir.

Dolayısıyla Lozan sürecinde İspanyol basınının bu propaganda haberlerden diğer basın organları kadar etkilendiği fark edilmektedir.

¹⁰ Bilal Şimşir, *Lozan Telgrafları 1*, Türk Tarih Kurumu, 2019, s.150

Şimdi İspanyol basını üzerinden bunlara bazı örnekler vermek, durumu daha da netleştirecektir...

İlgili çalışmada boğazlarla ilgili başlıkta, 29 Kasım 1922’de toplanan Bölgesel ve Askerî Meseleler Komisyonu’nun yaptığı oturumda açıklanan alt komisyon sonucu üzerine 30 Kasım tarihli İspanyol gazetelerinin, *sadece Limni ve Bozcaada limanlarının boğazların geleceği ile ilişkili olduğuna karar verildiğini yazdığı* aktarılıyor.¹¹

Oysa Lozan resmî tutanaklara bakıldığında, 29 Kasım’da okunan rapor, General Weygand’ın üç gün boyunca hazırlamakla görevlendirildiği rapordur ve bu raporun daha ilk maddesinde *“Limni adası için bu tedbirlerin, boğazlar sorununun incelenmesi sırasında İmroz, Bozcaada ve Semadirek adaları için saptanacak tedbirlerle birlikte saptanmasının uygun olacağı görüşüne varılmıştır.”* yazmaktadır.

29 Kasım tarihli oturumun başında söz alan İsmet Paşa; *Bozcaada, İmroz ve Semadirek adalarının boğazlar sorunuyla birlikte ele alınmasını istemişti.*

*İsmet Paşa’nın bu isteği kabul edilmiş ve boğazlar görüşmelerinde bu adalar konuşulmuştu. Ayrıca Paşa henüz 25 Kasım tarihli oturumda; Limni, Midilli, Sakız, Sisam ve Nikarya adaları üzerinde hak iddia etmiş ve Türk egemenliğine verilmesi için mücadele etmiştir.*¹²

Yani İspanyol basınında aktarılan bu bilgiler gerçeği yansıtmamaktadır.

¹¹ Esin Tüylü Turan, *İspanyol Basınında Türk Millî Mücadelesi*, Doktora Tezi, TTK, 2022, s.447, *La Epoca*, 30 Noviembre 1922, s. 2; *La Correspondencia de España*, 30 Noviembre 1922, s. 6., a.g.e, s.447

¹² Seha Meray, *Lozan Barış Konferansı Tutanaklar ve Belgeler B1 C1 K1*, Yapı Kredi Yayınları, 2001, s.108, s.100

Aynı sayfada İspanyol gazetelerinin, aynı komisyonun 30 Kasım tarihli oturumunda *Türklerin boğazlar meselesinde Rus heyetin de bulunmasını teklif ettiğini ancak bu teklifin reddedildiğini yazdığı* aktarılıyor.¹³

Bölgesel ve Askerî Meseleler Son derece hatalı bir haber olduğu ortadadır. Öncelikle ilgili komisyon, ilgili son oturumunu 30 Kasım'da değil, 29 Kasım'da yapmıştır. Türklerin, Rus heyetin katılımını istemesi fakat reddedilmesi ne bu oturumda ne önceki oturumda söz konusudur.

Hatta 25 Kasım tarihli oturumda alınan ve Lort Curzon tarafından açıklanan kararlara bakıldığında *Bozcaada, İmroz ve Semadirek adalarının askerlikten arındırılması sorununun, boğazlar sorunu görüşüleceği zaman alt komisyona havale edilmesi yani bu sorunun Rus heyet gelmeden görüşülemeyeceği* belirtilmektedir.¹⁴

Yine aynı şekilde dört gün sonra yani 29 Kasım tarihli oturumda ve yine Curzon; *askersizleştirme konusunun Rusya, Gürcistan ve Ukrayna heyetinin de bulunduğu bir toplantıda ele alınmasının gerektiğini kabul ettiklerini* açıklamaktadır.¹⁵

İspanyol basınının teklif edildiğini fakat reddedildiğini aktarmaya çalıştığı nokta, olsa olsa adaların egemenlik sorunuyla ilgili görüşmelerin boğazlar komisyonuna bırakılmak istenmesi olabilir. Nitekim 29 Kasım tarihli oturumda Curzon *boğazlar komisyonunun egemenlik işleriyle uğraşmadığını, salt deniz ve*

¹³ Esin Tüylü Turan, a.g.e., ayrıca *La Libertad*, 1 Diciembre 1922, s. 4.

¹⁴ Seha Meray, a.g.e., s.104-15

¹⁵ Seha Meray, a.g.e., s.110

kara askerlik işleriyle ilgili alınacak tedbirlerle ilgilendiğini ifade etmiş, buna istinaden Rusya'yla ilgili bir görüş açıklamamıştır.¹⁶

Boğazlar rejiminin müzakere edildiği oturumlarla ilgili çalışmada İspanyol gazetelerinin, boğazlar komisyonunun 4 Aralık sonrası oturumunda *İtalya'nın Türkiye'ye boğazlarda egemenlik hakkı verilmesini kabul etmeye davet edileceğini* yazdıkları aktarılırken, *İtalya'nın Türk-Rus tezini desteklemeye doğru gittiği* bilgisi veriliyor.¹⁷

Öncelikle ifade etmek lazımdır ki boğazlar rejimi üzerine Türk-Rus tezi olmamıştır. Müttefikler bir rejimi, Ruslar bir başka rejimi, Türkler farklı bir rejimi öne sürmüşlerdir. Şimdiye kadar pek çok kaynakta boğazlar üzerine sahip olunan bu görüşlerin *tez* olarak tanımlandığı görülse de sabit bir tez söz konusu olmamış, olması da mümkün değildir. Çünkü boğazlar rejimi, tarih boyunca devletlerin içinde bulunduğu siyasi ve askeri şartlara ve çıkarlara göre değişiklik göstermiştir. Boğazlar üzerine İngiliz tezi, Rus tezi, İtalyan tezi gibi belli başlı şemalar olması mümkün değildir. Nitekim Osmanlı Devleti, Ruslarla anlaşmazlık çıktığında boğazlar İngiliz ve Fransız donanmalarına açmış; müttefiklerle anlaşmazlık çıktığında ise Rus donanmasına açmıştır. Bununa birlikte Rusya, Karadeniz'i bir Rus gölü yapmak ve donanma masraflarından kurtulmak için boğazlar rejiminin bütünüyle Türkdere bırakılmasını savunmuşsa da 2. Dünya Savaşı yıllarında bu sefer de Montrö'yü beğenmemiştir. Demek ki bu noktada sabit bir tez olması mümkün değildir.

Tekrar İspanyol basınına döndüğünde, *İtalya'nın Türk-Rus tezini desteklemeye yakın olduğu* bilgisi verilmişti. Oysa 4 Aralık tarihli oturumda İtalyan temsilcilerin söz bile

¹⁶ Seha Meray, a.g.e., s.111

¹⁷ Esin Tüylü Turan, a.g.e., s.452, ayrıca *La Libertad*, 6 Dicembre 1922, s. 3.

almadığı görülmektedir. Hatta bu oturumda İtalyanlar kendi görüşlerini açıklamadığı için Rus temsilci Çiçerin, onlara tepki göstermiştir.¹⁸

Sözde Türk-Rus teziyle tam olarak nasıl bir boğaz rejiminin ifade edildiği belirtilmemiş olsa da İtalya'nın bu sözde Türk-Rus tezini desteklemesi ilerleyen zamanlarda bile söz konusu olmamıştır.

Nitekim 18 Aralık tarihinde yeniden toplanan boğazlar komisyonunda söz alan İtalyan temsilci Garroni, *boğazların tüm devletlere serbest olmasının zorunlu olduğunu* bizzat beyan etmiştir.¹⁹

Yani İspanyol basınında aktarıldığı belirtilen bu bilgi de gerçeği yansıtmamaktadır. Zaten Curzon'un teklifini İtalyan temsilcinin onayladığı da çalışmada aktarılmaktadır.

Çalışmanın bir sonraki bölümünde, Doğu Trakya hududunun konuşulması ile ilgili 24 Kasım tarihinde yapılan oturumda *İsmet Paşa'nın savaştan bahsetmeye başlaması üzerine Curzon'un İsmet Paşa'nın sözünü kestiği ve savaştan bahsetmemesi gerektiği konusunda kendisini uyardığı* yönünde bir bilgi aktarılmaktadır.²⁰

Ancak resmî tutanaklara bakıldığında ne böyle bir hadisenin geçtiği ne de savaştan bahsedildiği görülür. 24 Kasım tarihli oturumda *Doğu Trakya'nın her iki yanının askersizleştirilmesi ve Bulgaristan'ın Ege'ye çıkışı* meselesi konuşulmaktadır.

Ancak 25 Kasım tarihli oturuma bakıldığında hem İsmet Paşa hem Venizelos karşılıklı ve ilgili konunun bir gereği olarak

¹⁸ Seha Meray, a.g.e., s.141

¹⁹ Seha Meray, a.g.e., s.237

²⁰ Esin Tüylü Turan, age, 4.1.5.1.2., Trakya ve Avrupa Sınırı Meselesi, s.460

savaşlardan bahsetmişlerdir. Venizelos Anadolu'yu işgal eden Yunan ordusuna ve Yunan makamlarına dair gerçek dışı bilgiler sunarken, İsmet Paşa Venizelos'a son derece yerinde cevaplar vermiş, bir başka deyişle Venizelos'u susturmuştur. Ancak komisyon başkanınca temsilcilerin sözlerinin kesilmesi gibi bir durum söz konusu olmamıştır.

Yine aynı çalışmada, İspanyol basınında aktarıldığı ifade edilen ve *Türklerin, uluslararası garantiler altında bir tarafsız bölge oluşturulmasını istemediği bilgisi* de ne yazık ki aktarılmış doğru bir bilgi değildir.²¹ Nitekim bu garantiyi 24 Kasım tarihli oturumun başında bizzat İsmet Paşa'nın kendisi istemekteydi. Hatta İsmet Paşa, böyle bir uluslararası garantinin verilmemesi durumunda askersizleştirilmiş alanların bir anlamının olmayacağını söylemiş, güvenliği garanti altına alacak uluslararası bir hüküm olmasını arzu etmişti.²² Tıpkı İstanbul konusunda ettiği ve boğazlar rejimi bildirisinin 18. maddesinde bunu elde ettiği gibi...

Ancak İsmet Paşa'nın istemediği ve kesinlikle kabul etmediği nokta yok değildi. Nitekim Paşa, askersizleştirilen bölgede yabancı devletlerin denetim yapmasına karşıydı. Curzon ise yabancı hükûmetlerin denetim yapmadığı bir bölge üzerine nasıl garantiler verebileceğini sorgulamıştır.²³

Çalışmaya göre yine İspanyol gazetelerinin, aynı komisyon toplantısında *Curzon'un kendisi tarafından sunulan tezi Balkan devletlerinin kabul etmesi gerektiğini, aksi durumda Doğu*

²¹ Esin Tüylü Turan, a.g.e, s.462, *La Correspondencia de España*, 25 Noviembre 1922, s. 1; *La Libertad*, 26 Noviembre 1922, s. 1; *El Globo*, 28 Noviembre 1922, s. 1.

²² Seha Meray, a.g.e., s.65

²³ Seha Meray, a.g.e., s.67,68

Trakya meselesinin askıya alınacağını aktardığı bilgisi veriliyor.²⁴ Oysa ilgili oturumda böyle bir ifade olmadığı gibi sunulan görüşleri Balkan devletleri zaten kabul etmekteydi. Ayrıca genel olarak Doğu Trakya meselesinin oturumları, diğer oturumlar kadar hararetli geçmemiştir.

Aynı çalışmada 25 Kasım tarihli oturumda *İsmet Paşa'nın On İki Ada meselesinin konferansta tartışılmasına gerek olmadığını deklare ettiği* bilgisi verilmiştir.²⁵ Oysa 25 Kasım'da İsmet Paşa'nın böyle bir beyanatu olmamıştır. Curzon, 1913'te toplanan Büyükelçiler Konferansı'ndan bahsederken, *bu konferansın On İki Adalar ile hiç uğraşmadığını çünkü Uşi Anlaşması ile adaların geçici kaderinin saptanmış olduğunu* ifade etmiştir.²⁶

Acaba İspanyol basını, Curzon'un söylediklerini İsmet Paşa söylemiş gibi mi yazmıştır? İspanyol basınından aktarılan bu bilgiler de oturumun seyrini doğru ifade etmemektedir.

Aynı çalışmanın bir sonraki başlığında bulunan Musul meselesi incelendiğinde, Lozan konferansının başında az önce ifade edilen düzmece haberlere ne yazık ki İspanyol basınının da yenik düştüğü derhal fark edilmektedir. Bu noktaya değinmeden önce Musul meselesini çok kısaca özetlemek lazım gelir.

Lozan konferansının hemen başında, 26 Kasım'da, İsmet Paşa'nın hiç vakit kaybetmeden mücadele verdiği başlıklardan biri Musul'dur...

²⁴ Esin Tüylü Turan, a.g.e, s.463

²⁵ Esin Tüylü Turan, a.g.e., s.463, *La Correspondencia de España*, 27 Noviembre 1922, s. 3.

²⁶ Seha Mcray, a.g.e., s.102

İsmet Paşa henüz ilk günlerde Musul'u İngilizlerden geri istemektedir. Fakat Curzon, Musul'un Türklere verilemeyeceği konusunda kararlıdır. Bunun başlıca sebebi olarak Milletler Cemiyeti'nin, Musul'un mandaterliğini İngiltere'ye bırakmış olması olarak açıklanmaktaydı. Dolayısıyla İngiltere, bu iadenin mümkün olamayacağını ifade etmekteydi.

Bu noktada bilindiği üzere Türkiye'nin Suriye sınırı, en son Ankara Anlaşması sonrasında belirlenmiştir. Bu sebeple Musul ve Türkiye-Irak sınırının belirlenmesi meselesinin resmî oturumlara gelmesi hâlinde Türkiye'nin karşısında sadece İngiltere olmayacaktı; diğer devletler de bulunacaktı ve onları konferansta Türkiye'nin karşısına almakla diğer meselelerde alınacak tavizler de tehlike girecekti.

İşte İsmet Paşa, Musul'u geri almaya çalışırken Türk heyetin karşısına diğer tüm devletler dikilmesin diye Musul meselesini özel olarak konuşmayı tercih etmiştir.²⁷ İngilizler de bunu onaylamıştır. İsmet Paşa bu durumu Ankara hükûmetine bildirmiş ve Ankara'dan *"Tutumunuz uygundur."* şeklinde onay almıştır.²⁸ Böylece Musul meselesi konferansın başında oturumlara konu olmanıştır.²⁹

İlerleyen günlerde İsmet Paşa'nın Musul konusunda ısrarı sertleşmişti. Curzon; Musul'la ilgili İsmet Paşa'ya, payları İngiltere, Fransa, Amerika ve kalanı saireye ait bir petrol kumpanyasından bahsetti.³⁰

²⁷ Bilal Şimşir, a.g.e., s.13 ve 151.

²⁸ Bilal Şimşir, a.g.e., s.45

²⁹ Tüm bunlar aslında 23 Ocak 1923 günkü oturumda yani Musul'un ilk defa resmî olarak konuşulmaya başladığı günkü oturumda Curzon tarafından açıklanmıştır. Bkz: Bilal Şimşir, a.g.e., s.343

³⁰ Bilal Şimşir, a.g.e., s.136

Mesele petrolden açılınca İsmet Paşa, “...*Musul bizim için vatan meselesidir, sizin için petrol meselesi...*” diyerek Türkiye’nin Musul’u geri alması hâlinde petrol konusunda beraber çalışılabileceğini belirtmişti.

Bu da sonuçlanmayınca İsmet Paşa, İngiltere’ye, (her ne kadar konferansta farklı bir açıklama yapmış olsa da) Musul’u istemesi ve petrol konusunda Türkiye’nin ile İngiltere’nin birlikte çalışabileceğini anlatması için iki yardımcısını göndermiştir.³¹ Ancak bundan da sonuç çıkmayacaktır.

Durum buyken ne tuhaftır ki Fransız basını, bunun tam tersini yazar ve Curzon’un, İsmet Paşa’ya “*Bize petrolü verirseniz, size Musul’u geri veririz,*” şeklinde Musul’u teklif ettiği yönünde düzmece haber yapar.

İşte yapılan bu haberden sadece İngiliz basını değil, neredeyse tüm dünya basını etkilenir. 25 Kasım’da örneğin *Liverpool Echo*, *New York Herald*, *Nottingham Journal* gibi gazeteler bu düzmece haberi aktarır. Ancak bir-iki gün içerisinde bu haberin düzmece haber olduğu ortaya çıkacaktır.

Örneğin görselde 26 Kasım tarihli *Weekly Dispatch* gazetesi görülmekte. Curzon’un Musul’u Türklere teklif ettiği başlığı atılmış ve karşılığında petrol imtiyazı istediği yazılmış. Ancak en alta, bu bilginin söylentiden ibaret olduğu ifade edilmiş ve İngiliz çevrelerce yalanlandığı aktarılmış.

MOSUL FOR TURKS.

LORD CURZON'S REPORTED OFFER.

—

In Lausanne Conference circles yesterday a report was current that Lord Curzon has offered back to Turkey Mosul (a rich Mesopotamian oil district), on condition that Britain retained certain oil concessions there.

The rumour, which hinted that Ismet Pasha refused the offer, was later denied in British circles.

³¹ Bilal Şimşir, *agc*, s.339

In Conference circles during the past few days rumours have been current that Lord Curzon has been bargaining with the Turks with regard to Mosul in return for oil concessions, which the Turks have refused.

It is denied, however, that Lord Curzon has any intention of ceding Mosul to the Turks.

Bu görselde ise iki gün sonra 27 Kasım tarihli *Western Mail* gazetesinin haberi görülmekte. Haberde gazete; *bu bilgiyi yalanlamakla kalmamış, Lord Curzon'un Mu-*

sul'u Türklere vermek gibi bir niyetinin olmadığı belirtilmiş.

İlerleyen günlerde ise bu habere rastlanmamakta. İspanyol basını üzerine incelemeye geri döndüğünde ise çalışmanın Musul ile ilgili bölümünün hemen başında, *Türkiye'nin Musul'un iadesini istediği, komisyonun 24 Kasım tarihli oturumundaki genel izlenime göre İngilizlerin bu talebe karşı çıkmayacak gibi görüldüğü ve İngiltere, petrol avantajları elde etmek şartıyla Musul'u Türkiye'ye iade edebileceği yazılmış.*³²

Fark edileceği üzere ne kadar hatalı bilgilerin verildiği ortadadır. Öncelikle Musul meselesi, az önce belirtildiği üzere konferansa 24 Kasım'da gelmemiştir.

İngiltere'nin, petrol elde etmek için Musul'u Türkiye'ye iade edeceği şeklinde düzmece haber ne yazık ki İspanyol basınında da yazılmıştır. Ancak bu haberin düzmece bir haber olduğu hem Bilal Şimşir'in eserinde hem İngiliz basınında belirtilmesine rağmen ilgili çalışmada belirtilmemesi, talihsiz olmuştur.

Musul'dan sonra Lozan barışının imzalanması üzerine çıkan haberlerde ise yine gerçek dışı bilgilerin İspanyol basınında verildiği fark edilmektedir...

³² *El Heraldo de Madrid*, 25 Noviembre 1922, s. 1; *La Epoca*, 28 Noviembre 1922, s.1.

Örneğin çalışmada, *Lozan Anlaşması sonrası Türkiye'deki yabancıların davalarının Türk mahkemelerinde görüleceği fakat bu mahkemelerde 5 yıl boyunca yabancı memurların denetim yapacağı bilgisi verilmektedir...*³³

24 TEMMUZ 1923 TARİHİNDE İMZALANMIŞTIR

Türk Temsilci Heyeti, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetinin, yabancılara Türk mahkemelerinde iyi bir adalet sağlamağı her bakımdan güvence altına almağı ve, egemenliğini tümtıyla kullanmak, hiç bir yabancı karışını olmaksızın bu adaletin yerine getirilmesine göz kulak olmağı yetenekli bulunduğunu daha önce belirtmek fırsatını bulmuştu. Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti, göreneklerde ve uygarlıktaki gelişmenin haklı göstereceğı bütün reformları gerçekleştirmek için araştırma ve incelemelere girişmeğe de aynı ölçüde hazırdır.

Böyle bir düşünceyle, AŞAĞIDA İMZALARI BULUNANLAR, yetki belgeleri uyarınca davranarak, aşağıdaki Bildiri'de bulunmağı gerekli görürler:

1

'Türk Hükümeti, beş yıldan az olmamak üzere gerekli göreceğı bir süre için, hizmetine derhal Avrupa'lı hukuk danışmanları almak niyetindedir; bu danışmanları, Türk Hükümeti, 1914-1918 Savaşına katılmış ülkelerin uyrukları olan hukukçular arasından Milletlerarası Daimi Adalet Divanınca düzenlenmiş bir çizelgeden seçecek ve bunlar Türk memurları [statüsünde] olacaklardır.

2

Bu hukuk danışmanları Adalet Bakanına bağılı olacaklar ve bir takımın görev merkezi İstanbul kenti, ötekilerinin de İzmir kenti olacaktır. Bu hukuk danışmanları hukuk reformları [yasal reformlar] komisyonlarının çalışmalarına katılacaklar ve, yargıçların görevlerine karışmaksızın, Türk hukuk, ticaret ve ceza mahkemelerinin işleyişini izlemekle ve Adalet Bakanına gerekli görecekları bütün raporları göndermekle görevli olacaklardır; bu danışmanlar, gerek hukuk, ticaret ya da ceza konularında mahkemelerin yönetimini, gerekse cezaların ya da kanunların uygulanması yüzünden doğabilecek bütün yakınlara bakmakla ve Türk kanunlarının tam olarak uygulanmasını sağlamak üzere, Adalet Bakanının bu konuda bilgi vermekle görevli olacaklardır.

Yine bu bilgi de gerçek dışı bir bilgidir. Nitekim konferansta imza edilen *Yargı Yönetimine İlişkin Bildiri* incelendiğinde, ilgili kişilerin Türkiye'de beş yıl boyunca memur statüsünde fakat *danışman* olarak görev yapacakları ve *denetim yapma haklarının bulunmadıkları* anlaşılır.

³³ Esin Tüylü Turan, a.g.e, s.601.

Nitekim böyle bir denetim mekanizması, Türkiye'nin hukuki bağımsızlığıyla asla bağdaşmaz ki Lozan'daki Türk heyeti, bu bağımsızlığın mücadelesini sekiz ay boyunca vermişlerdir.

Son olarak ilgili çalışmanın öncelikle ve özellikle sonuç kısmında İspanyol basını üzerine şu şekilde dikkat çekilmektedir:

"(...) Konferans başladığı sıralarda İspanyol basını, Türk zaferlerini överken, konferansın kesintiye uğramasının suçlusunun da yine Türkler olduğunu ifade etmektedir.

İspanyollar, İsmet Paşa'nın konferanstaki uzlaşmaz tutumunu ve kendilerine göre gereksiz olan bazı taleplerde ısrarcı olmasını, konferansın başarısızlığının sebebi olarak belirtmişlerdir.

Konferansın ikinci evresinde ise Fransız hükûmeti ile Ankara hükûmeti ve İsmet Paşa arasındaki iş birliği sayesinde barışın hazırlanabildiği görüşü hâkimdir.

İspanyol basını, Türk zaferini büyük ölçüde Mustafa Kemal Paşa'ya bağlamaktadır. Mustafa Kemal Paşa'nın Anadolu'ya geçişinin ardından kısa bir süre içerisinde milliyetçi hareketin güçlendiğine ilişkin haberler yapan İspanyol gazeteleri, Mustafa Kemal Paşa'nın müttefiklerin barış taleplerine karşı dik duracağından ve bilhassa Sevr Antlaşması'ndaki şartları kabul etmeyeceğinden emindi.

Türkiye'de iki hükûmetin aynı anda görev yaptığı süreçte İspanyol basını, Ankara hükûmetini ve Mustafa Kemal Paşa'yı Türk milletinin gerçek temsilcisi olarak nitelendirmekteydi.

İspanyol gazeteleri, İzmir'in işgalinden sonraki süreçte Anadolu'daki direnişin galip geleceğine ilişkin yorumlar ve değerlendirmeler de yapmaktaydı. Nitekim öngörülerini doğru çıkmış ve Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğindeki Millî Mücadele, büyük bir zafer kazanarak Lozan Antlaşması ile bağımsız bir Türk devletinin temellerini atmıştır."

Lozan Anlaşması'nın yankıları üzerine ise şu bilgiler aktarılmaktadır:

"Antlaşma ile ilgili ilk değerlendirme, henüz antlaşma imzalanmadan önce İtalya'dan gelmiştir. 21 Temmuz tarihli habere göre İtalya basınında barış antlaşması ele alınmış ve şu ifadeler kullanılmıştır:

'Bu yeni barıştan Sevr'den fazlası beklenmesine rağmen Doğu Sorunu henüz çözümlenmedi.'

Poincare ise antlaşmanın imzalanmasını büyük bir başarı olarak görüyordu ve General Pelle'yle görüşerek kendisini müzakereler süresince uyguladığı politik taktikler nedeniyle tebrik etmişti.

İtalyan basını antlaşmayı olumlu değerlendirmekle birlikte onu Doğu'daki sorunların çözümü konusunda yeterli bulmuyordu.

Poincare, zaten barışı sağlamak için elinden geleni yapmıştı ve bu nedenle General Pelle'nin yanında kendisi de övgüyü hak ediyordu.

Sovyetler Birliği cephesinde antlaşma ile ilgili tepkilerin olumlu olması beklenmiyordu. Nitekim

antlaşmanın boğazlarla ilgili sözleşmesini imzalamak üzere delege göndermesi istendiğinde tavrını ortaya koymuştu. Sovyetler Hükûmeti, antlaşmayı protesto etmekle birlikte yine de imzalayacağını ilan etmişti.

Bir diğer olumsuz tepki de izlediği politikalar başarısız olan Lloyd George'dan gelmiştir. Lloyd George, bir ziyafet esnasında Doğu barışı ile ilgili olarak antlaşmanın İngiltere için her şeyden daha fazla aşağılayıcı olduğunu söylemiştir.

Yunan tarafında ise Lozan Antlaşması, Türk diplomasisinin bir zaferi olarak değerlendiriliyordu ve Yunanistan'da iyi karşılanmamıştı.

Yunan askerî çevreleri de antlaşmadan hoşnutsuz olmuşlardı. Yunanistan'da durum iç açıcı değildi ve bir hükûmet darbesinin gerçekleşmesinden korkuluyordu.

Buna karşılık Türk tarafında ise Lozan Antlaşması büyük bir coşkuyla kutlanıyordu. 28 Temmuz tarihli haberde yer almaktadır. Haberde, bütün Batı basınının Lozan Antlaşması'nı Avrupa'daki yaklaşık 400 yıllık Türk egemenliğinin misillemesi olarak ele aldığı, Ankara milliyetçilerinin büyük topraklar (Arabistan, Mezopotamya, Filistin ve Suriye) kaybettiği ancak buna karşılık Balkan yarımadasında muzaffer olarak Meriç'in kıyılarında tarafsız bölge oluşturmayı başardığı ve bu sınırı koruma altına aldığı ifade edilmiştir.

Boğazların anahtarını yeniden almış ve hatırlanamayan bir zamandan beri devam eden kapitülasyon rejimine darbe vurmuştu.

Avrupa devletleri halkların mübadelesini ve hukukî güvenceleri kaybetmişti.

Türkiye, Osmanlı borçlarından payına düşeni ödeyecekti. Buna karşılık, herhangi bir tamirat ödemeyecekti. 1914 öncesi imtiyazlar korunacaktı. Ancak kurumlar ve ticaret konvansiyonu kendi vatandaşlarına veya diğerlerine herhangi bir ayrıcalık tanınmasına izin vermeyecekti. Kesinti dönemiyle birlikte yaklaşık sekiz ay devam eden Lozan Barış Konferansı, herkesin özlemini duyduğu Doğu barışının sağlanması ile sonuçlanmıştır.

Hem müttelikler hem de Türk heyeti bu konferans sırasında özverili ve sabırlı bir şekilde çalışmalarını sürdürmüşler ve verebilecekleri tüm tavizleri vererek barışın imzalanmasını sağlamışlardır. Ele alınan haberler çerçevesinde şu yorumu yapmak yanlış olmayacaktır:

Fransızların ılımlı ve Türk tezine sempati duyan politikaları olmasaydı, barışın sağlanması bir kenara, İngilizlerle Türkler arasında mutlak surette bir savaş çıkardı. Bu çerçevede, Lozan Antlaşması'nın imzalanması sürecinde Fransız hükümetinin çabalarını takdir etmek gerekmektedir.”³⁴

³⁴ Esin Tüylü Turan, a.g.e., s.606

Kaynakça

Chronicling America arşivi

Brooklyn Eagle gazetesi

New York Times gazetesi

Alman Basınında Millî Mücadele ve Mustafa Kemal Paşa-
Ramazan Çalık

Lozan Barış Antlaşması'na Dair Fransız Meclis Zabıtlarında
İtirazlar Ve İtirafılar, Fatma Uygur, Atatürk Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi Dergisi (Sayı / 65, Aralık/ 2020, 147-180)

Journal Officiel de la République Française Débats
Parlementaires

İngiliz Basınında Millî Mücadele ve Mustafa Kemal Paşa-
Ertürk Özel

İngiliz Basınında Lozan, Ertürk Özel, Cinius Yayınları, 2022

İspanyol Basınında Türk Millî Mücadelesi-Esin Tüylü Turan,
Türk Tarih Kurumu, 2022

Lozan Barış Konferansı, Tutanaklar ve Belgeler, Birinci
Takım, Cilt 1, Kitap 1, Seha Meray, Yapı Kredi Yayınları, 2001

Lozan Telgrafları 1, Bilal Şimşir, Türk Tarih Kurumu, 2019

Trove Gazete arşivi

Yazarın Notu

Tekrar tekrar belirtmek lazım gelir ki basın araştırmaları son derece tehlikeli araştırmalardır. Çünkü basın araştırmaları tek başına bir tarih saptaması olamazlar.

Hiçbir gazete, tek başına tarihi bir olayı izah etmeye yetmiyor. Esasen hiçbir alt ya da yardımcı dalı, tek başlarına analı açıklamaya da yetmez.

Bunu bir örnekle açıklamak uygun olacaktır...

Örneğin bir silindir hayal edelim. Bu silindire karşıdan bakarsak bir dikdörtgen görürüz. Üstten bakarsak bir daire görürüz. Çaprazdan bakarsak, silindiri bir prizma olarak görürüz.

İşte tarihe bakışlar böyle çeşitli olmaktadır. Kimileri üstten bakar ve “*Tarih yalan söylüyor; tarih dikdörtgen değilmiş, daireymiş.*” der.

Kimileri karşıdan bakıp tarihe *daire* diyenleri yalanlayacak ve tarihin aslında bir *dikdörtgenden* ibaret olduğunu söyleyecektir.

Bazı kesimlerin, resmî tarihin doğru söylemediğini düşünmesi biraz da bundan kaynaklanıyor. Sorun tarihte değil, bakış açısında... Aslında değişen, olayların kendisi değil; çarpıtılan bakış açısıdır.

Bu noktada basın araştırması yapacak olan yeni araştırmacılara iki kat sorumluluklar düşüyor. Nitekim gazeteler, tarih ‘saptaması’ yapmasalar da bizlere, belli bir açıdan tarihe bakma imkânı sunarlar. Fakat bu açıdan bakarken, tıpkı silindire üstten bakıldığında görüldüğü gibi daire görülüyor olabilir...

O hâlde bu daireyi görüyor olma tehlikesinden kurtulabilmek için yapılması gereken iki şey bulunur:

Tarihi olayın hakikatini bilmek ve kaynakları doğru ifade etmek...

Araştırmacılar, basında keşfettikleri bir bilgiyi derhal tutanaklarla, resmî açıklamalarla ya da başka kaynaklarla doğrulama yoluna gitmelidir. Yani silindire, karşıdan ya da çaprazdan bakmaya gayret etmelidir ki hakikat daha net aktarılabilsin...

Bunu yaparken basında keşfettikleri bilginin kaynağı olarak ilgili gazeteyi göstermekten uzak durmalıdır. Bunu da şöyle örneklendirmek mümkün:

Bilindiği üzere 1922 yılında İzmir’de büyük bir yangın çıktı. İngiliz ve Amerika basınları, ardı arkası kesilmeyen yalan haberler yapmakta, yangını Türklerin çıkardığını ve hatta Türklerin katliamlar yaptığını yazmakta geri durmadılar.

Ancak Britanya’nın başka gazeteleri ve bazı Amerikalı muhabirler bu bilgileri yalanlamıştı. Hatta ilk çalışmadan hatırlanacağı üzere Amerika basınından John Clayton, İzmir’de bulunduğu süre içerisinde böyle bir katliamın gerçekleşmediğini bizzat İzmir’de bulunan bir kişi olarak onaylamıştı.

Bu durumda basın üzerine araştırma yapan bir araştırmacı, “1922’de İzmir’de Türkler katliam yaptılar; kaynak şu gazetedir...” şeklinde bir bilgi vermiş olursa, şüphesiz tarih karşısında sorumlu olacaktır.

Oysa bilgiyi, “*Şu yabancı gazeteğe göre İzmir’de şunlar gerçekleşmiştir...*” ya da “*Şu muhabir böyle bir bilgi vermektedir fakat bu bilgi izaha muhtaçtır...*” ifadelerini kullanırsa, verilen bu bilgi ucu açık bilgi olacağı için yeni araştırmacıları araştırmaya ve silindirin bütününe görmeye teşvik edecektir.

Son olarak; çalışmaların ön sözlerinde de ifade edildiği üzere dünya basını, son derece özen isteyen ve derin bir araştır-

ma potansiyeli bulunan bir platform. En güzel taraflarından biri desürekli olarak yeni kaynakların görülebiliyor olması.

Dolayısıyla bir önceki çalışmalar gibi bu çalışma da yarım bırakılarak yeni araştırmacılara emanet edilmiş bir çalışmadır.

Lozan ile ilgili dünya basınında milletimize katkıda bulunabilecek çok kıymetli haberlerin keşfedilmeyi bekliyor olduğundan hiçbir şüphem yok.

Bu kitapta elimden geldiğince farklı bilgiyi aktarmaya çalıştım. Diğer ülkelerin basınlarındaki haberlerin tonunun da çok farklı olacağını düşünmüyorum ve yeni araştırmacıların eserlerini merakla bekliyorum.

Ancak yeni araştırmacılardan tek ricam; Lozan Anlaşması başlığı altında bilgilerini aktarırlarken, Büyük Türk Milletinin ve şanlı devletinin millî çıkarlarını göz önünde bulundurmalarıdır.

Nasıl ki *vatan borcu* diye bir kavram ve bir borç var, inanıyorum ki bir *millet borcu* kavramı ve borcu da olmalıdır. Üzerime vazife edindiğim bu çalışmalar, benim millet borcum olarak görüldüğü an, en büyük mükâfatı almış olacağım.

Yabancılar Lozan Anlaşması'nı
iki şekilde tanımladı...

Bunlardan ilki "Türk zaferi",
diğeri "Türk diplomasi zaferi" idi.

"Türk zaferi" olarak tanımlamış olmalarının sebebi
Türkiye'nin kazançlarıydı.

"Türk diplomasi zaferi" olarak görmelerinin
sebebi ise İsmet Paşa'nın kendisiydi...

Bu kitapta;

Lozan Anlaşması'nın neticesi üzerine
çoğunlukla Amerika ve Avustralya basını olmak üzere
Almanya, İspanya, Norveç, Fransa basın ve meclisinde
yapılmış çeşitli değerlendirmeler
ve öne çıkan haberler incelenmiştir.

ISBN 978-625-6940-04-8

9 786256 940048 7414

KDV'den muafır.